

HEEMKUNDIGE KRING «**OUD WACHTEBEKE**»



*Carle liget va van de prochie Wachtebeke
 gedelineert en ghemackt by my onderscreven ghe
 swaerne Landmeter-maetende binnen Wachtebeke door
 de waerachtige ghelegheitsvil ten vermaek van Son
 Haren D'laet van Marquis van De Putte overen Ghent
 omme te valideren in Sijne Saecke als koninkrijck
 den Grave van Valois Verheerde de selve Carle ghelegheit
 in conformiteit van contracte in date De Nijve 13 15
 inghegheven tusschen den Ghedevre van de Bijncke
 van D'laet overen de Heere Phaulps de Ghent en
 Janti Steven van Joleghem my Licentie deses 14
 november 1614 aengeleest diec was onder teete in
 De Vos met partijbe*

Waarvan afschrift
 gend 21 maart 1615
Hendrick
 De Vos met partijbe

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen.

Verantwoordelijke uitgever:

Paul Hesters, Stationsstraat 165, 9185 Wachtebeke, Tel. (09) 345 04 63

WOORD VAN DE VOORZITTER

*"Kap twee stenen platen, gelijk aan de vorige
Ik zal er weer dezelfde geboden ingriffen"*

Exodus 34, 1

- * Omdat wij geen steenkappers in ons bestuur hebben
 - * Omdat onze geboden niet zo lang moeten meegaan
 - * Omdat wij niet zo happig zijn op zwaar gesleur
- Hebben wij middels computer en printer onze geboden op schrift gesteld.

Waarde Heemvrienden,

Onder impuls van onze onverdroten secretaris Guy Trangez hebben wij de statuten van onze Heemkundige Kring herwerkt. De oorspronkelijke statuten, bij de stichting in 1967 opgesteld door onze stamvader Maurits Van Heirsele, waren eerder summier. Stammend uit een ver verleden, waren zij aan bijsturing toe. Van één blaadje in 1967 zijn zij gegroeid tot 6 bladzijden, verdeeld in 26 artikels. Nadat zij door het bestuur een laatste maal zijn doorgenomen en getekend, worden zij in het volgend drie-maandelijks blad in extenso gepubliceerd. Hoewel een Heemkring boven alles behoudsgezind zou moeten zijn, hebben wij van de gelegenheid gebruik gemaakt om enkele nieuwigheden door te voeren. Waar op de voorpagina van het document in sierlijke letters "Statuten" staat is er bij verdere lezing enkel sprake van "Intern Reglement". Spitsvondig als steeds achtte onze secretaris dit woord beter passend bij de feitelijke vereniging die onze Heemkring nog steeds is. Even werd een omvorming tot V.Z.W. overwogen, maar omdat dit bergen paperassen en derhalve meer nadelen dan voordelen biedt, verkozen wij "rechtspersonloos" verder te doen op de basis waarop wij nu reeds ongeveer 30 jaar bezig zijn. Niet alles werd echter op de helling gezet. Artikel 1 stelt immers dat de naam van de culturele vereniging Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke" behouden blijft. Nieuw is dan weer de vermelding van ons lokaal ende volksmuseum. Om onze facie op democratisch gebied enigszins te redden hebben wij voorzien in een vier-jaarlijkse algemene vergadering. In een niet zo verre toekomst moogt U zich dus aan een oproep verwachten om Uw lof of grieven te spuien over de werking van onze Heemkring en haar bestuurders. Opmerkelijk is ook de vastlegging tot 1998 van het lidgeld op 300 frank. Omdat het brein achter dit Intern Reglement tevens schatbewaarder is, kan hij niet komen

klagen dat onze schat niet zo groot is. Een simpele berekening leert dat het lidgeld uit '67 thans geïndexeerd reeds meer dan 800 frank zou moeten bedragen. Ergens staat dan wel dat in principe iedereen mag storten op rekening van de Heemkundige Kring. Een hint misschien vòòr U zou overwegen Uw geld in brand te steken. Een andere mogelijkheid tot extra-steun is de invoering van ere- en beschermleden die hierbij statutair geregeld wordt. Geld afhalen is dan weer aan zeer strenge regels onderworpen want het uiterst lage lidgeld noopt ons zeer zorgvuldig met de centen om te springen. Deze en nog veel andere merkwaardigheden worden U ter lezing geboden in ons volgend maandblad. Allen werken intussen naarstig verder onder het waakzaam oog van

De Kringvoorzitter
Cesar DAVID.

HOE KWAM HET GEBOUW VAN DE VIERSCHAAR EN DE MEDEGAANDE GROND IN EIGENDOM VAN DE KERKFABRIEK VAN WACHTEBEKE EN HOE VERLIEP DE RESTAURATIE IN 1937 ?

De voorgeschiedenis van de Vierschaar op onze gemeente is reeds beschreven door juf. Marie Teirlinck in ons jaarboek nummer 2, 1973 pp. 3-4.

Dit gebouw met de bijhorende grond is eigendom van de kerkfabriek van Wachtebeke St.-Catharina. Hoe het kerkbestuur in het bezit kwam van dit gebouw was lange tijd een duistere vlek in de geschiedenis van onze gemeente. Met het hierna volgende willen wij deze duistere vlek uitwissen en klaarheid scheppen in dit gedeelte van onze plaatselijke geschiedenis.

1. Verkoop van Vierschaar aan Joseph Eyerman: 3 september 1861

Op 3 september 1861 werd de Vierschaar, toen het oud-schoolgebouw van de gemeente, openbaar verkocht. Men had een nieuwe school gebouwd in het Rechtstro die het groeiend aantal leerlingen, in het centrum van de gemeente, moest opvangen.

Het is de toenmalige koster van Wachtebeke, Josephus Eyerman, die voor zichzelf het gebouw aankocht. De familie Eyerman is van oudsher een familie van kosteren. Haar roots liggen te Moerbeke-Waas. De familie zwemt uit naar alle gemeenten in de wijde omtrek. Joseph Eyerman is geboren te Lochristi als zoon uit het huwelijk van Jacobus Henricus Eyerman en Catharina Francisca Dhont. Hij was eerst gehuwd te Wachtebeke op 25 mei 1825 met Bernardina Van Hoecke; deze overleed te Wachtebeke op 10 oktober 1827. Op 14 januari 1829 treedt Joseph Eyerman voor de tweede maal in het huwelijk te Wachtebeke, nu met Sophia Haemers. Het zijn deze twee personen die aan de basis liggen van een duistere periode in de geschiedenis van de Vierschaar. In het jaarboek 1990 van de heemkundige kring "Oud Wachtebeke" over de "Sociale hulpverlening van de gemeente Wachtebeke 1830-1925" wordt een juiste beschrijving gegeven van de politieke situatie op onze gemeente. Hieruit blijkt dat er in de periode 1860 een strijd heerste tussen de pastoor en het gemeentebestuur. In die optiek gezien is het moeilijk te begrijpen dat de gedwongen verkoop, door het gemeentebestuur van de oude Vierschaar, aan een persoon die dicht bij de pastoor aanleunde, bij de gemeenteraad in goede aarde viel.

2. Schenking aan kerkfabriek St.-Catharina Wachtebeke: 19 november 1861

Wanneer reeds drie maand na de verkoop een gift onder levenden plaats heeft waarbij de laatst begiftigde de kerkfabriek is, gaan de poppen voor goed aan het dansen. De kerkfabriek was en is nog steeds verplicht de toela-

ting te vragen aan het gemeentebestuur om een legaat te mogen aanvaarden. Die aanvraag gebeurde in een schrijven door het bestuur van de kerkfabriek op 22 december 1861, aan het gemeentebestuur.¹

Het gemeentebestuur kon moeilijk zich zelf tegenspreken nadat zij het gebouw als bouwvallig beschreven had om gemakkelijker een nieuw schoolgebouw te kunnen oprichten. Een negatief advies lag voor de hand. De akte van schenking waarover het negatief advies werd uitgebracht, luidt als volgt:²

Voor Meester Bernard Braet, Notaris ter residentie Gent, Provincie Oostvlaanderen, in de tegenwoordigheid van de hierna te noemen getuigen.

Zijn verschenen:

De heer Josephus Eyerman en zijne egtgenootte vrouw Sophia Haemers, die hij ten einde dezes bemagtigd, grondeigenaren, te zamen wonende ter gemeente van Wachtebeke.

Welke comparanten voor dezen verklaren onwederroepelijke gift onder levende te doen aen en ten voordeele van het Kerkfabriek van Sinte Catharina te Wachtebeke, met waerborg van alle stoornissen, tochten hypothecken, uitbezitstootingen en alle andere belemmertheden hoegaemd.

Van een woonhuis met afhankelijkheden en medegaanden grond, zijnde de oude Gemeenteschool, zoo en gelijk het zelve gestaen en gelegen is in de gemeente Wachtebeke, in het dorp, kadastral bekend sectie D Nummers 877, 878 en 879 tezamen groot zes aren veertig centiaren, palende oost de dorpplaats, zuid Josephus Eyerman, west de erven Eeckhoute en noord het kerkstraetjen, van welke numeros 877 en 879 er aen het gemeente Bestuur gereserveerd blijft tot circa veertig centiaren grond, strekkende tot verbreding van het kerkstraetjen, aen de heer comparant Josephus Eyerman toegekomen door aankoop volgens procesverbael van openbare veiling, gehouden door Meester Van Beygaerden Notaris ter residentie Wachtebeke, den derden September Achtthonderd Eenenzestig, geregistreerd jegens de Heeren Burgemeester en Schepenen der Gemeente Wachtebeke.

Deze gift word gedaen onder de volgende lasten en bespreken.

1° Dat er ten eeuwige durende een solemnele jaergetijde voor hun comparanten zal gezongen worden aen den prijs van tien francs in de parochiale kerk van Sinte Catharina te Wachtebeke.

2° Dat er ter zelve intentie tweeeenvijftig gezongen missen jaerlijksch zullen worden gelezen aen eenen franck vijftig centimen ieder in dezelve parochiale kerk.

De waarde van het gegeven goed word geschat op de som van Drieduizend francs, berekend op twintig malen het jaarlijks inkomen zonder eenigen aftrok van lasten. De regten en kosten uit deze te spruiten zijn ten laste van de comparanten schenkers.

Voor de uitvoering dezer, verkiezen de comparanten woonstede en hunne hierboven bepaelde woning.

Waervan akte

Gedaen en verleden te Gent, in tegenwoordigheid van Sieur Vitalis Goossens, meester broodbakker, wonende te gezeide Gent, en Dheer Dominicus van Peteghem, zaekhandelaer wonende binnen de gemeente Seveneicken beide getuigen hiertoe aenzocht dewelke benevens de comparanten en den Notaris, na gedane voorlezing hebben geteekend den negentienden November achtien honderd Eenezestig.

3. Bezwaren tegen de schenking: 14 augustus 1862³

De gemeenteraad stelt zijn bezwaren tegen deze schenking als volgt te woord:

- *Gezien de hiernevens gevoegde vragen niet voldoende beantwoord zijn.*
- *Gezien het getuigschrift van den heer hypotheekbewaerder des Arrondissements van den 30 November 1861 waerbij er geene inschrijvingen bestaen.*
- *Gezien de ongeschikte verdeeling van het gebouw voor bijzondere woning.*
- *Overwegende dat de geschonken woning en grond zijnde het door de gemeente verkogte oud schoollokael de huerprijs door het kerkbestuur gesteld op 150 francs, wezenlijk verheurd aen tachtig francs.*
- *De plaets gediend hebbende voor school is nu de vergaderzael van de Societeit van den H. Vincentius, de waarde van die te boven gaet*
- *Overwegende dat de kleine herstellingen welke jaarlijks aen hetzelfde zullen noodig vallen, zonder overdrevenheid tot 25 à 30 francs zal belooopen.*
- *Overwegende dat gezegde huis zeer oud zijnde welhaest groote herstellingen zal moeten ondergaan.*
- *Overwegende dat de eindelijke aenvaerding van voorschreven akte groote onkosten zal bijbrengen.*
- *Overwegende dat de onkosten van verzekering tegen brand en grondbelastingen van de geringe huerprijs nog zullen afnemen.*
- *Overwegende eindelijk dat de hiernevens gevoegde vragen aen de kerkfabriek tot beantwoording toegezonden niet voldoende is voorgekomen.*

Is den raad eenparig van gevoelen dat deze gift voor de Kerkfabriek niet als voordeelig zelfs als nadeelig mag aanschoud worden en verwerp de vraag om de daerbij aengehaelde redenen.

De brief, waarvan sprake, over vragen die gesteld werden aan de Kerkfabriek, konden wij niet terug vinden. Die brief zou gedateerd zijn op 14 augustus 1862 en afkomstig zijn van de districtcommissaris van Gent. Het

antwoord, van de kerkfabriek, op die vragen vinden we terug in een brief van 21 augustus 1862.⁴

4. Antwoord op de vragen in brief van de Kerkfabriek: 21 augustus 1862⁵

- *Wij verklaren dat het vruchtgebruik van die gift blijft aen de gevers gedurende hun leven, en dat zij ook den onderhoud en den last gedurende hun leven van hun moeten gedragen worden.*
- *Een eeuwige jaergetijde hetwelke jaarlijks zal kosten 10 fr. er worden van de gevers gevraagd en van ons niet meer toegestaen veertig gelezen missen aen eenen franc vijftig centimen alles jaarlijk 70 fr. Welke jaergetijde en gelezen missen maer aenvang zullen nemen naer de dood der gevers en 70 francs afgetrokken van 150 francs zal er nog een overschot blijven voor de kerk van 80 fr.*
- *Dat er nog geene hypothecaire inschrijving bestaet is waer naer we denken dat het nutteloos is die inschrijving te doen zoo lang die gifte niet aenveerd is.*

Antwoord op de d'observatien van den Gemeenteraad

- 1- *De verdeeling van dit gebouw schijnt ons zeer wel geschikt, terwijl dit huis verpagt en bewoond is door liefelijke en eerlijke borgers en het eertijds schoollokael verpagt en gebruikt word van de deftigste borgers van het gemeente tot hunnen wekelijksche vergaderingen enkelijk en alleen tot welzijn en voordeel der behoeftige huisgezinnen van het gemeente.*
- 2- *Ons dunkend is de huerprijs van dit lokaal niet te hoog gesteld zijnde 150 fr het is wezendlijk bij voorwaerde verpagt of verhuerd aen die borger bovengenoemd aen 100 fr. en de societeit van den H. Vincentius in dit lokaal vergaderen tot nut der behoeftige mensschen van het gemeente 50 francs, dier is weder 150 daer het woonhuis later denken wij aen eenen hooger prijs zal kunnen verpagt worden en kunnen gezien de schoone gelegenheid van dit huis voor het uitoefenen van alle bedrijf.*
- 3- *Overwegende den goeden en sterken stand van den bouw dunkende wij en met grond dat jaarlijks door elkaar genomen de herstelling of reparatie met 20 francs zal konnen gedaen worden.*
- 4- *Wel is waer dit gebouw is oud, maer naer wij weten ook bij dagelijksche ondervindingen dat die oude gebouwen zeer sterk gemaakt zijn en dees gebouw ziende tot wat einde dit gemaakt was denken wij met grond dat dit huis staen zal terwijl men ander gebouwen van het gemeente zal zien instuiken bijgevolg niet spoedig groote herstellingen te vreezen.*
- 5- *Wij gelooven dat dien kost voor de kerkfabriek klein zal zijn aengezien, indien wij ons niet bedriegen, de onkosten van eene gifte tusschen levende maer beloopt op twee ten honderd.*
- 6- *De onkosten van verzekering tegen brand aengezien*

met geen strooi gedekt en de grondbelasting van eenen grond op welke dit huis staet klein is en nu nog volgens koopcondities ten voordeele van het gemeente verkleind, zal tog zoodanig veel van de huurprijs niet afnemen, gelooven wij.

- 7- *Zijn onze antwoorden aen den gemeenteraad niet voldoende geweest, is wel mogelijk, terwijl elk zijn manier heeft van zien, maer wij denken en gelooven dat de aenvragen van het gemeentebestuur door ons weten uyt zijn beantwoord geweest. Dan nemen wij nog eens Mijnheeren, met de diepste nederigheid en vrijpostigheid van te vernieuwen het eerbiedig verzoek en aenvraag van welhaest van u te bekomen de bemagtiging van deze onderhandige gifte ten voordeele van de kerk te mogen aenveerden.*

Noemen ons met hoogachting u ootmoedigste dienaeren geteekend G.D. Van Rossen, P.J. Fermont, D. Haemers en Jos Fermont

5. Brief van de Gouverneur van Oost-Vlaanderen: 3 januari 1863⁶

Een schrijven van de Gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen gericht naar de arrondissementscommissaris van Gent-Eeklo beschrijft, in het Frans, het verloop van de zaak "schenking J. Eyerman-Haemers".

- de notariële akt van 19 november 1861, met de voorwaarden van de schenking: jaargetijde van 10 frank jaarlijks en 52 gezongen missen van 1,50fr jaarlijks.
- de beraadslaging van het bureel van kerkmeesters van de Kerkfabriek van Wachtebeke op 22 december 1861 en de vraag om de schenking te mogen aanvaarden. Het vruchtgebruik blijft aan de schenkers en de lasten ook.
- de deliberatie van de gemeenteraad op 3 januari 1862 met hun advies dat er geen toelating mag gegeven worden om de schenking te aanvaarden, omdat die schenking hun niet gunstig lijkt voor de belangen van de Kerkfabriek, gezien de condities die met de schenking samenhangen.
- Hij verwijst naar de brief van de arrondissementscommissaris van Gent-Eeklo van 5 juni 1862 (Nr 2760) waarin deze verklaart de mening van de gemeenteraad te delen.
- Hij verwijst naar de brief van de Bisschop van Gent, van 9 juli 1862, waarin deze een gunstig oordeel geeft over de aanvraag van de Kerkfabriek, omdat de gebouwen verhuurd worden aan particulieren aan 100 Fr per jaar, en dat het oude schoolgebouw gebruikt wordt door het St.-Vincentiusgenootschap, dat er zijn vergaderingen houdt en jaarlijks een huurprijs betaalt van 50 Fr. Het gebouw is niet belast met hypothecaire inschrijving en volgens een tegenexpertise heeft het gebouw een waarde van 3.000 Fr.
- Volgens een verklaring van 6 maart 1862 (die het antwoord op de vragen van het schepencollege bevat) nemen de schenkers gedurende de tijd van hun vrucht-

gebruik de herstellingen en het onderhoud van de geschonken goederen te hunnen laste, alsmede de grondbelastingen en de kosten van de verplaatsing van de muur en de stallingen aan het "Kerkstraetje". De schenkers verklaren ook genoeg te nemen met 40 missen in plaats van 52.

- Anderzijds blijkt uit een brief van de kerkfabriek van 21 augustus 1862 dat het onderhoud van het gebouw (immeuble = onroerend goed) niet meer dan 20 FR per jaar zou kosten. Blijven dan nog de kosten van verzekering tegen brandgevaar en de kosten samenhangend met de schenking voor de Schatkist (Trésor); deze zouden beperkt blijven tot een gefixeerd recht van 1,70 Fr.

De exoneration van de kerkdiensten, voorgeschreven door de schenkers, zouden slechts aanleiding geven tot een jaarlijkse uitgave van 70 Fr, terwijl het huis een inkomst verzekert van 150 Fr per jaar. Volgens de hoger vermelde brief van de Kerkfabriek is de prijs niet te groot. "Deze schenking lijkt ons dus voldoende voordelig voor de Kerkfabriek van Wachtebeke". (verkorte en vertaalde inhoud van de brief)

6. Aanpassing van akte van schenking: 14 februari 1863

Om deze zaak een redelijke kans te geven goedgekeurd te worden door de gemeenteraad wordt, door de schenkers, een nieuwe akte van schenking gepasseerd voor notaris Pierre Jean Ameye, residerend te Zaffelare. In die akte wordt rekening gehouden met de bezwaren die tijdens deze reeds 2 jaar durende procedure naar voren werden gebracht.

7. Goedkeuring van schenking door gemeenteraad: 30 maart 1863⁷

In het verslag van de gemeenteraad van 30 maart 1863 worden nog 2 bezwaren aangehaald met betrekking op het al dan niet aanvaarden van de schenking. Deze twee punten zijn de volgende:

- *C Dat de eeuwigdurende en jaarlijks ter gedachtenis van beide schenkers in voornoemde Kerk van Wachtebeke een solemnele jaargetijde zal gezongen worden aen de prijs van tien francs ieder zulks beginnen een jaer naer de sterfdag der eerst overledene hunne beide.*
- *D En dat dan nog eeuwigdurend en ook jaarlijks inte gaen met den sterfdag der eerst overledene van de twee schenkers thunnen gedachtenis zullen gecelebreerd worden in de voormelde kerk van Wachtebeke tot veertig gelezen missen, aen de prijs van eenen francvijftig centimens ieder.*

Vooraleer de schenking goed te keuren vraagt men aandacht voor de punten C en D die als bezwarend

worden aanzien om deze schenking een optimale schenking te mogen noemen. Het gemeentebestuur wast zijn handen dan ook in onschuld mocht er later nog iets mis gaan met deze schenking.

Na al dit getouwtrek tussen beide partijen, kerk en gemeente, komt men uiteindelijk in de zitting van 30 maart 1863 tot een overeenstemming.

9. Besluit van de Bestendige Deputatie O-VI: 6 juni 1863

Tenslotte ontdekten wij in het ongeklasseerde archief van het gemeentehuis van Wachtebeke het Besluit (in het Frans gesteld) van de Bestendige Deputatie, gedateerd 6 juni 1863: de Kerkfabriek van Wachtebeke wordt gemachtigd om de schenking J. Eyerman-Haemers te aanvaarden (Prov. Bestuur O.VI., 1e afdeling, reg. c/37, Nr 3343). Het document luidt: "Gezien de copie van de akt, gepasseerd op 14 februari 1863 voor Notaris Pierre Jean Ameye, te Zaffelare ...; gezien de deliberatie van de gemeenteraad van Wachtebeke op 30 maart jl. ...; gezien het oordeel van de Bisschop van Gent ...; gezien de copie van de akt gepasseerd op 12 mei 1863 voor hogergenoemde notaris ...; gezien uittreksel van kadastrale legger ... gezien ... gezien... enz.

Beschouwend dat het voor de Kerkfabriek voordelig is deze gift te aanvaarden...

Besluit: De Kerkfabriek van Wachtebeke wordt gemachtigd de gift te aanvaarden, haar geschonken door de echtgenoten Eyerman-Haemers, eigenaars in deze gemeente, met de last jaarlijks en voor altijd durend een jaargetijde van 10 Fr. en 40 gezongen missen aan het tarief van 1,50 Fr elk, op te dragen vanaf het overlijden van de langst levende van de twee schenkers, alles in overeenstemming met de intenties voorgeschreven door de beschikkers.

Dit Besluit zal toegezonden worden 1° aan de arrondissementscommissaris van Gent-Eeklo, in antwoord op zijn brief van 30 maart jl. (Nr 2974), teneinde een afschrift ervan te laten worden aan de Kerkfabriek van Wachtebeke; 2° aan de Bisschop van het bisdom Gent, tot zijn informatie.

Gent 6 juni 1863

Getekend de Gouverneur de Jaegher, door ordonnantie de provinciale Griffier de Grave, voor afschrift de Arrondissementscommissaris C. Van Damme.

Josephus Eyerman overleed drie jaren later te Wachtebeke op 25 december 1866; zijn echtgenote, Sophia Haemers overleed enkele dagen later in het klooster te Wachtebeke op 31 december 1866.

9. Restauratie van de Vierschaar in 1937 door Pastoor Camerman⁸

Verdere gegevens aangaande de Vierschaar vinden wij terug in het "Liber Memorialis". Dit is het "dagboek" van de pastoor. Hierin heeft E.H. Camerman bij zijn

verslag over de restauratie van de Vierschaar in 1937, op geschiedkundig vlak nog het volgende vermeld:

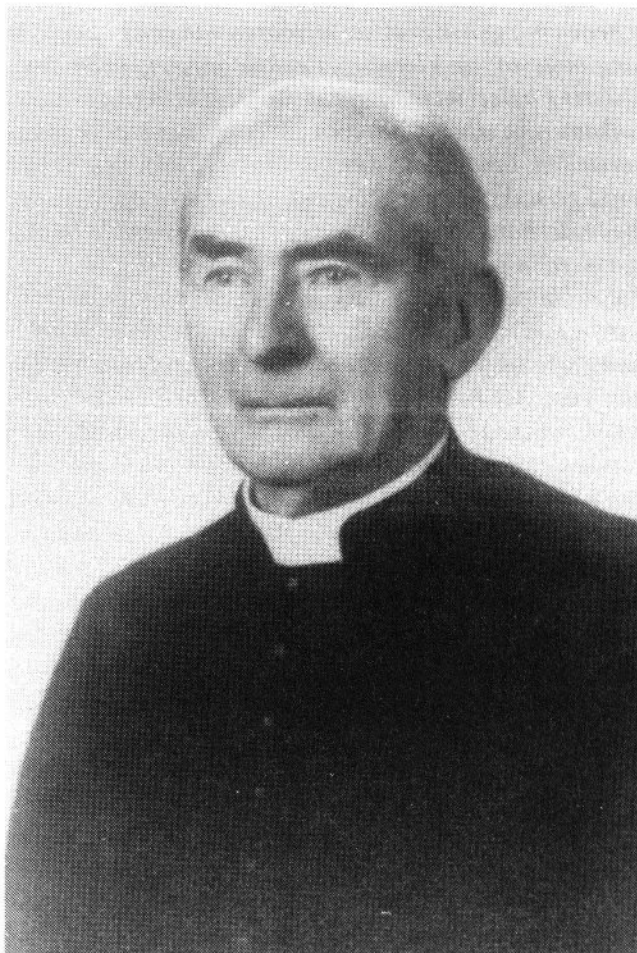
In den loop der tijden is dit gebouw door brand verwoest geweest (waarschijnlijk in de 18de eeuw). N.B. Het is niet gekend aan wie dit huis toen toebehoorde, noch door wie de herstelling ervan gedaan werd. In verband hiermede werd boven de hoofdingang in witten steen het opschrift gebeiteld:

God lof alleen door prochiegeld

Ben ik hier wederom hersteld

Het is dank zij de inzet van E.H. Camerman dat wij heden de Vierschaar, als geklasseerd monument, op onze gemeente nog kunnen bewonderen. Op geschiedkundig vlak geeft de E.H. Camerman nog het volgende weer in het dagboek:

Ten gevolge van de verduistering der meeste archieven der vierschaar, zijn zeer weinig bijzonderheden over het voormalig bestuur van Wachtebeke bekend. De herstelling is niet meer in de oorspronkelijke stand. Dit bewijzen de simili gevelwanden. Het gebouw was echter vierkant gebleven zonder bijgebouwen. Eene nog latere verbouwing heeft veel afbreuk gedaan aan de oorspronkelijke stijl. De kroonlijsten in eiken hout welke zeer merkkelijk overstaken, zijn vervangen door een gemetseld lijstje. De trap is verlengd en aangebracht in een bijgebouw dat tot keuken en achterhuis moest dienen. De



vensters zijn vervangen en doormetst, de buitenluikjes zijn weggebleven enz... We vinden ook nog in Potter & Broeckaert dat de Vierschaar bekroond was met een beeld van St.-Catharina, patrones der parochie en dat de gevel versierd was met het wapen der heeren Della Faille van Assenede.

De vierschaar aan de gemeente toebehoorende, werd omtrent het midden der 19de eeuw (N.B. dit is echter maar een gissing) gekocht door een particulier J. Eyerman, koster dezer parochie, die op zijn beurt, in mei 1863 door een legaat, bezette aan de kerkfabriek van Wachtebeke. Na het overlijden van den legateur, werd de vierschaar als woonhuis verhuurd aan particulieren, gedurende de laatste veertig jaren door de familie & gebroeders Ongena, eerst voor 160 dan voor 200 fr. 's jaars.

Uit dit verslag blijkt dat het archief van de kerkfabriek zeer onvolledig is. Er is geen juiste datum van het legaat vermeld in het dagboek.

Over de toestand en de restauratie van de Vierschaar in 1937 schrijft E.H. Camerman het volgende:

Het gebouw was slecht onderhouden, en enkele hoeken dreigden in te storten. De aangemete bouw, de afhellende muur en de hokken (voor honden en zwijnen) dienende tot omheining, benevens de in stuk vallende poort, gaven aan gans het gedoe een slordig uitzicht. Aan reparatie viel niet te denken, en de omstandigheden schenen mij gunstig tot het uitvoeren van een plan reeds lang opgevat: de Vierschaar enkele jaren geleden (ministerie Poulet) tot monument van III klas ingeschreven, volkomen in zijn primitieven (Zeeuwsche) stijl te laten herstellen. Einde 1935 werden door de kerkfabriek al de noodige stuks in orde gebracht, de plannen opgemaakt, die naderhand door provinciaal en ministeriële besturen werden goedgekeurd.

Tot architect werd de heer Adrien Bressers van Gent aangesteld, een vakkundige van gekende bevoegdheid. Aanvankelijk was het bestek veertig duizend franken. De aanvraag tot het verkrijgen der gebeurlijke toelagen werd naar de bevoegde besturen gestuurd. Het gemeentebestuur, na onderzoek der beraadslaging van den Kerkraad verleende eene toelage dragende 1/6 van den laagsten aanbiedingsprijs (10.000fr.). Na vele maanden wachten en herhaald aandringen, werd door het Ministerie van Schone Kunsten een toelage toegestaan van 4.359 fr. en eindelijk, in juni 1937, 25% door het Ministerie van Werkverschaffing als buitengewone subsidie (18.193fr.). De provincie gaf niets. De aanbesteding met goedkeuring der Provincie werd gedaan bij beperkte oproep. Drie aannemers, gekend voor hunne bekwaamheid in dit vak werden uitgenoodigd. Slechts één aanvaardde. De gebroeders Den Dooven, van Gent, schreven in voor de som van 59.496 fr. en na de wettelijke goedkeuring, werden ze als aannemers van de herstellingswerken der Vierschaar aangesteld.

Den 8 oktober werden de werken begonnen, onder leiding en opzicht van den heer Bressers, en op het einde van ditzelfde jaar nog voltrokken. Ik was gelukkig, boven de ingang van den nieuwen gevel, in den witten steen te mogen laten griffen:

1937

Dit jaar, dank zij 't kerkbureel

Werd de oude Vierschaar kunstjuweel.

Toen kwam de tijding van wege 't Ministerie ons door de H. Gouverneur gezonden, "dat vermits de aanbesteding niet openbaar geschied was de belofte van alle toelagen werd ingetrokken! en dat, na de aangewende pogingen van de h. Gouverneur om het Ministerie op dit besluit te doen weerkomen, vruchteloos gebleven waren, de Kerkraad verzocht werd niet langer aan te dringen!!!". Door bemiddeling van den heer Député Van De Wattijne, heb ik dan aan den heer Gouverneur, en deze op zijn beurt aan 't ministerie, een rekest gezonden, met al de proefstukken erbij, waarvan, alleen om te bewijzen tot welke "knoeierij en teleurstellingen" de vereischte betrekking met openbare besturen kan aanleiding geven, ik hier het besluit wil meedeelen:

"Ik weet niet, wie hier in fout is. Heel zeker ik niet (om niet te zeggen de leden der Kerkfabriek, die buiten de officieele zittingen van den Raad er niet in gemengd waren). Maar wat ik zeker weet is, dat de pastoor zich heeft moeten waarborg stellen om heel de som te betalen. Wil nu bedenken, dat die som aanvankelijk 40.000, door schrijven en wachten ten overstaan van Provinciaal en vooral Ministerieel bestuur, na bijna twee jaren, ten gevolge van verhooging in den prijs van materiaal en loonen in de aanbesteding 60.000 is geworden..... en dat ik op eigen initiatief met goedkeuring van de bevoegde besturen, buiten 't monument en op eigen kost nog een oude waterput liet opmetsen in den hof een bijgebouwke in de zelfde stijl en een gelijkaardige omheining liet maken, en zoo komt de rekening welke ik met de aannemer te vereffenen heb op 94.000 fr. Daarbij het % van 4.000 fr. voor eereloon aan architect en het hofje dat ik zal aanleggen. Dit maakt dat, de toelage der gemeente van 10.000 fr. afgerekend (dit was ook heel weinig! ingezien het voordeel en de verfraaiing hierdoor bijgebracht) en de 5.000 fr. voor afstand van 60 met. grond tot het verbreden der Kerkstraat (N.B. die ze waarschijnlijk nooit zullen geven!), in plaats van 91.000 fr. zoals 't budget voor 1938 aangeeft, meer dan 80.000 fr. te mijnen laste valt. Ik kan moeilijk gelooven, dat dit het loon zal zijn van zooveel zorgen en goede trouw! En liever dan dit aan ons volk bekend te maken durf ik hopen dat Ued deze zaak grondig zal onderzoeken om eene oplossing te bekomen die wat aarde aan den dijk moge brengen."

Het proces werd aan een nieuw onderzoek onderworpen, en eindelijk in nov. 1938 werd door het Ministerie van Werkverschaffing de beloofde toelage weerom toegestaan.

De eindafrekening met den aannemer was: 88.198 fr. meer 4.100 aan den heer architect, alles is vereffend. Als

toelagen werden verleend en gegeven:
 10.000 fr. van wege de Gemeente
 4.259 fr. van wege Ministerie van Schone Kunsten
 14.880 fr. van wege Ministerie van Werkverschaffing
 3.313 fr. nog te ontvangen van het zelfde Ministerie
 5.000 fr. afstand van grond (Gemeente)
 N.B. al de documenten berusten in 't dossier.

Een verslag van de voltooiing van de herstellingswerken van de Vierschaar werd in verschillende kranten gepubliceerd. Bij de illustraties zien wij het monument van de gesneuvelden met op de achtergrond de oude vierschaar met de nu verdwenen bijgebouwen. Op de muur kan men nog zien dat de vierschaar eens een herberg was (foto 1). De voorgevel van de vierschaar voor de renovatie is maar een donkere bedoening (foto 2). Een andere foto toont de oude vierschaar in de steigers tijdens de restauratie (foto 3).

De gebroeders Ongena, de huurders waarvan spraak in het verslag, hadden elk een bijnaam "Kisse, Smoutere, Vetter, Ons Heere".

- Biografische gegevens over ornitoloog Karel Camerman
- geboren in Doel 17 oktober 1875
 - eremis als nieuw gewijde priester 2 januari 1899
 - onderpastoor Wachtebeke 1902-1927
 - pastoor van Wachtebeke 1927-1947 (op 3 november 1927 benoemd, tot 1947)
 - algemeen directeur van de Zusters H. Vincentius a Paulo Wachtebeke 1919-1969
 - overleden te Wachtebeke 29 april 1971 (95 jaar oud).

P. Hesters

VOETNOTEN

- ¹ GAW, Ongeklasseerde archieven in het gemeentehuis te Wachtebeke.
- ² GAW, Register Beslissingen Gemeenteraad 1848-1873, pp. 136-137.
- ³ GAW, Register Beslissingen Gemeenteraad 1848-1873, pp. 154-156.
- ⁴ GAW, Ongeklasseerde archieven in het gemeentehuis te Wachtebeke.
- ⁵ GAW, Ongeklasseerde archieven in het gemeentehuis te Wachtebeke.
- ⁶ GAW, Ongeklasseerde archieven in het gemeentehuis te Wachtebeke.
- ⁷ GAW, Register Beslissingen Gemeenteraad 1848-1873, pp. 149v-150v.
- ⁸ KAW, Liber Memorialis, pp. 52-57.

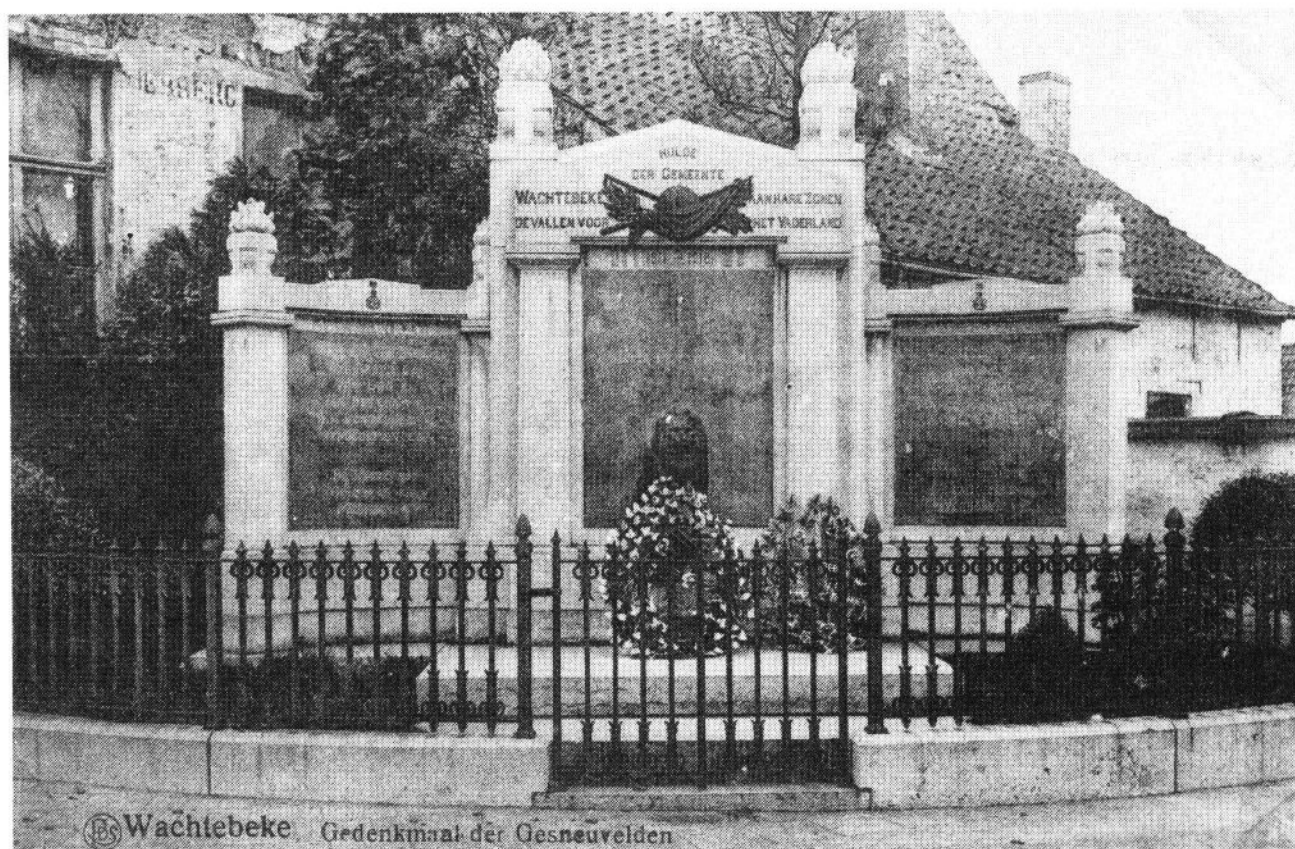


Foto 1



Foto 2

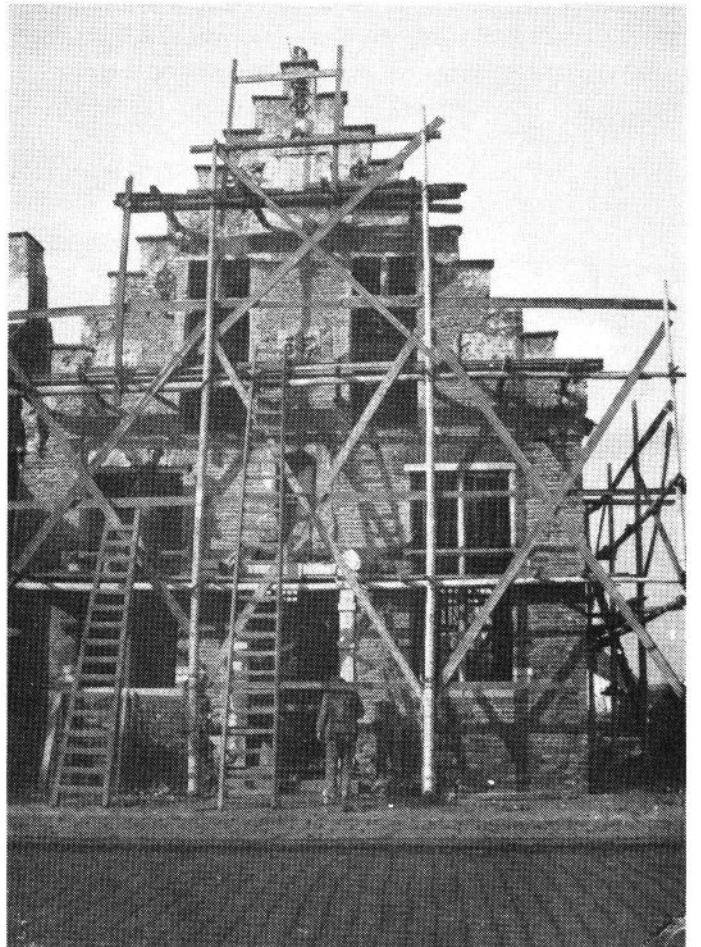


Foto 3

TEN HUIZE VAN MAURICE SWARTELE

Op 9 februari 1935 huwde hij met Anna Aper, samen wonen ze sinds 1950 in de Stationsstraat 35. Maurice werd geboren in het (nu verbouwde) huisje rechtover het rusthuis DE MEY. Zijn vader, Edmond, was metselaar en bouwde een wat ruimere woning in de Molenhoek (waar Jefke Baers gewoond heeft). Tot zijn veertiende liep hij school op Walderdonk o.a. bij meester Dewaele en Casneuf, maar op twaalfjarige leeftijd hielp hij 's avonds en in de vrije dagen zijn vader bij het maken van cementstenen. Na de lagere school werd hij volle hulp in vaders metselaarsbedrijf. In 1932 moest hij in militaire dienst en werd gekazerneerd te Oostende bij het 23ste Linie Regiment. In 1938 werd hij gemobiliseerd te Zwijnaarde, niet voor lang want na enkele maanden kon hij terug naar huis. De tijden bleven troebel en onzeker met het gevolg dat er zich een tweede mobilisatie aankondigde maar aangezien zijn gezin twee kinderen had bleef hij voorlopig vrijgesteld van een oproeping.

De toestand werd met de dag hachelijker en in februari 1940 moest hij dan toch onder de wapens.

Bij het uitbreken van de oorlog op 10 mei 1940 lag hij in Oelegem; hier begon voor hem de achttiendaagse veldtocht. Via Eksaarde en Wachtebeke belandde zijn eenheid te Zomergem waar ze al bij hun aankomst getraceerd werden op een hevig bombardement. Een paar dagen nadien vertrok zijn afdeling langs Oostwinkel naar het Schipdonkkanaal waar zware gevechten geleverd werden en veel gewonden vielen.

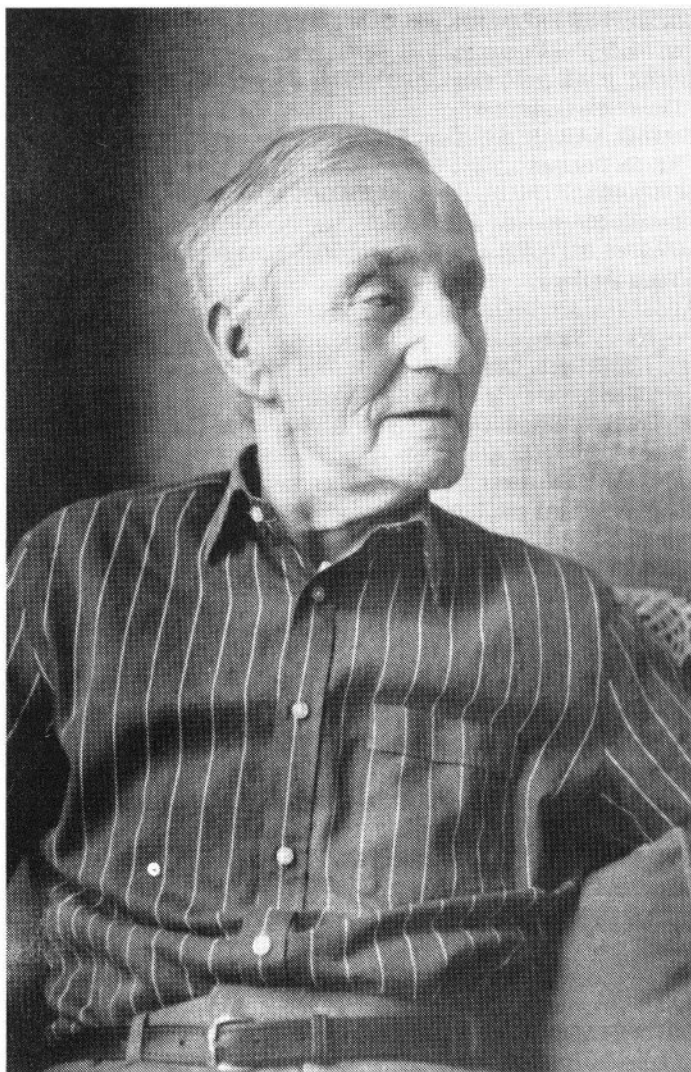
Bij de capitulatie op 28 mei 1940 verbleef Maurice te Ruddervoorde en, samen met drie andere soldaten afkomstig uit de streek van Antwerpen, was hij de oprukkende Duitsers te slim af. Ze kozen het hazenpad, liepen over akkers, door bossen en langs de spoorweg. Zo sukkelde hij tot Zelzate waar hij bij een familielid een burgerpak kreeg en zodoende vrij veilig thuis kon geraken. Maar dat was nog niet het einde van de onzekerheid. Al de soldaten die niet krijgsgevangen genomen waren moesten zich elke avond melden te Moerbeke aan het Kasteel. Na een paar weken kregen ze het bevel om de volgende avond aan te treden in hun soldatenpak. Bijna allen waren ze er zeker van dat ze op transport zouden gezet worden naar Duitsland, maar nee, ze moesten in formatie de hitlergroet brengen. Van dit gebeuren werd een foto gemaakt die handig misbruikt werd voor de propagandamachine.

Gedurende de oorlogsjaren werkte Maurice bij Palmafina te Ertvelde. Hier heeft hij een zeer hevig bombardement meegemaakt waarbij velen gewond werden en bovendien 22 dodelijke slachtoffers vielen.

Na de oorlog heeft hij bij meerdere bouwondernemingen gewerkt o.a. te Gent maar vooral te Antwerpen waar veel moest heropgebouwd worden wegens de vernielingen aangericht door de verraderlijke vliegende bommen.

In 1946 werd hij muzikant bij "De Vrije Zonen" en bespeelde er de trompet. De wekelijkse repetities hadden plaats bij Peetje Kerckhove, later in het café "'t Jagerken" uitgebaat door Jef (René) Van Assel. Op 26 januari 1956 kon hij aan de slag bij EBES (Electrabel) tot zijn pensionering.

De meeste namiddagen gaat hij kaarten samen met zijn vrouw die nog steeds actief is in diverse liberale verenigingen. Ze kan zeker nog een bezige bij genoemd worden.



M. Migom

M. Swartelé (Foto: G. De Buck)

STAAT VAN ONZE BEVOLKING

GEBOREN IN 1994

- DE GUSSEM MARTIJN geb. Gent 18/01/1994, zoon van Bart en Vera Staelens.
- VANDE VELDE SVEN geb. Oostende 25/01/1994, zoon van Philippe en Wille Caroline.
- DE MAESSCHALCK YANNICK geb. Gent 01/02/1994, zoon van Dirk en Van De Velde Cindy.
- BODEYN MELISSA geb. Gent 02/02/1994, dochter van Patrick en Christelle Vermeulen.
- FERMONT ROBIN geb. Gent 03/02/1994, zoon van Ludwig en Carine De Vleeschauwer.
- WIEDER KENNETH geb. Gent 16/02/1994, zoon van Michel en Noëlla Adins.
- VAN DEN HENDE SOFIE geb. Gent 17/02/1994, dochter van Johan en Claeys Dominique.
- LERNO EMMEL YNN geb. Lokeren 19/02/1994, dochter van Peter en Patricia Hamerlynck.
- VAN DER LEENE GERRITS geb. Gent 01/03/1994, zoon van Leon en Gautier Marinella.
- VERHULST DELFIEN geb. Gent 02/03/1994, dochter van Katrien Verhulst.
- LUNG ILLONA geb. Gent 06/03/1994, dochter van Tin en Wai Chan.
- DEKEYSER SILKE geb. Gent 11/03/1994, dochter van Luc en Véronique Creve.
- DE SCHEPPER FREDERIK geb. Gent 17/03/1994, zoon van Geert en Linda Van Driessche.
- DEPREZ JOKE geb. Gent 20/03/1994, dochter van Lode en Devaddere Godelieve.
- VERMEIR SARAH geb. Gent 24/03/1994, dochter van Jean en Kristin Driessens.
- NIMMEGEERS VIRGIL geb. Gent 25/03/1994, zoon van Alain en Pascale Smessaert.
- BAUWENS RUTGER geb. Gent 29/03/1994, zoon van Marc en Tania De Pauw.
- MAESSCHALCK DE IAN geb. Eeklo 21/04/1994, zoon van Pascal en Nancy Sabbe.
- BEEL HENRI geb. Gent 22/04/1994, zoon van Guy en Caroline Poullier.
- STEVENS ESTER geb. Gent 25/04/1994, dochter van Christiaen en Marie Louise Van Kerckhove.
- CHAN GARY geb. Gent 27/04/1994, zoon van Yau en Meng Yee.
- GOOSSENS ELIAS geb. Lokeren, zoon van Peter en Carina Baeyens-De Bock.
- LINTHOUT DIETER geb. Gent 03/05/1994, zoon van Guido en Martine Plasschaert.
- DE GRAEVE ARNO geb. Gent 10/05/1994, zoon van Luc en Sabine Van Assel.
- DEMUNSTER BRUNO geb. Gent 20/05/1994, zoon van Eddy en Natascha Thuyn.
- VAN DE VOORDE FREDA geb. Gent 02/06/1994, dochter van Etienne en Ann Beelen.
- DE RYCKE BAS geb. Gent 05/06/1994, zoon van Dirk en Dini Van Hoecke.
- VAN DAMME NIKITA geb. Gent 06/06/1994, zoon van Ludwig en Cynthia De Smit.
- BRACKE KEN geb. Gent 07/06/1994, zoon van Erwin en Els Van De Walle.
- CLAEYS JEFFREY geb. Eeklo 08/06/1994, zoon van Jean-Marie en Anja Van Waes.
- VERHOFSTADT BRAM geb. Gent 23/06/1994, zoon van Martin en Carine De Bruyne.
- VAN LANDEGHEM JENS geb. Gent 26/06/1994, zoon van Guy en Mia Verswalm.
- TEGENBOSCH CHARLOTTE geb. Brugge 28/06/1994, dochter van Ludo en Rita Van Renterghem.
- BIEBUYCK BREGJE geb. Gent 02/07/1994, dochter van Hendrik en Godelieve Van Kerckhoven.
- GERARD ELINA geb. Gent 03/07/1994, dochter van Patrick en Karien Waltz.
- VAN HOECKE QUINTEN geb. Gent 12/07/1994, zoon van Peter en Kathleen Van Bambost.
- VAN HIMME LINDE geb. Gent 13/07/1994, dochter van Rudi en Peggy Pauwels.
- VAN DE WINCKEL SARAH geb. Gent 28/07/1994, dochter van Geert en Nadia Gallet.
- ALLIET DAVY geb. Eeklo 29/07/1994, zoon van Marc en Veerle Hoste.
- VAN DEN BORRE ARNOUD geb. Gent 08/08/1994, zoon van Guy en Sabrina David.
- DE WAELE ARNO geb. Lokeren 24/08/1994, zoon van Gino en Sabrina De Fré.
- SYMOENS GLEN geb. Gent 04/09/1994, zoon van Patrick en Marleen Speeckaert.
- VAN AS JOEL geb. Terneuzen 16/09/1994, zoon van Marinus en Jacoba De Beer.
- DE SCHEPPER LEEN geb. Gent 17/09/1994, dochter van Michel en Ann Van De Walle.
- DUYCK STEPHANIE geb. Gent 27/09/1994, dochter van Frank en Cindy Dobbelaere.
- VERBRUGGE KELSEY geb. Gent 11/10/1994, dochter van Rudy en Sylvia Tacq.
- VAN DEN HENDE ARNO geb. Gent 13/10/1994, zoon van Luc en Caroline Haverbeke.
- BAETE JANA geb. Gent 17/10/1994, dochter van Jan en Anita De Zweemer.
- BOMMAREZ FRANS geb. Gent 20/10/1994, zoon van Luc en Maria Alting.
- DE BRUYNE ELISSA geb. Gent 20/10/1994, dochter van Marc en Monique Van Himme.
- HERMAN PIETER geb. Sint-Niklaas 21/10/1994, zoon van Lieven en Anja Dingenen.
- VAN GASTEL GERTJAN geb. Gent 29/10/1994, zoon van Christianus en Mia Stevens.
- VAN GERVEN MARIANNE geb. Gent 05/11/1994, dochter van Wim en Monique Van Goubergen.
- DE DECKER LOIC geb. Gent 08/11/1994, dochter van Rudy en Hilde De Caluwe.
- ROEGIES QUINT geb. Gent 08/11/1994, zoon van Ignace en Sonja Ielegems.
- HERMAN LAURENS geb. Gent 14/11/1994, zoon van Alex en Sonja De Vos.
- VAN DE VOORDE LENJA geb. Gent 15/11/1994, dochter van Kurt en Karin Van Peteghem.
- DE LANGHE FLORIAN geb. Gent 16/11/1994, zoon van Lieven en Annick De Kimpe.
- DE LA RUELLE LINDSY geb. Lokeren 17/11/1994, dochter van Mark en Patricia Wyngaerd.
- PARDAENS LISA geb. Gent 19/11/1994, dochter van Yvan en Carine Van De Walle.
- RAEMDONCK AMBER geb. Gent 26/11/1994, dochter van Sylvie Raemdonck.
- DE MAESSCHALCK LISA geb. Gent 30/11/1994, dochter van Geert en Caroline De Meurichy.
- ALLIET ALEXANDER geb. Gent 03/12/1994, zoon van Luc en Christelle De Schoenmacker.
- ALLIET ORPHEE geb. Gent 03/12/1994, dochter van Luc en Christelle De Schoenmaecker.

DE MOL ORTELLA geb. Gent 06/12/1994, dochter van André en Inge Kesteloot.
 DE PAEPE JANA geb. Gent 07/12/1994, dochter van Johan en Ingrid Van Aerde.
 WAUTERS CEDERIC geb. Gent 16/12/1994, zoon van Marc en Hilde De Rycke.
 DE SMET JORDY geb. Sint-Niklaas 22/12/1994, zoon van Hilaere en Christiëne Swanckaert.
 BYTEBIER MAURITS geb. Gent 29/12/1994, zoon van Jean Marie en Janneken Van Heest.

**OVERLEDENEN DECEMBER 1994 +
 JANUARI, FEBRUARI EN MAART 1995**

HEYNDERICKX MARIA, † Wachtebeke 02/12/1994 wed. Maes Petrus, geb. St.-Niklaas 28/12/1905, Meersstraat, 31
 BROERS IRMA, † Wachtebeke 05/12/1994 wed. Van Holle Desiré, geb. Gent 28/02/1902, Meersstraat, 31
 VAN ISEGHEM LUCIA, † Wachtebeke 08/12/1994 wed. Willems Cyriel en Willems Ivo, geb. Zelzate 29/09/1901, Meersstraat, 31
 LEFEVRE MARIA, † Gent 08/12/1994 wed. Van De Calseyde Hector, geb. Wachtebeke 20/10/1905, Dorp, 65
 PEETERS ANGELICA, † Gent 08/12/1994, wed. Baete Louis, geb. Antwerpen 24/02/1915, Vieruitersten, 16
 VAN EENAEME GUSTAAF, † Gent 15/12/1994 wedn. Maria Ackerman, geb. Wachtebeke 25/03/1906, Meersstraat
 VAN TRAPPEN Margarita, † Wachtebeke 17/12/1994, geb. Kalken 20/02/1915, Dorp, 40
 SCHEIR BART, † Gent 20/12/1994, echtg. Verbracke Kathy, geb. Assenede 12/03/1967, Stationsstraat, 94
 HELSENS ALOYSIUS, † Wachtebeke 28/12/1994, wed. Frans Joanna, geb. Winegem 15/06/1904, Meersstraat, 31
 DE BAETS CLEMENT, † Wachtebeke 28/12/1994, wedn. Augusta Buysse, geb. Sint-Kruis-Winkel 21/01/1913, Godshuisstraat, 13
 DE BUCK VICTOR, † Gent 30/12/1994, echtg. David Maria, geb. Sint-Kruis-Winkel 05/06/1909, Kalve, 29
 VERPLANCKE MAGDALENA, † Wachtebeke 31/12/1994, wed. Gustaaf Acke, geb. Wachtebeke 13/01/1905, Godshuisstraat, 13
 D'EEN LEONTINA, † Gent 01/01/1995, wed. Rothier Hector, geb. Stekene 02/10/1900, Stationsstraat, 135
 DE CUYPER ELZA, † Wachtebeke 01/01/1995, wed. Van Damme Omer, geb. Sint- Jan Eremo 14/05/1912, Meersstraat, 31
 VANDAMME ROGER, † Gent 01/01/1995, wedn. Liliëne Roelandt, geb. Sint-Kruis-Winkel 17/01/1931, Sint-Franciësdijk, 20
 CREVE BERTHA, † Wachtebeke 02/01/1995, wed. René Goossens, geb. Moerbeke 22/02/1902, Godshuisstraat, 13
 VANDEVELDEROBERT, † Wachtebeke 04/01/1995, echtg. Spyse Estelle, geb. Ledeberg 11/12/1902, Meersstraat, 31
 MARTENS ELODIE, † Gent 05/01/1995, wed. Beauprez Georges, geb. Gentbrugge 13/09/1912, Meersstraat, 13
 D'HAUWERS JOANNA, † Wachtebeke 10/01/1995, ongehuwd, geb. Gent 30/01/1903, Meersstraat, 31
 THYS SUZANNA, † Wachtebeke 11/01/1995, wed. Van Acker Oscar, geb. Moerbeke-Waas 09/09/1910, Meersstraat, 31
 JORIS ELISA, † Wachtebeke 13/01/1995, wed. Lenaerts Alfred, geb. Boechout 12/12/1900, Meersstraat, 31
 PEETERS EMMA, † Wachtebeke 13/01/1995, wed. Goris Jacobus, geb. Turnhout 03/06/1905, Schoolstraat, 17
 VERBRUGGE CLEMENT, † Gent 13/01/1995, wed. Van Kerkhove Stepanie, geb. Zelzate 27/09/1913, Godshuisstraat, 13
 AUDENAERT MAGDALENA, † Gent 15/01/1995, wed. Ergo André, geb. Overslag ZL 14/08/1910, Meersstraat, 31
 STOCKMAN AGNES, † Gent 15/01/1995, wed. Haeck Alfons, geb. Gent 20/01/1915, Meersstraat, 31
 DAENINCK LEOPOLD, † Gent 25/01/1995, echtg. Zenner Joanna, geb. Wondelgem 12/09/1907, Meersstraat, 31

ONGENAELEONIE, † Lokeren 05/02/1995, .wed. Julien Dejonghe, geb. Sint-Kruis-Winkel 10/02/1920, Godshuisstraat, 13
 ZENNER JOANNA, † Wachtebeke 14/02/1995, wed. Daeninck Leopold, geb. Gent 13/09/1905, Meersstraat, 31
 SCHEIRE HENDRIK, † Wachtebeke 16/02/1995, echtg. De Nijis Christiane, geb. Gent 04/05/1995, Kerkstraat 49a
 HUGENHOLTZ FRIDA, † Wachtebeke 17/02/1995, gescheiden, geb. Gent 03/07/1906, Meersstraat, 31
 DE VREEZE GUSTAAF, † Gent 22/02/1995, echtg. Baeyens Alice, geb. Wachtebeke 23/02/1918, Muishoeken, 9
 HELDERWEIRT CAMILLUS, † Wachtebeke 24/02/1995, ongehuwd, geb. Sint-Kruis-Winkel 12/04/1912, Meersstraat, 31
 HELDERWEIRT CAMILLE, † Wachtebeke 04/03/1995, echtg. Creve Irma, geb. Wachtebeke 08/03/1995?, Langelede, 89
 BOURDIN MARGUERITE, † Wachtebeke 05/03/1995, wed. Dierickx Marcellus, geb. Romedenne 13/02/1903, Meersstraat, 31
 DEVOS CAMILLE, † Wachtebeke 09/03/1995, wedn. Van Wambeke Sulima, geb. Moerbeke-Waas 12/02/1903, Meersstraat, 31
 BUGAT MADELEINE, † Wachtebeke 12/03/1995, wed. De Clerck Achilles, geb. Parijs FR. 28/03/1910, Godshuisstraat, 13
 VAN DE VOORDE GILBERT, † Lokeren 12/03/1995, echtg. Verwilligen Lea, geb. Wachtebeke 09/02/1939, Walderdonk, 19
 SCHEIRE ALMA, † Wachtebeke 13/03/1995, ongehuwd, geb. Wachtebeke 16/07/1904, Meersstraat, 31

**HUWELIJKEN DECEMBER 1994 + JANUARI, FEBRUARI
 EN MAART 1995**

09/12/1994
 VAN BEVEREN WILFRIED, Scheeplosserstraat, 21 - Gent
 DE CONINCK CHRISTINE, Groenstraat, 21 - Wachtebeke 10/12/1994
 BLOMME MARIO, Stationsstraat, 185 - Wachtebeke
 MOERMAN ANN, Stationsstraat, 185 - Wachtebeke 25/02/1995
 HAMERLINCK GUIDO, Petunialaan, 2 - Wachtebeke
 LYBEER MARIANNE, Petunialaan, 2 - Wachtebeke 25/03/1995
 SLUITER DARWIN, Edelsteenstraat, 31 - Gent
 VAN HENDE ELS, Gladiolenlaan, 16 - Wachtebeke

VISSEN IN DE LANGELEDEVAART OP POTTERSCHOEK

De Moervaart, maar vooral de Langeledevaart waren in mijn jeugd jaren als het ware overvol van de vis. Grote steenblikken, snoeken, karpers, tinken en massa's paling bevolkten de vaart. Zelfs werd af en toe een platvis, een bot of een scholletje bovengehaald. Op de bodem zaten dan nog zoetwatermossels en garnalen. Geen wonder dat er regelmatig op zaterdagmiddag en op zondag henge-laars de oevers kwamen bezetten. Met het materiaal dat men in die tijd gebruikte, zou men nu zeker geen enkel visje meer kunnen te pakken krijgen. 's Avonds vanaf de maand mei kwamen peurders hun stekje opzoeken. Vanaf de brug tot aan de Moervaart zaten er regelmatig een 8- tot 10-tal die een zootje paling wilden boven-trekken. De bekendste peurders waren Vien Stevelinck, Carke de Brusselaar, Meester Galens, Beni Van Heirsele, René en Albert Vervaet, Achiël Lammens, Staf De Bruyne, Achiël Coone, Jozef Noët, Richard Verplancke, Vien Looze, Meester Casneuf en nog zoveel anderen. De nonkels Theophiel en Victor De Craene durfden ook wel eens een peuravond doorsteken, doch meestal trokken die er met het kruisnet, zelf gebreid, op af. Hun stek was in de Moervaart, ter hoogte van de zwemplaats of "de buis", waar Moervaart en de meersen in verbinding stonden. Langs die buis kwam heel veel paling in de grachten terecht. Wijzelf durfden ook wel eens een peurken opsteken. "Tekens" lutsen deden wij in de droge gracht aan de bloemisterij. Aan een dunne ijzerdraad werd een garendraad geknoopt en werden de grote exemplaren regenwormen opgeregen en tot een tros samengebonden.

De peur werd nog even ingegraven om tegen 's avonds goed fris te zijn. Ijskasten bestonden toen nog niet en daar zouden ze toch niet in gemogen hebben. Moeders kleinste waskuip werd opgeëist en een paar bonenstaken en enkele koorden. In de kuip werd een steen gelegd om de kuip scheef te krijgen en dan maar het geluk beproefd. Ook werd de kuip met twee koorden verankerd, want toen was er nog stroming in het water met hoog en laag tij. Grote Chinese wolhandkrabben konden de peuren wel een halve meter ver versleuren. Dan was het heffen geblazen. 't Was precies of er wel een halve baksteen moest getild worden. Wanneer de krabben juist ter hoogte van de waterspiegel kwamen, lieten ze de draden weer los. Als er zo een ploert op uw visplaats zat, mocht je het wel voor een tijdje vergeten. De peur was dan helemaal kapot getrokken. Andere keren kon je behoorlijk een flink zootje "peurpaling" in de kuip hijsen. Op een keer dat ze weer niet bijtustig waren, was Vien Stevelinck, die juist naast de brug zat te peuren, naar de herberg bij Sosse Dauwe getrokken om een paar pintjes

te verorberen.

Bijna iedere avond als het goed weer was, kwamen de burens samen op de brug. Er waren toen nog geen T.V. 's die de mensen binnen hielden. Wat daar allemaal verteld werd weten wij niet; want wij waren "nog veel te klein" om erbij te mogen. Nu waren ze er allemaal : Albert en René Vervaet, René Van Hoecke, Hector De Decker, Montjen L'Ecluse, Cyriel Schepens, Staf De Coninck, Gust Vervaet, Remi en Leon Van De Voorde en mijn nonkels. René Van Hoecke en René Vervaet hadden het plan opgevat Vien eens een poets te bakken. René Vervaet had een snoek van wel vijf kilogram gevangen enkele dagen voordien. Nadat iedereen uit de buurt het beest had bewonderd werd de kop eraf gesneden en deze werd aan de peur van Vientje gebonden.

Er was natuurlijk zo'n grote belanstelling vanaf de brug om te zien hoe Vientje zou reageren als hij terug kwam uit de herberg. Ja, daar kwam hij aangewandeld. "Mannen", riep Vientje, "hedde al iets gezien aan mijn geval"? René Van Hoecke verklaarde al heel wat beweging te hebben gezien. "Ik denke dat 't zelfs n'en hele grote is!". En Vientje maar trekken en sleuren. Hij had het rap door, dat ze hem een poets hadden gebakken. Vanaf de brug klonk schatergelach maar ons Vientje was met de zaak niet gediend. Na wat verwijten en gebrom rommelde hij zijn spullen samen en verdween ermee in de duistere avond.

Jozef Van De Steene



DE WABEEKSE TOALE... (4e deel)

Omdat wij nu al een paar jaar bezig zijn met het noteren, te hooi en te gras, van allerlei "Wabeekse" woorden en uitdrukkingen, brengt deze manier van werken onvermijdelijk mee dat wij hier en daar wel al eens een "dubbel" meepikken. Achteraf blijkt dat dit zelfs gebeurt in één en dezelfde uitgave van ons drie-maandelijks blad. Waarvoor onze excuses.

Wij weten wel: bij de mogelijkheden die de eenvoudigste P.C. (tegenwoordig betekent die afkorting Personal Computer, voor de veteranen was dat Poste de Commandement) nu biedt, is het een koud kunstje om de hele zwik alfabetisch te rangschikken, zodat het geen monnikenwerk meer zou zijn om de "dubbele" er uit te gooien. Een opdracht voor later, wanneer we van het geheel eens een brochuurtje zouden maken...

Wies Creve, 1994.

- A **loef geven** (= iemand aanmoedigen om zijn gang te gaan, uit zijn tent lokken)
- W **zuilen** (= soezen)
- S **stoffanse** (= materiaal, grondstof)
- S **wietel** (= halve gare)
- S **achterkomerken** (= kind dat een aantal jaren na het vorige in het gezin wordt geboren, en soms eigenlijk niet meer werd verwacht)
- S **zijpgat** (= eigenlijk laaghangend kruis tussen de benen ; wordt vaak gebruikt in uitdrukkingen als: "ij ging weg mee 'n zijp-gat" = hij droop stilletjes af)
- W **betoateren** (= besmeuren)
- S **katijf** (= vrouw die het vlug koud heeft)
- S **mirloan** (= merel)
- A **'n treutsjen** (= een beetje)
- S **schei** (= afgekapt, meestal plat, stuk hout)
- A **in 't vet ên** (= heimelijk iets van plan zijn)
- S **kriepier** (= klager, meestal zonder veel erg)
- W **snetzen** (= graag en vlug boomfruit eten)
- S **feutei** (= klein persoon, zwakkeling)
- W **opteutenen** (= versieren, [zich] opmaken, toilet maken)
- W **opdsjenuiveren** (= versieren, [zich] met sieraden behangen, [te] veel cosmetica gebruiken)
- S **mesokkere** (wordt in het gesprek gebruikt om te verwijzen naar de persoon over wie men het al [niet al te vleidend] had, b.v.: "ik kwamme 'n koartierken loatere were, moar mesokkere woas ol vertrokken")
- W **essepikken** (= sarrend plagen)
- A **d'er zijn kate van spreken** (= zeker niet meedoen, zeker niet ingaan op een voorstel)
- A **lieveke lek mij** (= toestand van perfecte harmonie zoals die bij een koppel te vinden is; wordt soms wel smalend gezegd wanneer die toestand voorbij is: "vroeger woas't vaneige Snog nie anders dan lieveke lek mij")
- S **klotterspoan** (= rammelaar voor babies)
- W **snokken** (= rukken)
- A **pertank** (= nochtans; duidelijk een verbastering van het Franse "pourtant")
- S **acherwoarsterigge** (= vroedvrouw, baker)
- A **erdebie !** (= tussenwerpsel, minder sterk dan een zgn. "vloek": betekent eigenlijk: dat was nogal wat !)
- S **koddesleper** (= vleier, ogendenaar)
- A **krot en kompanie** (= armetierige toestand)
- A **'t goa em nie af** (= dat ligt hem eigenlijk niet)
- A **de verwoeste gewesten** (uitdrukking om een toestand aan te duiden waar alles overhoop ligt en zelfs [deels] verwoest is; de uitdrukking stamt uit de tijd vlak na de Eerste Wereldoorlog, toen de mensen voor het eerst de frontstreek langs de IJzer te zien kregen)
- A **proat van wanne** (= larie, nonsens)
- A **streutsjes leggen** (= op iets aansturen, de eigen wens trachten waar te maken door overdreven vriendelijk te zijn)
- A **de rip ên** (= met diarree geplaagd zitten)
- W **tsjienken** (= hartverscheurend schreien)
- W **schreemen** (= schreien)
- A **reut zitten** (= geen geld meer hebben)
- A **de kate bij de melk zetten** (= door iets begerlijks in het bereik te brengen, de fout eigenlijk uitlokken)
- A **in den duik** (= in het verborgene, in het geheim, steels)
- S **eukenei** (= klein persootje)
- A **ij oa elve** (= hij had zijn stap niet, hij kwam van een kale reis thuis)
- W **smeieren** (= een ruzie sussen, bijleggen)
- S **weffel** (= huidgezwel, vaak na insektebeet)
- S **spinse** (= bundel dun hout)
- A **op schok goan** (= op stap gaan)
- W **katalzen** (= doden, de keel oversnijden)
- A **schizzen afgeven** (= moppen vertellen)
- W **afkruimen** (= afruimen, b.v. de tafel afkruimen)
- S **knuiifelirre** (= iemand die in alle handen goed is, een doe-het-zelver)
- S **toeënnespelle** (= veiligheidsspel)
- A **vaneiges** (= natuurlijk, dat spreekt vanzelf)
- S **regeloasse** (= regeling)
- A **ooge kroone** (= het mogelijke maximum)
- S **kutseken** (= tikkertje spelen ; kinderspel)
- W **besletsen** (= ruimte in beslag nemen)
- W **afluizen** (= ontfutselen)
- S **groeze** (= loof van planten, b.v. "patattergroeze")
- W **flakeien** (= vleien)
- S **kwapse** (= gezwel)
- A **'t stoa wit** (= het gaat goed tussen die twee, het is al koek en honing)
- W **kloesteren** (= koesteren, warmpjes houden)
- W **plotten** (= morsend onder mekaar mengen, pletsen)
- S **schreemuile** (= iemand die te gemakkelijk begint te wenen)

- S **pieskousse** (= vrouwspersoon die om de haverklap moet...)
- A **verbassedeerd** (= verbasterd)
- S **tsjik** (= straathond)
- A **daes wa gescheten !** (= dat is nogal wat ! ; pejoratief, ook over nuffige personen gezegd)
- S **pierlewie** (= onnozelaar)
- A **ij ee den dapperen** (= hij heeft diarree)
- A **tenuitwaardkommende** (= hiermee wordt het begin van de lente bedoeld)
- A **kommoose verkoopen** (= met veel onnodig vertoon te werk gaan ; [hier wordt de "oo" van "kommoose" als een lange o uitgesproken, maar niet als die van "verkoopen"!])
- S **roete** (= spoorweg)
- S **pezewever** (= haarkliever, pietluttig iemand)
- S **azjnpisser** (= nijdas, nurk)
- A **'k zal ne keer uine kop tusschen twee ooren zetten** (= dreigement tegenover kleine kinderen, al lachend door volwassenen uitgesproken)
- W **fotteren** (= zich rommelend met een en ander bezig houden)
- W **vertureluten** (= verkwisten)
- S **lange zwiak** (= hoog opgeschoten persoon)
- S **kluitsen** (= klontje: 'n "kluitsen" suiker)
- A **kijken gelijk nen uil op ne kluit** (= dwaas reageren op een of andere mededeling ; of: doen alsof men het bij god toch niet beteren kan)
- S **kluit** (= muntstuk van 10 centiemmen)
- S **alve kluit** (= muntstuk van 5 centiemmen)
- S **koartsjen** (= kwartje: muntstuk van 25 centiemmen)
- S **kiete** (= kuit)
- S **smirringe** (= pak slaag)
- W **eeken** (= jeuken)
- A **reize vol** (= tot het randje gevuld)
- W **ritsen** (= vlug van 't een naar 't ander overgaan ; b.v. in de uitdrukkingen: "ij ritst nogol wat af" of "ze ritst van 't een noar 't ander")
- A **ij schijt zijn wurtels groujd uit** (= hij wil het altijd het beste weten ; hij doet zich groter voor dan hij is)
- A **groujd** (= rauw: gezegd van groenten en fruit)
- A **piepedada** (= vertrokken: "ij es piepedada")
- A **ij es de puipe uit** (= hij is er stillekes van onder gegaan)
- A **ij es zijn voeten goan wasschen** (= hij is er van door)
- A **kamuizig** (= verre van schitterend: "ij ziet er kamuizig uit")
- S **stramijne** (= vergiet)
- S **visspoan** (= schuimspaan)
- S **truts** (= tros)
- A **kwets** (= het is de vraag of...)
- A **amets** (= soms)
- A **'n puipe smooren** (= er van langs krijgen, op de vingers getikt worden)
- A **bot zetten** (= iemand zover krijgen dat hij niet meer verder kan ; "k stelle mij bot" = ik weet het echt niet, zeg jij het nu maar)
- A **ges geven** (= er voluit tegenaan gaan)
- S **ges** (= gras)
- S **bleine** (= blaar)
- S **klakke** (= pet)
- A **op de sprong goan** (= direct reageren om iets alsnog in orde te brengen)
- S **moeffe** (= onsmakelijk, meestal dik, vrouwspersoon)
- A **eur zeel schiet nie rap af** (= ze houdt niet vlug op met doorbabbelen ["zeel": uitspraak zoals "beenen"])
- S **rufte** (= rekel)
- S **taloore** (= bord, teljoor)
- S **lange liete** (= hoog opgeschoten vrouwspersoon)
- S **lange zwiak** (= hoog opgeschoten manspersoon)
- S **birloete** (= aalgeer)
- S **speekelen** (= spuwen)
- W **dsjakken** (= nijdig slaan, met een zweep b.v.)
- A **nie schoaj of te Poasen** (= van niets vervaard, alleen met Pasen [als men moest gaan biechten] wèl)
- W **mijzelen** (= zachtjes motregen)
- A **doef** (= drukkend warm, van het weer gezegd)
- S **luimer** (= vervelend iemand, die het 'in zijn mouw' heeft)
- S **meulenir** (= meikever)
- A **dobbeltoope** (= in twee gevouwen ; ook gezegd van b.v. iemand die ineenkrimpt van de pijn)
- A **toope** (= "te hoop", op een hoopje, tezamen)
- W **broazelen** (= frazelen van kleine kinderen)
- S **pottekarie** (= het hele stel potten en pannen)
- S **krieper** (= klager over de kleinste kleinigheid)
- A **van den ouen bak** (= al lang uit de mode, voorbij-gestreefd)
- S **pielewuimer** (= rare kerel)
- A **eten gelijk nen delver** (= reusachtig veel eten)
- A **in 't zout leggen** (= iets voorlopig uitstellen)
- S **blageur** (= pocher)
- W **kullen** (= plagen)
- A **lap et em !** (= doe het nu direct, handel nu !)
- A **zitten schilderen** (= daar zitten, zonder ook maar iets te kunnen doen -vaak door de schuld van iemand anders)
- A **iemand nen poater schilderen** (= iemand goed beet hebben, iemand een poets bakken)
- A **in de lapmande zitten** (= ziekjes zijn, niet zijn gewone bezigheden kunnen verrichten)
- S **nen dots** (= een smak [slagroom b.v.] ; ook: samengeknepen bol van een of andere materie [een "dots" katoen b.v.]
- A **zonder boe of ba** (= zonder enige verdere uitleg, geheel op het onverwachts)
- A **'n bescheten kommisse** (= een onderneming die op niets uitloopt)
- A **zijn poart stoa op de buize** (= hij mag zich nog aan een revanche verwachten)
- A **de bende van smir op** (= een luidruchtig gezelschap, die het er duchtig van nemen)
- S **inkelgeld** (= kleingeld, "enkel" geld)
- W **uitloeten** (= haastig uitdrinken)
- S **kodde** (= staart)

- A **uit mijne schietlap !** (= uit de weg !)
- S **kondeelen** (= zich met iets bemoeien, veelal in uitdrukkingen zoals: "ij oa doar nogal wa te kondeelen" = hij had daar nog heel wat te doen)
- A **luij zweet es goue greet** (hier worden de twee dubbele "ee" uitgesproken als in "beenen" = iemand die werkt zonder animo is veelal gauw moe)
- A **tegen alle gods werekeeren** (= formidabel veel, te veel, b.v.: "ij vloektegen tegen alle gods werekeeren")
- A **labberig** (= niet consistent, van wiebelende substantie gezegd)
- W **soebouten** (= vleierend opnieuw in de gunst trachten te komen)
- W **peumelen** (= traag en met tegenzin te werk gaan ; dikwijls van een kind gezegd, dat maar niet wil eten)
- S **peumel** (= klein kind)
- A **den woaj en den droaj kennen** (= goed op de hoogte zijn)
- S **keuteljacht** (= troep kleine kinderen)
- A **oan de kant doen** (= opruimen, orde scheppen)
- A **da es de seve !** (= da's het beste in zijn soort)
- W **schaveelen** (= zich uitsloven)
- A **rotten verkoopen** (= larie vertellen)
- A **gelijk 'n lierken van nen cens** (= heel gemakkelijk, heel vlot)
- A **nen verkrempeerden** (= niet helemaal gelukt, vaak gezegd van een persoon die er niet al te aantrekkelijk uitziet)
- S **deij** (= larie)
- S **deefel** (= plakkerige rommel)
- A **vaneiges** (= maar zeker !, natuurlijk !)
- A **'k zoe d'er mijn katte van spreken** (= mij niet gezien, dat is echt niets voor mij)
- S **feutei** (= klein mormel)
- W **betoateren** (= besmeuren ["betoaterd" = dus: besmeurd])
- W **plirren** (= nogal onzorgvuldig uitstrijken, verf b.v.)
- S **schof** (= schuif, in de betekenis van schuiflade in kast of tafel e.d.)
- A **van riefken noar ruifken** (= van 't ene naar 't andere)
- A **in 't zevende knopsgat** (gezegd van familiale banden, betekent: wèl familie, maar god weet in welke graad)
- S **kaba** (= boodschappentas)
- S **snuitdoek** (= grote vierkante sjaal van donkere kleur, die de vrouwen rond de schouders droegen)
- S **veuscheut** (= voorschoot, schort)
- A **de pierlieveneere spelen** (= de beate onschuld uithangen, hoewel men de schuld is, van kromme haas gebaren)
- A **van 'k zal ui goan ên** (= wat helemaal niet passend is, van helemaal niet de gevraagde of verwachte kwaliteit)
- S **schetebeze** (= een lief kind, vooral van een meisje gezegd)
- A **ij een ne stek op em** (= hij heeft het altijd op die persoon gemunt)
- A **goe gedroajd van pooten en ooren** (= met een flink voorkomen)
- S **zoetemuile** (= iemand die van zoetigheden houdt)
- S **scheel** (= deksel op pan of ketel e.d.)
- S **schelle** (= moot, plakje, afgesneden schijf: "'n schelle epse")
- A **op nen ik en nen gij** (= in een paar tellen, zeer snel, op de tijd dat men amper "ik" en "gij" kan zeggen)
- S **katlijnewielen** (= "Catharina-wielen", rode cirkelvormige huiduitslag ; in onze parochie werd daartegen "gezegend" met de relik van de H. Catharina)
- A **'t es geen en vetten** (= het is niet helemaal wat ervan verwacht werd, het zou beter kunnen zijn)
- S **pirdenooge** (= "paardenoog", hier gebruikt in de betekenis van spiegelei)
- A **mee de poepers zitten** (= dood van schrik zijn)
- S **afplakker** (= sticker)
- A **snelle bie** (= heel mooi meisje)
- S **veurbroek** (= gulp)
- A **kortgestuikt** (= klein en gedrongen van gestalte)
- A **moeder machochele** (= spottende benaming gegeven aan een weinig elegante, vaak nogal corpulente en waggelend gaande vrouw)
- S **gatlekkere** (= vleier... hoeft geen nadere uitleg)
- A **noes** (= schuin ; "noes over de kirke" = schuin tegenover...)
- S **petatterschelder** (= aardappel[schil]mesje)
- A **ui van pijkes** [van pijkenoaze] geboaren (= zich van den domme houden, "van niets gebaren")
- A **d'er irge in ên** (= er op letten)
- S **annekesnest** (= warboel ; wordt vaak gebruikt om een hele reeks dingen aan te duiden die bij iets anders horen: "ij kwam veur de pinnen mee zijnen tegenslag, da mee zijn wijf, en tan da mee zijn kinders en gool den annekesnest")
- S **kakscholle** (= kleuterschool, bewaarschool)
- S **kakkenest** (= jongste telg in een gezin)
- S **smoor** ("oo" als in "koolen" = mist)
- A **vollen bak** (= goed gevuld ; wordt gezegd om talrijke aanwezigheid in een lokaal aan te duiden. Ook wel om op uiterste inspanning te wijzen: "vollen bak gazze geven", b.v.)
- A **ij spreekt mee 'n siezelootsjen** (= hij lispelt)
- A **betruipelijk** (van "betrappen" in de gewestelijke betekenis van iets opdoen = dus: besmettelijk)
- S **knoesel** (= enkel)
- S **soluusse** (= speciaal plakmiddel waarmee men lekke fietsbanden repareerde)
- S **trekgoat** (= plaats waar het tocht, waar men makkelijk een verkoudheid zou opdoen)
- A **d'er zijn broek an scheuren** (= er financieel verlies door lijden)
- A **konteverkeerd** (= helemaal fout)
- S **spanneetsjen** (= heel nauw om het vrouwenlichaam spannend [en over het algemeen kort] rokje)
- S **grield** (= ijzeren omheining, van het Franse "grille")
- S **piep** (= zoen)
- W **steppen** (= stikken, hier bij naaiwerk, met de naaimachine)
- S **trekzak** (= accordeon)

Rik Opsommer

*Omme dat leengoed es thoochste dinc
van der weerelt.*

**Het leenrecht in Vlaanderen
14de en 15de eeuw**

Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën.
Studia, 60.
Brussel, 1995. 2 dln. 895 blzn.

Praktische gegevens

Verkoopprijs :

1400 fr. (+ 100 fr. portkosten bij verzending).

Waar te verkrijgen ?

- ✓ rechtstreeks in het Rijksarchief van Kortrijk,
Guido Gezellestraat 1,
tijdens de openingsuren (8.30 tot 12 en 13 tot 16.30 uur,
ook op zaterdag)
- ✓ door het vereiste bedrag over te maken op rek.
000-0486504-49 van De Leiegouw, Kortrijk,
met vermelding 'Boek Opsommer'
- ✓ door schriftelijke aanvraag bij
Eric Pauwels, Kr. Plantijnstraat 7, 8510 Marke.

**Omme dat leengoed es thoochste dinc
van der weerelt**

✓ 'Omdat leengoed het belangrijkste goed op aarde is'. Met die geveulgelede woorden begint de 14de eeuwse auteur van de *Leenrechten van Vlaanderen* zijn traktaat. Het mag enigszins overdreven klinken, maar toch staat vast dat leengoederen tot op het einde van het ancien regime (bij ons 1795) tot de belangrijkste familiegoederen worden gerekend. Lenen waren immers uitermate *profitabele* zaken waarvoor onze voorouders bijzondere rechtsregels kenden.

✓ Dit boek wil in de eerste plaats de geldende leenrechtsregels achterhalen. Problemen in de aard van 'hoe verwerft men lenen', 'welke verplichtingen moet de leeman tegenover de leenheer nakomen', 'wat gebeurt er bij geschillen rond lenen', worden in dit boek minstens ontleed. Voorts is het leenrecht van het oude graafschap Vlaanderen (West-, Oost-, Zeeuw- en Frans-Vlaanderen) in een breder West-Europees kader geplaatst.

✓ De auteur is niet in het puur academische blijven steken. De besproken leenrechtsregels maakt hij telkens duidelijk met lokale en concrete voorbeelden. Het Brugse Gistelhof, het Kortrijkse Nedermoosse, het Harlebekse schoutambt of de tol in Spiere op de weg Oudensarde-Doornik komen allemaal ergens in dit boek voor.

✓ Om de lokale vorser een extra steuntje te verschaffen is het boek voorzien van een omvangrijk plaatsnamenregister. Ook voor de genealoog kan het werk nuttig zijn want achteraan is ook een persoonsnamenregister ingelast.

✓ De auteur, tot voor kort assistent aan de faculteit rechten van de KULAK en nu verbonden aan het Instituut voor Duitse rechtsgeschiedenis van de Universiteit Würzburg, is er in geslaagd een aanbevelenswaardige *synthese* van de academische rechtsgeschiedenis en lokale vorsching voor te leggen.

✓ Het boek van Rik Opsommer, bestuurslid van de Kortrijkse geschiedkundige vereniging De Leiegouw, is de uitgave van zijn doctoraalscriptie. Bij de beoordeling door de professorenjury kreeg hij volop lof toegeswaaid voor zijn indrukwekkende studie. Dat het Algemeen Rijksarchief bereid was zijn doctoraalscriptie uit te geven, bewijst nog eens het belang ervan.

✓ *Omme dat leengoed es thoochste dinc van der weerelt* is een boek dat niet alleen professoren maar ook de gewone historisch geïnteresseerde lezer kan en zal boeien.

✓ *De verspreiding van het boek gebeurt door De Leiegouw.*

INHOUDSTAFEL:

Voorwoord	C. David	blz. 1
Hoe kwam het gebouw van de Vierschaar en de medegaande grond in eigendom van de kerkfabriek van Wachtebeke en hoe verliep de restauratie in 1937?	P. Hesters	blz. 2
Ten huize van : Maurice Swartelé	M. Migom	blz. 9
Staat van onze bevolking		blz. 10
Jeugdherinneringen: Vissen in de Langeledevaart op Pottershoek	J. Van De Steene	blz. 12
De Wabeekse toale.... deel 4	W. Creve	blz. 13
Inhoudstafel		blz. 16

Driemaandelijks mededelingsblad van de
Heemkundige Kring „Oud Wachtebeke”

22ste jaargang 1995 - 1ste kwartaal

Afgiftekantoor: Gent X

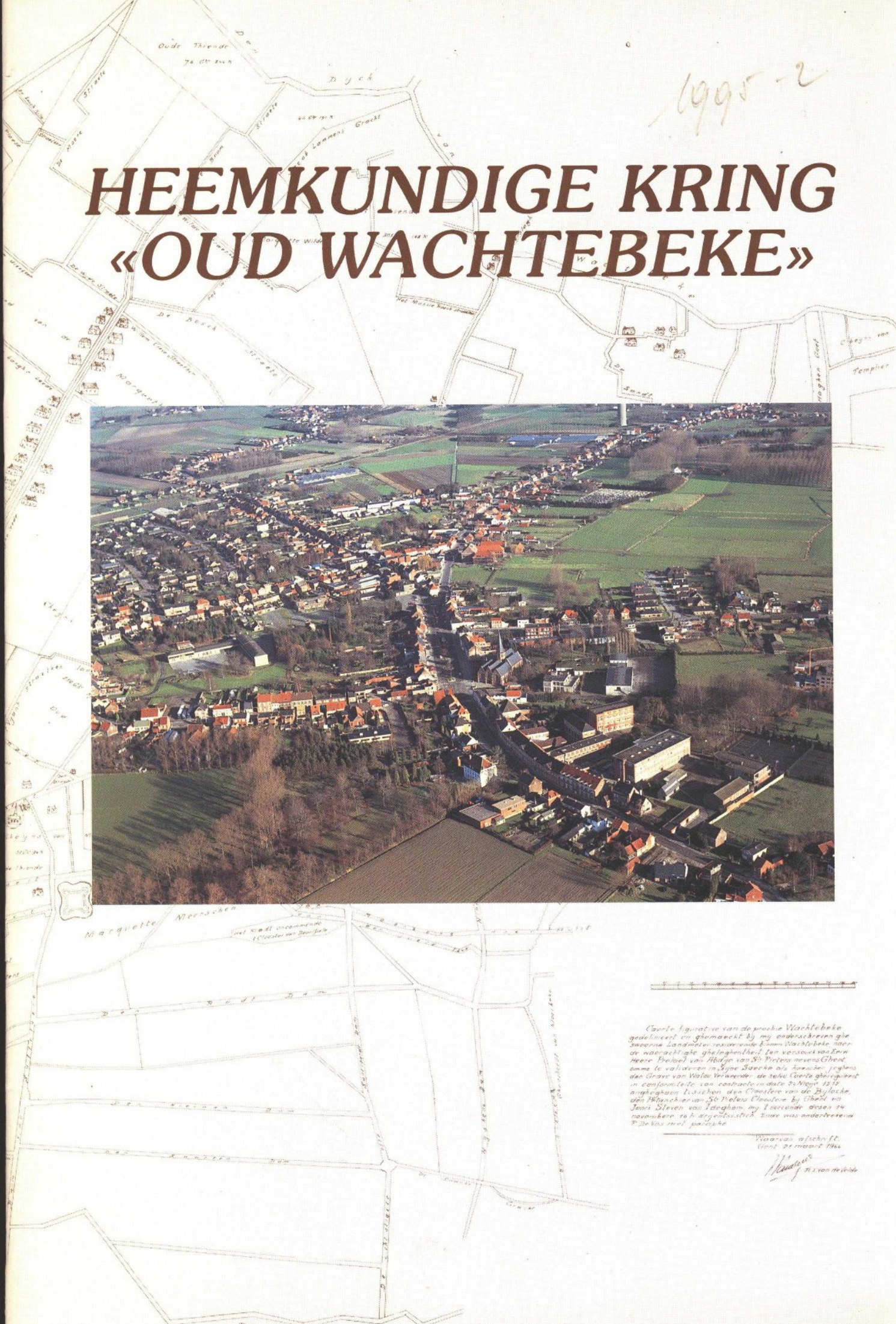
Verantwoordelijk uitgever:
Paul HESTERS
Stationsstraat 165
9185 Wachtebeke

© kaftfoto: J. Semey - RUG



1995-2

HEEMKUNDIGE KRING «OUD WACHTEBEKE»



Carte figurative van de prochie Wachtebeke
gedelieft en ghemacht by my oversteekende ghe
swaerne Landmeter-vermaentende Ewige Wachtebeke naar
de waerachtige gheinghele. Ten verouwen van Ewige
heere Petrus van Abden van St. Petrus novena Ghent
omme te versterken in sijnen Saente als heracher jnghe
den Graue van Waleu Vermaentende de sake Cartes gheinghele
in conformite van contracte indate 21 May 1219
aengheghen tusschen den Clouster van de Bysche
den Abtenher van St. Petrus Clouster by Ghent na
Jaari Steven van Idinghem my I overende oesen te
samenkete sijn gheinghele. Ende was oversteekende
P. de Sijde met parochie

Maar was aficht 11.
Gint 21 maart 1866
H. van de Walle

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen.

Verantwoordelijke uitgever:

Paul Hesters, Stationsstraat 165, 9185 Wachtebeke, tel. (09) 345 04 63

WOORD VAN DE VOORZITTER

*"Zo heeft het zijn smaak behouden
zijn aroom niet verloren"*

Jeremia 48, 11

Waarde Heemvrienden,

Aangespoord door de woorden van Jeremia hebben wij met de grootste zorg terug onze DHUST gebrouwen. Gerijpt en gebotteld kunt U de nieuwe brouw proeven op de stand van de Heemkring op de 18e SAFFARKENSMARKT op ZONDAG 13 AUGUSTUS 1995. Geserveerd met op ambachtelijke wijze bereide droge boerenhosp moet het een culinair hoogstandje worden. Schoorvoetend meegaand met de trend voor een alcoholarme samenleving doen wij bij deze gelegenheid ook onze duit in het zakje met IJSKREEM van allerbeste kwaliteit. Geen schepijs dus van 'n groot concern maar handmatig bereide lekkernij volgens aloud recept. De ingrediënten ervan zullen trouwens op onze stand tentoongesteld worden zodat elkeen weet wat hij te likken krijgt. Likken valt er ten andere ook nog aan de onvergetelijke WACHTEBEEKSE BOTERSPEKKEN die in beperkte hoeveelheid den volke worden aangeboden. Uiteraard liggen zoals steeds ook onze kringboeken ter inzage zodat elkeen zijn ontbrekende nummers eventueel kan aanvullen. Al wat wij verder nog nodig hebben om van onze stand een weergaloos succes te maken is stralend goed weer en misschien enige hulp van bereidwillige medehelpers om onze beperkte kring van bestuursleden en medewerkers bij te staan of af te lossen op deze voor hen lange en lastige werkdag.

Voor degenen die één dag volksfeest per jaar niet voldoende vinden hebben wij nog iets in petto. Op ZONDAG 17 SEPTEMBER wordt, zoals de traditie het voorschrijft, de COUFFRE van de VIER AMBACHTEN met veel plechtigheid overgebracht naar haar nieuwe standplaats. Na een jaar met veel zorg gekoesterd te zijn in Axel is het nu de beurt aan BOEKHOUTE om de Couffre in bewaring te nemen. Met het grandioze feest van vorig jaar nog in herinnering heeft de garnaalgemeente er alles aan gedaan om er ook dit jaar iets unieks van te maken. Dat de overbrenging gecombineerd wordt met de jaarlijkse Garnaalfeesten kan het geheel maar meer luister bijzetten. Terwijl de bij de Garnaalfeesten traditionele H. MIS vanop de BOU 8 wordt gecelebreerd, wordt de COUFFRE met een Philippinse boot uit Axel aangevoerd. Aan de grens op de Posthoorn wordt het zware erfstuk handmatig overgedragen op de Boekhoutse garnaalboot. Onderweg de fanfare meepikkend belandt het cortège om 14 u. in het centrum van Boekhoute. Hier wordt dan met veel praal de overdracht gevierd. Een onlangs teruggevonden Oorkonde waarbij aan Boekhoute het recht werd verleend om jaarlijks een markttag te houden vormt de aanleiding om Koning Philips in vol ornaat de volkse ambachtenmarkt voor open te

laten verklaren. De enthousiaste medewerking van alle verenigingen van deze kleine, maar toeristisch gewaardeerde deelgemeente moet dit evenement beslist het meemaken waard maken.

Nu ik het toch over de VIER AMBACHTEN heb, nog volgende bemerking in verband met het jubileumboek "OVER DEN VIER AMBACHTEN". Niettegenstaande een uiterst nauwkeurige nalezing door auteurs en uitgevers zijn er in dit lijvig boekwerk blijkbaar toch nog enkele fouten geslopen. Vaak zijn het slechts minuskule zetfouten, maar dat de gulden-sporenslag b.v. op 11 juni 1302 gedateerd wordt kan onze Nederlandse broeders wellicht van minder belang schijnen maar voor een fervente Vlaamse ridder is dit een heiligschennis. Verder in dit blad vindt U een errata. Gedrukte exemplaren hiervan zijn te bekomen bij de bestuursleden van onze Heemkring en bij

de Kringvoorzitter
Cesar DAVID



OVER DEN VIER AMBACHTEN

Errata

Schutblad voorzijde, "Robrecht van Béthune", lees: Robrecht van Béthune

Schutblad voorzijde, "1302 11 juni", lees: 1302 11 juli

Schutblad voorzijde, "Bijde incompst", lees: "Blijde incompst"

Inhoud: art.89 begint op blz. 837

art.90 begint op blz. 845

art.91 begint op blz. 853

art.92 begint op blz. 863

blz.8, 1ste kol., r.5 "tijdens", lees: met betrekking tot

r.8 "Deze ...", lees: Deze zestiende-eeuwse ...

blz. 13, noot 11, "RUE", lees REU

blz. 19, 2e kol., "onregelde", lees: ongeregelde

blz. 20, "drs.A.Beenakker", lees: ir.A.Beenaker

blz. 152, afb.5, de juiste afdruk

blz. 543, afb. 5 "(1880)", lees: (1980).

blz. 613, noot 10, "Burggragenstroom", lees: Burggravenstroom

blz. 622, 1ste kol., laatste zin moet zijn als volgt: "Op administratief vlak is in Vlaanderen een aanpassing en wijziging van de wetten op onbevaarbare waterlopen, polders en wateringen een must".

blz. 623, onder de pasfoto, toe te voegen: ... waterschap Hulster Ambacht

blz. 649, afb. 8 "vlnr", lees: vrnl.

blz. 718, 3e kol., "g,munt", lees: gemunt "Vlissingne", lees: Vlissingen

blz. 720, afb.19 en 20, lees: afb. 18 en 19

blz. 752, 1e kol., "bezoek", lees: bezoeken

blz. 766; de afbeeldingen 1 en 2 dienen te worden omgewisseld.

Na blz. 800, is de bibliografie weggefallen, onze excuses aan de auteur.

blz. 940, noot, "Dit echter ... Reynaertverhaal.", moet worden geschrapt.

Schutblad achterin, 1549 "Bijde Incompste", lees: 1549 "Blijde Incompste"

Schutblad achterin, "18 mei 1540", lees: 28 mei 1940

Schutblad achterin, "1944 nov.", lees: 1944 okt.

Schutblad achterin, "1991 jan.", lees: 1990 jan.

JAARBOEK 1994 nr. 28

WACHTEBEEKSE SOLDATEN VOOR NAPOLEON

Errata

blz. 30 foto nr. 24, schilderij "kunstschilder Jules De Caluwé", lees: Josef De Caluwé

5. Westdorpe. Deze cirkelvormige structuur met grote donkere vlek van 12 m doorsnede zou wel tot recentere periodes kunnen worden gerekend.

blz. 188, 3e kol., " .. 19 november ..", lees ... 19 november 1493

blz. 194, 1ste kol., r. 5 "...astronomisch getij...", lees: springtij

blz. 197, 2e kol., "Door de afdammen ...", lees: Door het afdammen

blz. 215, afb.3, toe te voegen: foto Arthur Blewanus.

blz. 380, onderschrift afb. 1, "Isabellakanaal", lees: Isabellagemaal

blz. 525, onderschrift pasfoto "Laurentiuschool", lees St.-Laurentiusinstituut

ZESTIENDE-EEUWS TONEEL IN WACHTEBEKE

In ons driemaandelijks tijdschrift, 21ste jaargang, 3e kwartaal, konden wij een artikel onder deze titel opnemen. Het is van de hand van onze dorpsgenoot Kris Buyse. Wij merkten daarbij op dat wij hoopten, bijna stellig er op rekenden, dat wij daarop nog een vervolg zouden krijgen. Lang moesten wij niet wachten. Wat nu hieronder te lezen staat, wekt onze nieuwsgierigheid nog meer op.

Wie was dan toch die Michiel Theysbaert ?

Wat wij in ons driemaandelijks tijdschrift opnemen, zijn altijd maar losse stukjes. Wat Kris Buyse over Theysbaert weet, kunnen wij hier ook maar fragmentarisch afdrucken. Deze ijverige zoeker heeft ook kunnen uitmaken dat in de geschriften van Michiel drie zogenaamde 'tafelspelen' voorkomen. Dit waren korte toneelstukjes, meestal vrolijk van aard. Gezien het belang dat ook in academische kringen aan deze handschriften gehecht wordt, heeft het volgens mij geen zin deze stukjes verspreid over een aantal afleveringen van dit tijdschrift te brengen. Ik hoop vurig dat we ze in een volgende uitgave van ons jaarboek kunnen opnemen, zodat ze niet alleen in een universiteitsbibliotheek nog te vinden zijn, maar terug in Wachtebeke gemeengoed kunnen worden. Ieder lid van de Heemkundige Kring zal een dergelijke vondst en de editie ervan toejuichen.

Wij laten nu Kris Buyse aan het woord. Indien wij menen dat wij aan zijn tekst toch nog een verklaring moeten toevoegen, zetten wij die tussen [].

Wies Creve, februari 1995.

* * *

Onlangs berichtten wij over een merkwaardig handschrift uit de collectie van de Gentse Universiteitsbibliotheek dat niet alleen interessante gegevens bevat voor de Wachtebeekse annales, maar ook belangrijk is voor ons Viaams literair erfgoed, omdat het drie unieke stukken rederijkerstoneel voor het nageslacht heeft bewaard. Dit bundeltje - laten we het maar het Theysbaert-manuscript heten - bevat helemaal vooraan ook een bonte (maar beperkte) verzameling spreekwoorden waar we het eerst even willen over hebben. Noch literair, noch historisch het meest belangwekkende misschien uit deze bundel, maar sympathiek als introductie.

Spreekwoorden zijn trouwens van alle tijden en de in dit handschrift opgenomen zegswijzen zijn ook voor ons meestal nog goed herkenbaar of worden zelfs nog steeds gebruikt !

Reeds in de Oudtestamentische geschriften treft men talrijke spreuken aan : zo is er een verzameling toege-

schreven aan de Wijze Salomon en een (apocriefe) aan Jezus Sirach (200 aCn.).

In de Klassieke Oudheid heeft men het doorgaans over "sententiae", kernachtige uitdrukkingen, gevatte zinsneden. Het zijn er enkele duizenden, of wel ontleend aan beroemde auteurs zoals Demosthenes, Solon, Menander, Plautus, Cicero, Tacitus... ofwel gewoon uit de volkstaal gelicht. Ook toen werden ze reeds als een kostbare schat voor het nageslacht verzameld (o.a. door Publilius Syrus) en druk geciteerd. De Bijbel enerzijds en de Griekse en Romeinse traditie anderzijds hebben ook wat spreekwoorden betreft overigens duidelijk de toon gezet voor latere generaties, want deze sententiae werden in diverse andere talen overgenomen, bewerkt en aangepast. Ook later werden ze druk verzameld, ondermeer door Erasmus, Cats, Huizinga, Harrabomée, Gezelle, Joos...

Vaak is daarbij nauwelijks nog te achterhalen waar, wanneer, of eventueel door wie ze gelanceerd of voor het eerst opgetekend werden : dit onderstreept trouwens het universeel-menselijke karakter ervan. De meeste uitdrukkingen zijn bovendien ook niet echt vormvast : steeds weer duiken varianten op, worden ze vertaald en aangepast, b.v. om een woordspeling te behouden. Hoewel er taalkundig een onderscheid bestaat tussen spreekwoorden, spreuken, zegswijzen, staande uitdrukkingen, ... valt dit in de praktijk (en dus ook in de meeste verzamelingen) vaak weg.

Het is zeker niet de bedoeling hier verder op in te gaan.

Een dergelijke verzameling spitse uitdrukkingen - zeg maar spreekwoorden - vinden we dus ook opgetekend in het Theysbaert-manuscript, meer bepaald op de folia 3 t.e.m. 6. Ze zijn er neergeschreven door de jongere zoon van Daneel Theysbaert, nl. Michiel. Hij had de bundel aantekeningen (rekeningen, kladbrieven,...) van zijn vader gekregen en gebruikte de blanco's zelf als een soort kladschrift.

We mogen zelfs veronderstellen dat Michiel in Gent studeerde, wat ondermeer op te maken valt uit de hierna volgende brief die we elders (op f. 64) in de bundel terugvinden :

"Vriendelijcke groetenesse voorschreven an hu, mynen beminden vadere Daniel Theysbaert, zoo laete ick u weten ende bidde hu op alle vriendschepe, die ghy op my begheerende zijt, dat ghy de Dysendaghe naest commende sout willen tot Ghendt commen. indien u moghelijk ware : ende zult wel doen, desen

by my Michiel Theysbaert"

Michiel zette zich wellicht met veel enthousiasme aan het werk en begon de spreekwoorden uit één of andere verzameling ijverig over te pennen : hij noteerde daarbij

eerst het Franse spreekwoord en daaronder steeds de bijhorende vertaling, zoals die wellicht ook in zijn origineel voorkwam.

Dat bepaalde woorden een soms wat uiteenlopende orthografie meekregen, is helemaal niet ongewoon voor de geschreven taal van die tijd en komt zelfs in oude drukken voor (b.v. dynck en dync). De spreekwoorden zijn niet genummerd; evenmin zijn ze duidelijk paarsgewijs genoteerd (door b.v. een kleine interlinie in acht te nemen). Er is zelfs helemaal geen interpunctie, doch ook dat is niet ongewoon en kan de knaap zeker niet als een 'slordigheid' worden aangewreven. Wel valt op dat de verschillende pagina's (behalve de laatste) a.h.w. in één adem geschreven zijn, zonder pennetrekken die laten vermoeden dat Michiel bijvoorbeeld even nadenken moest voor hij de vertaling noteerde: dit onderschrijft m.i. de veronderstelling dat hij de spreekwoorden gewoon copieerde zoals die mét vertaling in zijn origineel opgenomen waren. Overigens is het handschrift sierlijk te noemen en bevat het relatief weinig fouten.

Hoewel hij aanvankelijk misschien de bedoeling had de hele verzameling over te pennen, is hij blijkbaar vrij snel blijven steken in zijn opzet en nooit verder geraakt dan de eerste letter van het alfabet. Na zowat 69 spreekwoorden mét vertaling (en soms enkele varianten) haakt hij immers af bij "Annemy ne dort", waarvan we zelfs geen vertaling meer krijgen. Is hij misschien zelf in slaap gesukkeld?

Op de volgende pagina herneemt hij wel nog uitsluitend de vertaling van de laatste dertien spreekwoorden, ditmaal dus zonder het Franse equivalent en met een lichtelijk andere orthografie en een iets minder ordelijk en breder handschrift. Als verdere inoefening, zelfcontrole, correctie of gewoon als bladvulling, bijvoorbeeld om aan de gevraagde 7 bladzijden strafwerk te komen? (Of is dit beroepsmisvorming van mijnentwege?) Het lijkt er alleszins op dat deze laatste bladzijde op een ander moment geschreven is dan de voorgaande pagina's (al kan het ook kort nadien zijn), door dezelfde hand wellicht maar dan toch met een zekere haast en ietwat slordig. Misschien ook met een ander pen? Voer voor grafologen me dunkt.

Michiel eindigt zijn schrijfsel met wat -wellicht louter toeval!- als een heilwens (of een waarschuwing?) klinkt: "Helpt hu zelven, zoe helpt hu Godt". een spreekwoord dat traditioneel aan de la Fontaine (VI.18) toegeschreven wordt, maar dus wel eens ouder zou kunnen zijn en bij mijn weten inhoudelijk alvast teruggaat op wat Pseudo-Sallustius in zijn De Re Publica (I,1,2) neerschreef: "Suae quisque fortunae faber est" [Iedereen bepaalt zijn eigen lot].

We nemen de beloofde lijst spreekwoorden nu over en

baseren ons daarbij dankbaar op C.P. Serrure die ze in zijn bijdrage in het "Vaderlandsch Museum" (deel V, pag. 367-376) reeds ontcijferde. Om u de kans te bieden uw paleografische kennis even aan de werkelijkheid te toetsen, nemen we ook een copie over uit het manuscript. Misschien leest u het niet meteen vlot van het blad (schrijver dezes evenmin!), u herkent ongetwijfeld een aantal woorden! "Hoe weinig het ook zy, acht ik deze bydrage als niet geheel zonder belang voor de literatuur onzer Spreekwoorden", merkte Serrure op en ik wil dit zeker niet ontkennen.

Kris Buyse, januari 1995.

* * *

1. A bon entendeur il ne fault que un mot.
Den verstandighen behouft lettelijcke woirden.
2. A la fin on lesçait tout.
Byder tijd weetmen alle dynck.
3. A petit mercier petit panier.
Cleen voghelen maecken cleen nesten.
4. A rude asne rude asnier; à pesant asne dur aguillon.
Den straffen zalmen straf zijn, of: Den ezele behoort de slaghen toe.
5. A tous oyseau son nid est beau.
't Vogelken es gheerne daert ghebroet es.
6. A tel seigneur tel honneur, of:
A tel sainte telle offrande, of:
Tel maistre, tel valet.
Zuicken meester, zulcken cnape, of:
Zulcken zant, zulcke offrande, of:
Zulc potkin, zulck schijfkin, of:
Zulcke maerte, zulcken tol, of:
Zulc mesken, zulc scheeken.
7. A valle ce que tu as brassé.
Drync dat ghy ghebrauwen hebt, of:
Spint dat ghy gheroct hebt, of:
Eit dat ghy ghecoct hebt.
8. Autant que le père amasse, le fils en gaspille.
Dat de vadere vergadert, verdoet de zoon.
9. Au grand besoing cognoist on ses bons amys.
Inden noot kendmen zyn' goede vrienden.
10. A l'ouvrage cognoist on le bon ouvrier.
An dwerck kendmen den goeden weerckman.
11. A noble plante noble fruit.
Zulc boom, zulcke vrucht.

12. A coeur vaillant rien impossible.
Een vroom herte es alle dync moghelic.
13. A chair de chien saulce de loup.
't Es recht dat u dient.
14. Après raire n'y a que tondre.
Daer niet en es en ontvalt niet, of :
Treckt een haer uut mijn palinc.
15. A riche bride frain dorée.
't Goet wilt tot een goede.
16. Au ris cognoit on le fol.
An 't lachen kendmen den zot.
17. A ma lampe l'huyle deffault.
Ic bender af, of : Ic werde bijstier.
18. A gentz signez te fault garder.
Wacht u vanden gheteekenden.
19. A son maistre on ne se doit jouer.
N'a plus hault que soy froter.
't Es quaed teghen u overhooft steken
ende met grooten heeren kriecken eten.
20. Adviens souvent à grand personage
n'avoir enfantz ou non pas sage.
Machtighe lieden hebben zelden goede kinderen.
21. Après dommaige chascun est sage.
Elc leert t'zynen coste, of :
Als 't calf verdroncken is, dan vultmen den put.
22. Aux bons jours bons oeuvres.
Up goede daghen goede ghewercken.
23. A peu de vent faict on son fuseau bruyre.
In natte poelen reynet lichte.
24. Au malheureux chet la buchette en l'oeil.
Den onnoozelen moet al becoopen.
25. Au clair soleil ne fault nulles chandelles.
't Es alzo claer als den dach.
26. A vuyde main vuyde prière.
Daer niet en is verliest den beilliu zijn boete,
of : Lettel gheven, lettelt wegh draghen.
27. A l'aveugle ne duyst peinture,
couleur, mirouer ne figure.
Den blinden en dient gheen keerse.
28. Au trésor gist le coeur.
Inden schat ligghet herte.
29. A son fumier le chien s'engresse.
Den hondt es staudt up zynen messynck.
30. Avoir la soleil en l'oeil.
't En wilt hem niet mede.
31. A gros larron grosse corde.
Tot eenen grooten dief een groote coorde.
32. A la gorge d'un chien jettez un ors, tu l'appaisera
bien tost.
Werpt den hondt een been inde kele, gy zult hem
vullic paeyen.
33. Autant vault qui chasse et rien ne prent,
que celluy qui list et rien n'entend.
Lezen ende niet verstaen
dat 's jaghen ende niet vaen.
34. A table ronde n'y a desbat
pour estre assiz au premier plat.
't Es wel ghesproken daer 't wel ghenomen es.
35. A cheval doné ne luy regardera à la bouche.
Een geschoncken peerdt en zuldy niet inden mont
zien.
36. A qui bien vient, semble estre sage.
Den ghenen, die 't goet toevloeyt, schijnt wijs te
zijn.
37. A tout remède, fors la mort.
Tot alle dync remedie, behalvfen de doot.
38. A la chère on cognoist les gentz.
An 't aenzicht kendtmen de lieden.
39. Au pisser cognoist on les jumentz.
An 't pissen kendmen de meeriën, of :
Men kendt de vueghel an zyn' plumen.
40. Assez gaingne, qui putain perd.
Hy windt ghenouch, die een hoere verliest.
41. Amour faict moult, argent faict tout.
Liefde doet vele, ghelt doeghet al.
42. A renard endormy rien ne luy chet à la bouche.
Die slaept en windt niet, of :
Den slapenden vosch en valt niet inden mont.
43. Aise faict les larons.
Weelde maect de dieven.
44. Amendement n'est pas péché.
Beterynghe en es gheen zonde, of :
't Es beter ghebetert dan quaedt blyven.

45. A petite pluye chyet grand vendt.
Met cleynen reghen valt grooten windt.
46. A petite fontaine boit on souef.
A een cleyn fonteyne drynct men zaecht, of:
Cleen paexkens draecht men lichte.
47. Aultant faict celluy qui escorche que celluy qui tient.
Alzo veel doet hy die 't beenken haut als die 't calveken vlaet.
48. Assuer dort qui n'a que perdre.
Gherust slaept hy die niet te verliesen en heeft.
49. Au premier coup ne chiet pas l'arbre.
Met den eersten slach en valt den boom niet, of:
Met den eersten woirden en eyst niet te doene.
50. Aultant despent chiche que large.
Alzo veel verteert vrecke als milde.
51. Au voir dire perd on le jeu.
Met de waerheyt te zegghen verliest men 't spel,
of: De waerheid en es niet alomme willecomme.
52. Avant chant fol que prestre.
Eer zynghet zot dan priestere.
53. A bon droict est il punt,
qui à son maistre desobeyt.
Met rechte es hy ghepuniert
die zynen meestere niet en obediert.
54. A bon vin ne fault point d'enseigne.
Den goeden wijn en behouft gheen teecken.
55. Au monde n'y ha point de repos.
Ter weerelt en es gheen ruste.
56. Advocats ne voyent pas en leur causes.
Niemandt en es in zyn zelfen zaken wijs.
57. A grand homme grand verre.
Grooten man grooten back.
58. A grand pécheur grand esclandre.
Den quaden ghebueren groote schande.
59. A grand pescheur eschappe anguille.
Den boghe en mach niet altijts gespannen zijn.
60. A haulte montée le faitz encombre.
't Pack hooghe draghen verweicht.
61. A la fin sera le renard moine.
't Zal doncker zijn daer hy verdolen zal.
62. A père, maistre et à Dieu tout puissant
nul ne poeult rendre l'équivalent.
Vader, moeder ende God almachtich
en canmen niet voldoen, zyt dit indachtich.
63. Assez boit qui ha deuil.
Hy drynct ghenouch die bedruet es.
64. Assez demande qui bien sert.
Die wel verdient die heescht ghenouch.
65. A bon cheval bon guet.
Tot een goet perdt dient goede wachte.
66. A courte chausse longue lanière.
Tot curte caussens langhe nastelynghen.
67. A chat lécheur bat on souvent la guele.
Een lecker catte slaetmen dicwils de mule.
68. Aide toy, Dieu t'aidera.
Helpt u zelven, zo helpt u God.
69. Annemy ne dort.
[de vijand slaapt nooit].
- Niemand en es in zy zelfs zaken wijs.
Grooten man grooten back.
Den quaden ghebueren groote schande.
Den boghe en mach niet altijts ghespannen zijn.
't Pack hooghe draecht verweecht.
't Sal doncker zijn daer hy verdoolen zal.
Vader, meestere, Godt almachtich en connen niet vul-
doen, zyt dat andachtich.
Hy drynct ghenouch die bedruet es.
Die wel verdient, die heeft ghenouch.
Tot een goet peert dient goede wacht.
Tot corte caussens dienen langhe nastelynghen.
Een lecker catte slaetmen dicwils de mule.
Helpt hu zelven, zoe helpt hu Godt.

By my Mychiel Theysbaert,
geschreven den laetsten van Meye 1594.

HERINNERINGEN UIT VERVLOGEN WIELERJAREN 1950-1955

Door Maurits Van Kerkhove

In een vorig nummer werden mijn koersuitslagen van het jaar 1953 doorgenomen, doch vele van de huidige bewoners van Wachtebeke zullen zich misschien afvragen waar deze renner vandaan kwam.

Ik zal mezelf even voorstellen: ben geboren te Wachtebeke op 21 december 1930 in een klein landbouwersgezin. We telden acht kinderen, vier meisjes en vier jongens. Ikzelf was de vijfde in de rij. Ik ging naar school op Ramonshoek met in die tijd als lesgever meester Richard Scheire. Na alle schooljaren tot een goed einde gebracht te hebben, mocht ik van vader meehelpen op de boerderij.

Ook de oorlogsjaren 1940-1944 kan ik mij nog zeer goed herinneren. Na de oorlog begonnen de kermiskoersen in de gemeente door te breken. Daar wielermoersen me fel aantrok, mocht ik als 16-jarige snotneus meegaan met Michel Roets van de Ramonshoek: hij was de eerste beginnende wielrenner van Wachtebeke na de oorlog. Ikzelf voelde mij geweldig aangetrokken tot het wielrennen. Toen ik het er thuis over had, was het antwoord telkens neen. Zo verliepen er verschillende jaren en telkens er een wedstrijd in Wachtebeke of het omliggende gereden werd, ging ik kijken. In 1949, door het steeds aandringen bij vader en moeder, mocht ik halverwege het seizoen beginnen koersen. Dit had ik ook te danken aan mijn oudere broer Lieven die mij ook veel heeft gesteund om met koersen te beginnen.

De eerste koersjaren 1949-1952 waren voor mij een grote aanpassing, want in die tijd bestonden er geen juniors. De reeksen waren verdeeld tot 20 jaar beginneling. Vanaf uw 20 jaar moest ge overstappen naar de liefhebbers. Ook in kilometers maakte dit een groot verschil. Beginnelingen reden een koers van 60 tot 90 km; bij de liefhebbers was dit van 120 tot 150 km dat er moest gereden worden. Met het aantal kilometers had ik zeker geen moeite, het enige wat mij ontbrak was een degelijke spurt. Ik moest het steeds hebben van het zware werk: ik was een finisher. Dan is in 1953 wel de doorbraak gekomen: ik reed in dat jaar 77 liefhebberskoersen en eindigde 33 maal bij de eerste vijf. Mijn mooiste herinnering was dan ook de derde plaats in de eindstand van de Ronde van Kroatië en Slovenië. In deze ronde was het elke dag vechten tegen de concurrenten, tegen de hitte en tegen de slechte wegen. In alle vertrouwen startte ik het seizoen 1954 en het begon al goed met een tweede plaats in het clubkampioenschap te Rieme achter de zeer snelle beroepsrenner uit die tijd, Octaaf Meyvaert. In de



Wachtebeke September 1953, met 6 min. voorsprong gewonnen. Samen met moeder en BWB-afgevaardigde Albert Dhondt

Omloop Het Volk reed ik een zeer goede wedstrijd, was mee met de kopgroep van 18 renners, en op een 20-tal km van Gent, nu Merelbeke, geraakte ik met mijn voorwiel in de tramsporen en deed een zware val. Toch reed ik de koers nog uit en eindigde 32e.

In het voorjaar reed ik zeker niet slecht, want ik werd door de Belgische Wielrijdersbond aangeduid om in de maand mei de wedstrijd Warschau-Berlijn-Praag te gaan rijden. Doch mijn gezondheid liet het afweten. Ik deed namelijk een zware verkoudheid op en moest forfait geven voor deze rittenwedstrijd. Mijn herstel verliep zeer traag. Toch kon ik nog 2 tweede plaatsen behalen in Elversele en Rieme.

In de maand juni werd ik aangeduid voor de Ronde van Oostenrijk die in juli werd gereden. Ik heb mij daar zeer goed verdedigd. Maar ik moest me met een knechtenrol tevreden stellen omdat onze ploeg maar uit 4 renners bestond. De drie ploegmaten waren zeker betere renners dan ikzelf. Het waren Willy Schroeders uit Tervuren,

Raymond Vrancken uit Tongeren en André Messelis uit Ledegem, later zeer goede beroepsrenners geworden. In deze Ronde van Oostenrijk was er geen enkele gemakkelijke rit. Elke dag kregen we één, twee of drie cols voor de wielen geschoven. In de Koninginnerit ging het over de Gros Glockner, 2750 m hoog. Elke rit lag tussen de 150 en 180 km. We hebben zelfs een rit gereden van 227 km en daar was de rituitslag:

1. Schroeders Willy (B)
2. Bosek Ivan (AU)
3. Vrancken Raymond (B)
4. Bartusek Bela (H)
5. Deutsch Franz (AU)
6. Simon Gerard (F)
7. Van Kerkhove Maurits (B)
8. Messelis André (B)

In de eindstand eindigde ik 34e. Niet slecht voor iemand die ook nog knecht mocht spelen voor zijn drie ploegmaten, maar ik heb het steeds met plezier gedaan. Na deze ronde heb ik de stap gezet naar de Onafhankelijken. Dat was de reeks tussen de liefhebbers en de beroepsrenners. Veel km te rijden en weinig koersen. Mijn eerste koers in deze reeks reed ik te Sint-Kruis-Winkel; ik werd er 9e. De koers werd gewonnen door een super-renner van die tijd nl. Roger Batslé uit Lovendegem. In deze



Tweede rit Ronde van België voor Onafhankelijken (1954).



Voor de start van de 1e rit in de Ronde van Croatië van 8 tot 15 oogst 1953, in de straten van Ljubljana.

reeks kon ik me zeker goed uit de slag trekken; ik reed verschillende ereplaatsen bijeen. Ik startte in de Ronde van België voor Onafhankelijken, waar ik in de tweede rit, Oostende-Doornik op 25 km van de aankomst 1'25 voorop lag; doch de laatste 25 km waren zeker vergelijkbaar met de hel van het Noorden uit Parijs-Roubaix. Ik kreeg in de laatste 25 km problemen met mijn versnellingen en werd toen ingelopen door Roger Batslé die deze rit won. Ik eindigde nog wel in de volgende groep na de winnaar. In de derde rit werd ik tot opgave gedwongen want ik reed 2 maal plat; de materiaalwagen van onze ploeg had op een bepaald ogenblik een aanrijding gehad en kon mij zodoende geen nieuwe tube bezorgen. In het kampioenschap van de provincie Antwerpen voor Onafhankelijken - tevens een zeer zware koers - eindigde ik elfde (u moet zelf maar eens het verslag van deze wegrit lezen). U zult merken dat ik in deze wedstrijd goed vertrokken was. In één van de laatste koersen van 1954, Antwerpen-Hasselt, startte ik met veel goede moed, toch denk ik dat ik daar mijn verdere loopbaan als renner heb zien verdwijnen. In deze koers deed ik een zware val, kreeg een afgebroken pedaal in mijn rug, zodat het koersen in 1954 voor mij afgelopen was.

De genezing van mijn val verliep maar traag en toen het seizoen van 1955 aanbrak kon ik vaststellen dat wanneer

ik een 100-tal km gereden had, mijn rechterbeen het liet afweten. Noodgedwongen en met veel pijn in het hart heb ik het wielerveven vaarwel gezegd.

Ik wil aan mijn slotwoord toevoegen dat ik alle mensen uit die tijd van toen die mij hebben gesteund, nog een hartelijke dank toestuur. Ook mag ik fietsmaker Kamiel

en Stefke Demaret uit St.-Kruis-Winkel niet vergeten. Die mensen hebben enorm veel voor mij gedaan.
Met dank

Van Kerckhove Maurits
Canadesenstraat 133
8380 Lissewege

Jan Van Gompel heeft Zaterdagmiddag de eerste rood-witte trui van kampioen 1954 der provincie Antwerpen mogen omgorden. In de IXe Grote Prijs Roger Van Den Driessche, die 32 allerbeste indés te Mortsel betwistten, veroverde Jan een schitterende tweede plaats waarbij hij slechts met een half wieltje geklopt werd door de aalvlugge René Braem uit Beveren-Waas, die als schitterend overwinnaar over de eindmeet ging, vermits in het kopgroepje van tien man, dat zich nog vóór half koers had gevormd, heel wat snelle mannen zaten. We vernoemen Fons Jacobs, Staf Huyskens, Jef Pansart, Luc De Munster en Jan Laroy. René Braem verdiende tenvolle deze zege omdat hij in de kopgroep mee het grote werk verrichtte. Hij kortwiekte de ontsnappingen van Voordeckers en Jan Van Gompel tijdens de locale rondes, was steeds aan kop te vinden en behoorde ook tot het viertal vluchtters dat, na het ronde door de Kempen, tijdens de eerste locale ronde op de vlucht sloeg. Samen met Van Gompel en Voordeckers, de andere uitblinkers in het hoofdgroepje noemen we nog Staf Huyskens, de favoriet van velen en Lucien De Munster, die er mede zorg voor droeg dat de achtervolgende groep, geleid door Van Kerckhove, Gust Neefs en Leo Steynen, nooit geen aansluiting meer zou krijgen.

We kunnen deze korte beschouwing niet besluiten zonder naast het werk der kopmannen te wijzen op de puike verrichting van Maurits Van Kerckhoven, die gedurende meer dan vijftig kilome-ter alleen

achter de kopgroep joeg en met nauwelijks anderhalve minuut aan de eindmeet bezweek. Enkele kanshebbers als Frankske Vermeiren, Aloys Huybrechts, Ivo Molenaars en Joske Berghmans werden door onkans en pech geremd.

Ferre DAEMS.

DE WEDSTRJD

Even na half twee zond Frans Teugels 32 deelnemers voor deze negende prijs Roger Van Den Driessche de baan op voor een grote ronde doorheen de Kempen. We waren nog geen vijf km ver als Karel Boonen en Callaerts reeds door platte band werden uitgeschakeld. Alles bleef bij elkaar tot Geel, waar Lucien De Munster, Jos Pansar en Gust Neefs reeds de beslissende wending aan de wedstrijd gaven. Heel vlug namen zij een minuut voorsprong op een groep die nog 24 eenheden telde en waaruit de overigen door pech waren uitgeschakeld. Nog voor we Lier bereikten liet Neefs zich vooraan terug afzakken naar de grote groep die door het heftig jagen van Braem en Huyskens tot op 20 seconden was teruggekomen.

KOPGROEP VAN 13 MAN

In de straten van Lier splitste het peloton, dat de twee overgebleven vluchtters in de rug zag, in twee. De Munster en Pansar werden spoedig daarop bijgebeend door Frans Vermeiren, Aloys Huybrechts, Ivo Molenaars, Roger Molenaars, Fons Jacobs, Staf Huyskens, Voordeckers, Jos Van Bael, Jan Van Gompel, René Braem en Jan Laroy. De beslissing was nu definitief gevallen. Bij de aanvang van de eerste kleine ronde verloren we twee eenheden uit de hoofdgroep.

Huybrechts kreeg een zadelbreuk en Frans Vermeiren werd door krampen geplaagd. Lucien De Munster sprong op weg naar Boechout weg in gezelschap van Braem, Van Gompel en Huyskens, maar onder de druk van Roger Molenaars en Voordeckers liep te Hove de kopgroep terug bij elkaar. Met de tweede kleine ronde verloren we vooraan Ivo Molenaars, zodat er nog tien man aan de leiding bleven die nog slechts 1'40" voorsprong telden op een schitterend rijdende Maurice Van Kerckhoven, die de tweede groep in steek had gelaten en alleen de achtervolging had ingezet.

MET TIEN IN DE EINDSPURT

Alle pogingen van Voordeckers, De Munster en Van Bael leden schipbreuk. Met tien ging het naar de eindmeet waar de spurt van op 200 m. door Braem werd ingezet zonder dat de anderen er nog bij te pas kwamen. Van Gompel klopte Pansar en Huyskens voor de tweede plaats en werd kampioen van Antwerpen.

UITSLAG

1. RENE BRAEM, 165 km in 4 u. 45'
2. Jan Van Gompel (kampioen)
3. J. Pansar
4. Staf Huyskens
5. F. Jacobs; 6. L. De Munster; 7. R. Molenaars; 8. Laroy J.; 9. Voordeckers; 10. Van Bael; 11. Van Kerckhoven, op 1'40"; 12. A. Smets, op 4'50"; 13. Stijnen, op 5'20"; 14. Van Hoven; 15. Neefs G.; 16. Jaemers; 17. Daems; 18. J. Van Den Broeck (ver); 19. Bergmans.

Verslag kampioenschap van Antwerpen

DE OORLOG (1940-45)

Jeugdherinneringen van Jozef VAN DE STEENE

Bijna gans de oorlog waren er Duitse soldaten in de streek te zien. Soms eisten ze een deel van het klooster op om er hun verblijf in te richten. Boven de woning van de directeur van het klooster was er een glazen toren ingericht, waarin een schildwacht verbleef, gewapend met een mitrailleur. Vandaar kon deze de ganse streek overzien en het luchtverkeer in de gaten houden.

De soldaten hielden regelmatig dag- en nachtoefeningen langs de tragel waar wij woonden, en op het toenmalig voetbalveld van Wachtebeke op Pottershoek. Toen woonde de familie Gust Vervaeke op de hoeve aan het voetbalplein. Tijdens de oefeningen hoorden wij ze roepen en tieren. Ze schoten met alle mogelijke vuurwapens, waarschijnlijk met losse patronen, en gebruikten donderstenen. Tot onder onze voutevenster, waar wij sliepen, waren ze gekropen. Wij sprongen uit ons bed om zo goed mogelijk te zien wat ze allemaal moesten doen. We zagen ze lopen, zich laten vallen, kruipen, sluipen en springen. Soms waren ze gecamoufleerd, soms oefenden ze in ontbloot bovenlijf. Voor die tijd was zoiets ongezien. Het duurde niet lang of een feldwebel had ons zien bewegen achter het raam. Hij maande ons aan dringend "fort" te maken en dreigde te zullen schieten. Wij dan maar met een bang hartje terug in het bed en gespannen luisteren naar hun kabaal.

Op zekere dag doken een peloton soldaten op. Ze trokken de meers op achter ons hof. Ze begonnen zonder meer een aanval te oefenen tussen de grazende koeien. Terug was het vallen, kruipen, opstaan, schieten, vallen enz.. Er werden geen dieren

gekwetst; ze waren wel uitgebroken en weggelopen. 's Avonds was er geen druppel melk uit te trekken. De boer moest maar braaf zijn en zwijgen.

Regelmatig kwamen er dorstige soldaten op 't hof om hun drinkbeker te vullen aan het heerlijk water van onze pomp. Af en toe vroegen ze wat melk of enkele eieren. Veel te eten kregen ze waarschijnlijk niet, maar "klauwen" deden ze toch ook niet zo rap. 's Morgens vroeg kropen ze, soms met ontbloot bovenlijf, door de natbedauwde meersen in de hoop paddestoelen, kikkers of iets anders tussen de tanden te krijgen.

Op een avond kwam een feldwebel binnengestapt met het geweer op de schouder en de helm op het hoofd. Waarschijnlijk kwam ook hij eieren vragen. Onze Omer, die vier jaar ouder is dan ik, vertelde : We zaten juist aan tafel voor het avondmaal. Het was stampot met zelfgebakken brood. Op de vraag van moeder, die zijn watertanden had gezien, of hij niet mee aanzat voor een schepje, antwoordde hij ontkennend. "Heute abend bin ich dik" sprak hij. Toen hij ons echter zo smakelijk zag smullen, werd het hem te machtig. Hij gespte zijn koppel los en liet zich aan tafel zakken. In minder dan geen tijd had hij vijf borden stampot en evenveel boterhammen naar binnen gewerkt. Broer Jozef, toen zes jaar oud, maakte met luide stem de opmerking dat hij die man wél eens wilde zien eten hebben als hij wel honger had. En of de mof het verstaan had. Hij is in ieder geval niet meer terug geweest!

J. VAN DE STEENE

DE BEVRIJDING (1944)

Jeugdherinneringen van Jozef VAN DE STEENE

Toen de Duitsers voelden dat de geallieerden naderden, begonnen ze een verdedigingslijn op te stellen langs de Moervaart, vanaf Overledebrug tot aan de draaiput van de Moervaart en verder tussen Pottershoek en Sint-Kruis-Winkel. Rond die tijd stopten enkele zwaar beladen vrachtwagens van het Duitse leger op de straat voor ons hof. Soldaten begonnen zware kisten af te laden. Weldra stonden er een hele stapel langs de baan. Ik laat mijn oudere broer Omer aan het woord: "Rond de middag werden de kasseien op de brug uitgebroken. Er werd een diepe put gemaakt. De kisten voorzien van een dubbele sluiting werden opengebroken. De inhoud ervan - dat waren grote gele blokken die precies geteerd waren, ze leken op grote vuurvaste stenen - diende om de put te vullen. Daarbovenop werd terug aarde geworpen en werden de kasseien teruggeplaatst".

Er werd gefluisterd dat het om dynamiet ging en dat men de brug zou opblazen. Wij hoopten stilletjes dat nog iemand dat voornemen ongedaan zou maken. De ledige kisten, waarvan nog een exemplaar in het lokaal van de Heemkundige Kring te zien is, werden alle op ons hof geworpen. Dat was een hele berg speelgoed voor ons en de kinderen uit de buurt. Vanaf dan

patrouilleerde er dag en nacht een gewapende schildwacht op de brug. Niemand wist wanneer de ontploffing zou gebeuren. Voorzichtigheidshalve besloot moeder dat we maar beter in de kelder konden slapen. De kafzakken werden naar beneden gebracht en alle voorzorgen werden genomen. Alleen de toenmalige knecht Richard, die later ons stiefvader zou worden, bleef boven slapen.

Ook de andere omwonenden zochten een veiliger slaapplek. De familie Gustaaf De Coninck, zijn echtgenote Maria Schatte-man en kinderen René en Cecile zochten onderkomen onder de overwelfde stallen van Sosse en Clement Dauwe. Maurice De Vos en Marie Itebeke vonden onderdak in het huisje van moeder Emma Pringels, verderop langs de vaart. De familie Neuf Vervaeke kroop in de kelder bij Aimé Van Daele, in 't hoog huis. Die nacht werden wij dikwijls wakker van de onrust, maar er gebeurde niets. 's Anderendaags, vroeg in de morgen, werden alle beschikbare mannen uit de buurt opgetrommeld. Ze moesten van de Duitsers met spade en schop langs de Moervaart schuttersputten en loopgraven gaan delven. Er werden mitrailleurs en lichte kanonnen aangevoerd. Rond de middag barstte er plots een schietpartij los vanaf de

landerijen van Henri Herman, langs de overkant van de Moervaart. Alle opgeëiste puttenmakers kozen het hazenpad met achterlaten van hun alaam. De Duitsers doken in de vers gedolven putten. De schildwacht op de brug rende van de ene kant van de brug naar de andere en zocht tenslotte dekking door zich dun te maken achter de electriciteitspaal ter hoogte van het hof van Marie Iterbeke.

In de vooravond dook opnieuw een soldaat op om een schop te bemachtigen. Het ging om de laatste spade die wij hadden. Na wat gepalaver werd ze hem ter hand gesteld, nadat hij ons moeder de belofte deed ze terug te bezorgen en dat wij zouden verwittigd worden wanneer de brug zou worden opgeblazen. Ik werd afgevaardigd de soldaat te vergezellen naar de Moervaart, om de spade zeker terug te bekomen. Ongeveer ter hoogte van de draaiput kwam daar opeens een overste, roepend en tierend en naar mij gebarend, afgelopen. Het geweer gleed van zijn schouder en de loop wees in mijn richting, terwijl hij aan de grendel begon te prutsen. Mijn begeleider begon te protesteren en voor mij ten beste te spreken. Ik heb toen wellicht ongekend het wereldrekord lopen en struikelen verbeterd. Ik ben zonder spade, maar heelhuids, thuis gekomen.

De volgende dag was er een enorme drukte van legervoertuigen. Die kwamen van Sint-Kruis-Winkel en reden over de brug naar het dorp. Dat ging zo door tot laat in de avond. Wij lagen in onze schuilplaats, de kelder. Mijn moeder hoorde iets roepen in het Duits als: "Wij zijn hier allen weg". Toen werd alles stil op straat. Wij waren eindelijk ingeslapen. Na middernacht werden wij opgeschrikt door een geweldige dreun. Wij leken als van de grond opgetild en zweefden enkele ogenblikken en werden dan met een smak terug tegen de keldervloer geslingerd. Het was alsof er een aardbeving was geweest. Gelijktijdig hoorden we breken en vallen van glas, kraken en versplinteren van hout en het neerpletsen van dakpannen. Wij waren het zeker, nu was de brug gesprongen! Onze Gerard, toen zes jaar, vroeg "Mama, is nu de oorlog gedaan?" Moeder probeerde uit de kelder, die vol geur van steengruis hing, te geraken. Het luik zat echter muurvast geblokkeerd door glasscherven, gevallen stenen, brokstukken uit de zoldering en houtsplinters. Richard Roesbeke, die op de voute sliep, had als bij wonder geen schrammetje opgelopen, alhoewel de wakker dwars door het hoofdkussen was geslagen door de luchtverplaatsing. Hij moest ons uit onze benarde toestand bevrijden. Bij het licht van de kaars zagen wij hoe erg het gesteld was met de woning en de stallen. Wij mochten ons gelukkig achten dat wij allen heelhuids uit deze situatie kwamen. Ook de dieren waren in orde. Alleen de hond "Barra", een Duitse schaper, was toegetakeld. Hij had een afgerukte deur op zijn lichaam en kop gekregen. Hij heeft het toch overleefd.

Toen het begon te lichten, werd buiten de ravage van de buurt pas helemaal duidelijk. Het was alsof er een orkaan was gepasseerd. De vier huizen rond de brug zagen er uit als na een bombardement. Alle ruiten waren er uit, de ramen versplinterd, deuren verwrongen en de daken grotendeels weggeveegd. Overal lagen brokstukken van de brug en van de huizen. Van het huis waar Maurice De Vos en Marie Iterbeke woonden en dat het dichtst bij de brug stond, waren er enkel nog wat scheve stukken muur recht gebleven. Kasseistenen van de brug lagen wel honderd meter verder geslingerd, zelfs

tot in onze groententuin achter de stallen. Ook lagen er hele brokstukken dynamiet, die niet ontploft waren, door de enorme kracht van de explosie weggeblazen. Ook veraf waren de ruiten niet gespaard gebleven. Waar de brug geweest was, lag nu een put met grote brugstukken en verwrongen ijzer van de leuning. Het was onmogelijk om van Pottershoek naar het Dorp te gaan. Die dag konden wij niet naar school. Dat vonden wij ook erg. Later in de voormiddag stond een burger met een witte band rond de arm op de plaats waar enkele uren voordien de schildwacht stond te schuilen.

Enige uren later kwamen de Canadezen. Dwars over de velden van Henri Herman reden de pantservoertuigen tot aan de Moervaart. Na even te hebben gestopt doken ze zowaar de vaart in. Wij dachten: "Die gaan hier direct zinken". Maar nee, ze vaarden op een rechte lijn in de richting van Overlede, waar de brug eveneens was vernietigd. Eén ervan kroop onze kant warempel terug de vaart uit. Een Canadees officier ging een kijkje nemen tot waar de brug was geweest en keerde toen terug. Op de plaats waar de Langelede in de Moervaart vloeit, goot een soldaat een vloeistof uit een jerrycan en deed zowaar de aarde branden. Daarop warmde hij een soldatenmaaltijd. Zo iets hadden wij nog nooit gezien, benzine kenden we ook nog niet met die oorlogsjaren.

Lange tijd om de bevrijders te bewonderen kregen wij niet, want we moesten thuis meehelpen voor het dicht maken van het dak. We moesten dakpannen uitzoeken die nog bruikbaar waren. Wat nog goed was werd samengebracht. De hele familie hielp mee om zo goed mogelijk een voorlopige oplossing te vinden zodat we binnen zaten. Het wagenhuis werd met stro afgedekt. Daar was strokker De Fleurquin - Keintje" genoemd - van Sint-Kruis-Winkel de acteur van. De vorst van het huis werd gestreken door Honoré De Letter. Hoe voor de ramen gezorgd werd, weten wij niet meer. Plastiek was toen nog niet gekend.

De overgang van de vaart werd voorlopig hersteld. De Langeledevaart was toen nog onderhevig aan de getijden van de zee. Hoog en laag water maakte toen een verschil uit van dertig à veertig cm. De voorlopige brug werd een loopplank die aan beide oevers steunde op een roeibootje. Meerdere personen hielden aan die oversteek een nat pak over. Valère Schepens, zoon van Cyriel en van Clara De Soomer, bekocht het haast met zijn leven. Valère zat toen in het eerste leerjaar bij juffrouw Marie Scheire. Hij zat op de bank naast Urbain Scheire, zaliger. Toen hij als eerste van de hoek terug was gekomen, was een grote kraan bezig de zware brokstukken van de oude brug aan het bovenhalen. Hij had zodanig veel aandacht voor het werk dat hij naast de 25 cm. brede plank trapte en in het water belandde. Hij bleef nog net met zijn schouder hangen. De toegesnelde schipper Van Ename, die het gezien had en wellicht ook het geroep gehoord, kon de ongelukkige knaap veilig op het droge brengen. Toen Valère thuis kwam, was zijn moeder juist bieten aan het stapelen op het hof. Ze zei "Manneken wat hebde gij? Uw broek blinkt zo!" Het ergste voor Valère, die een voorbeeldige en goede leerling was, waren zijn natte boekentas en de pas geleerde letters die allemaal uitgelopen en onleesbaar geworden waren.

J. VAN DE STEENE

STAAT VAN ONZE BEVOLKING

OVERLIJDENS APRIL-MEI

- † Gent 05/04/1995
ROETS MARTHA, ongehuwd, geb. Zwijndrecht 15/02/1922, Molenhoek 13, 73 j.
- † Wachtebeke 09/04/1995
BOMBEKE WILLEM, ongehuwd, geb. Gent 09/11/1953, Brandstraat 10, 41 j.
- † Gent 17/04/1995
OOSTERLINCK IRENA, wed. Alfons De Munck en Verhoeven Oscar, geb. Kluizen 27/11/1906, Meersstraat 31, 89 j.
- † Gent 18/04/1995
VAN DE VOORDE RACHEL, wed. Robert Gerres, geb. Sint-Kruis-Winkel 31/05/1909, Smishoek 4, 84 j.
- † Wachtebeke 28/04/1995
HAEMERS MAGDALENA, wed. Jozef Colpaert, geb. Water-
vliet 23/02/1905, Stationsstraat 190, 90 j.
- † Wachtebeke 01/05/1995
VAN LAERE MARIA, ongehuwd, geb. Wachtebeke 22/04/
1898, MEERSSTRAAT 31, 97 j
- † Gent 02/05/1995
DENIJS RAYMOND, echtg. De Letter Louise, geb. Overslag
(ZL) 01/04/1923, Stationsstraat 139, 72 j.
- † Gent 04/05/1995
VAN DE VOORDE MARIA, ongehuwd, geb. Wachtebeke
21/04/1908, Kerkstraat 60, 77 j.
- † Gent 05/05/1995
VAN DEN BROECKE ARLETTE, wed. Vervaeet Lucien,
geb. Gent 06/05/1947, Mezenstraat 14, 48 j.
- † Gent 07/05/1995
VAN LOO GERARDUS, echtg. Ongenae Simona, geb.
Wachtebeke 19/04/1930, Kalve 72, 65 j.
- † Wachtebeke 08/05/1995
SCHAUT BERTHA, wed. Frans van Vliet, geb. Wachtebeke
30/06/1910, Meersstraat 31, 85 j.
- † Gent 16/05/1995
BOGAERT BERTHA, wed. Cyriel Engels en Marchand
Bernard, geb. Assenede 06/08/1913, Meersstraat 31, 81 j.
- † Gent 18/05/1995
DE CONINCK MEDARDUS, wedn. De Vilder Godelieva,
geb. Desteldonk 12/12/1901, Walderdonk 31, 94 j.
- † Gent 18/05/1995
BAUWENS MARGARETHA, wed. Van Assche Jeroom,
geb. St.-Kruis-Winkel 07/07/1922, Dorp 98, 73 j.
- † Gent 21/05/1995
VANHAUWE STEPHANIE, wed. Pieter de Mul, geb.
Moerbeke 13/02/1896, Dorp 40, 99 j.
- † Wachtebeke 22/05/1995
VAN DER LINDEN BERTHA, ongehuwd, geb. Stekene 07/
11/1910, Godshuisstraat 13, 84 j.

† Wachtebeke 26/05/1995

DESMET CAMILLA, wed. Marcel Mathieu, geb. Gent 23/
11/1904, Meersstraat 31, 90 j.

† Gent 31/05/1995

DAVID ROBERT, echtg. Colpaert Paula, geb. Wachtebeke
19/10/1921, Dahlialaan 20, 74 j.

HUWELIJKEN APRIL-MEI

07/04/1995

DE ZUTTER RUDIGER, Zwaluwlaan 60, Wachtebeke
NOMJAI WATANEE, Zwaluwlaan 60, Wachtebeke

28/04/1995

PLASSCHAERT LUCIEN, Krokussenlaan 11, Wachtebeke
VAN HIJFTE BRIGITTE, Krokussenlaan 11, Wachtebeke

05/05/1995

BODENGHIE MARIO, Rabotstraat 88, Gent
BRAEM TILLY, Zwaluwlaan 23, Wachtebeke

05/05/1995

VAN DEN KERKHOVE KURT, Antwerpsesteenweg 142,
Lochristi
VAN VERDEGEM CLAUDINE, Mezenstraat 7, Wachtebeke

05/05/1995

HUYGHE PATRICK, Spechtstraat 15, Wachtebeke
STAMM MARTINA, Spechtstraat 15, Wachtebeke

05/05/1995

WYNGAERD PATRICK, Molenstraat 18, Wachtebeke
HILLAERT RIA, Molenstraat 18, Wachtebeke

12/05/1995

VAN ACKER PATRICK, Damstraat 83, Moerbeke-Waas
GERRES NICOLE, Molenstraat 52, Wachtebeke

12/05/1995

SEMETIER FILIP, Lobelialaan 9, Wachtebeke
DE MEY MARLEEN, Lobelialaan 9, Wachtebeke

19/05/1995

WILLEMS PATRICK, Overslagdijk 34, Wachtebeke
CARETTE KRISTIEN, Overslagdijk 34, Wachtebeke

19/05/1995

DE BAETS MANUEL, Cederstraat 24, Zelzate
VOGELEER HEIDI, Groenstraat 18, Wachtebeke

20/05/1995

CASTILLE FREDERIC, Twee Dreven 66, Sint-Martens-
Latem
BUYSE ANNEMICKE, Kerkstraat 56, Wachtebeke

21/05/1995

DE LETTER HERMAN, Lepelstraat 3, Wachtebeke
CLAUS HELENA, St.-Bernadettestraat 215, Gent

26/05/1995

VAN WYNSBERGHE TONY, Rechtstro 14, Wachtebeke
SLOCK PEGGY, Rechtstro 14, Wachtebeke

26/05/1995

BAUWENS DIRK, Lobelialaan 12, Wachtebeke
VAN WICHELEN SABINE, Lobelialaan 12, Wachtebeke

DE WABEEKSE TOALE... (nog een vervolg!...)

- W **gritten** (= grinniken, iemand spottend plagen)
- S **tiekeneiken** (= eitje, meestal in kindertaal gebruikt)
- A **wa zoe 't er ons letten** ? (= wat staat ons eigenlijk in de weg ?
Wordt vaak gebruikt als men bedoelt: dat spreekt bijna vanzelf,
of: natuurlijk beginnen we daaraan !)
- A **op zijn uksken** (= op zijn hurken zittend)
- A **ziek en zuchtig** (= in een verre van schitterende fysieke
toestand)
- A **dempig** (= kortademig; met "gelijk 'n dempig pird" wordt
iemand bedoeld die geheel buiten adem is)
- A **ol dikkels deur de gracht geloopen ên** (= al met meer dan een
[met vele] vrouw[en] te maken hebben gehad)
- A **dikkels** (= dikwijls, vaak)
- A **nie onder 'n oender uitgebroed** (= niet bij de kippen opge-
voed, niet zo dom als het spreekwoordelijk zo dwaze 'kieken',
eigenlijk heel verstandig)
- S **kieken** (= kip)
- S **oender** (= kip, hoen)
- S **paddevijlder** (= groot, maar slecht snijdend mes)
- S **voane** (= hemdslip)
- S **zemelkerre** (= zeer zenuwachtig iemand)
- S **zemels** (= zenuwen)
- A **Winkel en Mendonk** (= al wat je maar wensen kan; veel
gebruikte uitdrukking bij het [kaart]spel)
- S **vroetkousse** (van 'wroeten' = iemand die niet stil kan blijven
[liggen], veelal van een bedgenoot gezegd)
- A **wie eet er in zijne vinger gesneën** ? (= wie liet hier een wind
met een reukje er bij ?)
- A **zijn uiswirk muiken** (= gezegd van een vrijpartij tussen man
en vrouw)
- A **'n leven gelijk 'n oue katte** (= een gemakkelijk en comfortabel
leven)
- A **zwart en blaujd** (= gedurig aan; b.v. "ze zit doar zwart en
blaujd" = ze is daar niet weg te slaan)
- S **pierlewie** (= halve gare)
- A **sieswie** (= half verdoofd, ook: half dronken)
- S **tantelaffirres** (= onnodige omhaal: "ik moe nie weten van al
zijn tantelafirres" b.v.)
- S **pezewever** (= vitterig iemand)
- S **slierboane** (= glijbaan)
- A **op de slier zetten** (= een afspraak met iemand niet nakomen)
- A **zijne was verliezen** (= letterlijk: niet meer verder groeien;
gezegd in een situatie die voor iemand zo vervelend of zo
schrikbarend zou zijn dat hij zogenaamd niet meer zou groeien)
- A **amets** (= soms)
- W **peuren** (= op paling vissen; ook: zich uitermate inspannen)
- S **peurwrik** (= uitermate lastig werk)
- S **klof** (= houten schoeisel, "klompen aan de voet"...)
- A **puities pissen mee 'n ander zijn geld** (= de bloemetjes buiten
zetten, maar niet met eigen middelen)
- W **scharten** (= krabben)
- S **krullewiet** (= krul, meestal sierlijk bedoelde haal of trek met de
pen of penseel)
- S **werrelgoaren** (= ???)
- S **pinkers** (= oogwimpers)
- S **travo** (van het Frans "travaux" = dus: werf waar werken plaats
vinden)
- W **muggelen** (= treuzelen)
- S **goele** (= eend; ook gezegd van een luchthartig "vrouwmens")
- S **leite** (= een vieze spat; ook in de uitdrukking: "iemand 'n leite
geven" = een oplawaai verkopen)
- A **bespotterd** (= bespat)
- S **teemste** (= zeef; gewestelijk ook: teems)
- A **geschaluind** (= geschaafd, gezegd bij schaafwonden)
- A **zijn devooren doen** (= zijn best doen)
- A **mee de stoande kerre** (= zonder ophouden het een na het
ander)
- W **verslunsen** (= verwelken)
- A **goomol** (= helemaal)
- S **klopper** (= onverstandig, onnadenkend manspersoon)
- W **kullen** (= plagen)
- W **ketsen** (= heel vlug rennen)
- W **steegeren** (= in de keel of slokdarm blijven steken; gezegd van
voedsel dat niet helemaal bevalt)
- S **kutseken** (= kinderspel: aantikkertje spelen)
- S **piele** (= batterij)
- S **piellampe** (= zaklamp)
- W **wurtelen** (= zeuren, eindeloos over iets doordrammen)
- W **zeuren** (= bedrog plegen, meestal in het spel)
- S **moaischijter** (= dikke bromvlieg)
- A **veus ouen** (= toon houden bij het zingen)
- S **veus** (van het verouderde Ndl. "voois" = melodie, toon)
- A **asjrant** [soms ook: astrant] (= brutaal vrijpostig)
- W **matsen** (= hard toeslaan)
- S **bloende** (= saucisson de Boulogne: heel donkere, vierkante
salami)
- A **ij zal mijne wortel nie schrepen** (= mij heeft hij niet beet)
- S **pieketijn** (= venijnige vrouw)
- A **ge moet da doar noar ouen gelijk den dienen mee zijn krom
gewir** (= ge moet u aan de omstandigheden aanpassen)
- A **deuzig** (= suf, ijl in het hoofd)
- S **korteresse** (= gebrek aan iets, tekort)
- S **gelente** (= lijf en leden, b.v.: "ij sleegd" omverre mee gool zijn
gelente")
- A **in de lapmande zitten** (= ziek zijn)
- A **gerokt en gesponnen** (= bijna helemaal identiek, b.v.: "'t es
zijn voadere gerokt en gesponnen")
- A **in passante** (= tegelijkertijd)
- A **goetsmoetig** (= met opzet, zie "goetsmoets")
- S **blaffeture** (= vensterlruik)
- S **persienne** (= rolluik)
- S **schusse** (= schort, voorschoot)
- S **bezasse** (= duidelijk van het Frans "besace", bedelzak; hier
wordt meer knapzak of reiszak bedoeld)
- S **leere** (= ladder)
- S **sloester** (= bolster, van noten b.v.)
- A **in 't schoajken** (= in de schaduw)
- W **scheefsloan** ("ee" als in "beeten" = heimelijk meenemen)
- S **alme** (= alaan, gereedschap)
- W **verschinkelen** (= struikelen)
- S **zeem** ("ee" als in "beeten" = honing)
- S **speeke** (= spaak van een wiel)
- S **flumpe** (= flop)
- A **ridder of mis** (= er op of er onder !)

- A **loatsleidend** (= traag in de uitvoering, verwaarlozend)
- S **balpuipe** (= blaaspijp waarmee men harde projectieltjes of balletjes wegschiet, wegblaast)
- S **mooskloot** (tweemaal "oo" zoals in "koolen" = iemand die de boel verprutst, die te los met de zaken omspringt)
- S **moutersnest** (= verborgen reserve, plaats waar iemand in het geheim iets opspaart)
- W **bleiten** (= wenen)
- W **versmooren** (= verdrinken)
- W **smooren** (= roken)
- S **zeurzak** (= iemand die vals speelt)
- S **klappenanse** (= gesprekscontact, met iemand over koetjes en kalfjes praten)
- S **koutenanse** (= gesprekscontact, zie 'klappenanse')
- A **bij den bok gedoan** (= gefopt zijn)
- S **sessens** [of 'seskes'] (= de stuipen, bij kleine kinderen)
- A **em nie loaten verpikken** (= zich niet alles laten welgevalen)
- S **kwistenbiebel** (= rare kerel)
- S **gerre** (= spleet, kier)
- S **ambras** (= onprettige toestand)
- A **ij ee de kelderkorses** ("kelderkoortsen": = hij mankeert eigenlijk niets, maar hij doet zich alleen zo voor)
- A **koawirk** ("kwaad werk": = moeilijk)
- S **schrabielde** (= assintel)
- W **slodderen** (of "uitslodderen": = flapperen met textiel om het meeste vocht er uit te krijgen)
- S **wurte** (= wrat)
- W **snokken** (= hard rukken; wordt ook gezegd van iemand die hartverscheurend weent)
- S **boveling** (= iemand die in een rusthuis [vroeger was dat hier in het klooster] op de verdieping woont)
- W **fooken** (= smeulend roken)
- S **lurre** (= onverzorgd iemand, iemand zonder manieren)
- W **lurren** (= standvastig hard trekken)
- S **zaantsjen** (= prentje, meestal rouwgedachtenis)
- A **toope doen in de veugeleiers** (= eigenlijk zonder dat het algemeen geweten is hetzelfde doel nastreven)
- S **moospot** ("oo" zoals in "koolen": = iemand die voor niets zorg draagt)
- S **bustvallinge** (= verkoudheid op de borstluchtwegen)
- S **bijze** (= schommel, op kermissen zowel als kinderschommel)
- A **op iets puien** (= vermoedelijk ziek worden)
- W **mangelen** [of] vermangelen (= omruilen)
- W **smeieren** (= sussen, meestal gezegd in verband met een ruzie of misverstand)
- W **tsjienken** (= schreien, maar dan meestal zonder echte reden)
- A **ij ee de peze bescheten** (= hij heeft het al te bont gemaakt, nu is de goodwill voor hem ten einde)
- A **ij ee 't vier uitgepist** (= hij is te ver gegaan, niemand is het nog met hem eens)
- A **vreed schoone** ("ee" als in "beenen": = zeer mooi; "vreed" wordt bij alle mogelijke adjectieven gebruikt in de betekenis "zeer")
- W **lotteren** (= een voorwerp heen en weer doen bewegen)
- S **noenspeel** (= middagpauze)
- W **krookelen** (= kreuken)
- S **rikkeling** (= bitsige woordenwisseling)
- A **duur de komprenure** (quasi letterlijk uit het Frans = hij heeft het moeilijk om iets vlug te begrijpen, door te hebben)
- S **potverdommeken** (= klein rond kapje, gedragen op de hoofdkruin, zoals bisschoppen dragen)
- S **portefoelde** (= portefeuille)
- S **zeekteele** (de "ee" tweemaal zoals in "beenen" = een wel zeer vervelend en zeurderig vrouwmens)
- S **pekelteve** (= een werkelijk onuitstaanbare vrouw)
- A **zijn pere zien** (= het zeer lastig hebben)
- S **schis** (= lang toevouwbaar scheermes)
- S **kakkenest** (= de jongste van een troep kinderen, of ook wel de kleinste van een aantal jonge dieren)
- S **zeereeloper** (= vroeger iemand die op kermissen en feesten geld inzamelde, terwijl hij voortdurend moest "lopen", ook ter plaatse trappend; wordt nu nog gezegd van iemand die zichzelf praktisch nooit rust gunt)
- W **frutselen** (= aan iets morrelen)
- S **lotte** (= lieveke; verkleinwoord: "lootsjen")
- S **kamelot** (= rommel)
- S **pressioontsjen** (= drukknop)
- W **fezelen** (= fluisteren)
- A **zijne kop in 't wilde steken** (= met niets nog rekening houden, en zomaar zijn eigen zin doen)
- S **veurkind** (= kind dat geboren werd vóór het huwelijk)
- S **ijzeren weg** (= spoorweg)
- A **'t ei uit 't gat vruigen** (= voortdurend vragen, alle mogelijke details aan de weet willen komen)
- A **zijn woatere zie bleek** ("ee" als in "beenen"; = het is ver met hem gedaan, hij zit er niet goed voor)
- A **strabant** (= stresserend)
- A **die 't lang ee, loat et lang ouen** ("ouen" is hier: hangen; = wie veel mogelijkheden heeft, kan zich ook veel veroorloven)
- S **sette** (= breiwool)
- S **soarge** (= deken)
- A **peutsjen zetten** (= iemand onderuit halen door zijn been te blokkeren)
- A **ij eet an zijne rekkere** (= hij is hier de pieneut)
- A **zeever in pakskes** (= larie, nonsens, prietpraat)
- W **suffelen** (= strompelen, bijna over een hindernisje ten val komen)
- S **girnoot** (= garnaal)
- S **dulfken** (= een smalle en niet zo diepe afwateringsgeul)
- W **vooteren** (= vooruitgang maken)
- S **netzak** (= boodschappentas)
- S **palto** (uit het Frans "paletot" = damesmantel)
- S **broslap** (= morslapje voor kinderen)
- W **emelluchten** (= bliksemen)
- S **muizestrontjes** (= chocolade hagelslag)
- S **pirdewurfel** [ook: pirdezuige] (= vervelende doordrammer)
- A **ze toope kloppen** (= angst hebben)
- A **da es 't kruimeken uit** (= dat is het beste wat er is)
- A **de loatste man de zak opgeven** (= zo lang blijven hangen, in een café meestal, tot de laatste man vertrekt)
- W **dretsen** (= in een brij, b.v. in de modder, pletsen)
- S **koane** (= kaakslag)
- A **ij ee em bij zijn pietsjen** (= hij heeft hem beetgenomen, in de figuurlijke zin dan)
- A **da es op geen en blaujen steen gevallen** (= dat heeft hij niet voor niets gedaan, dat zal hem nog berouwen)
- S **schirvelingen** (= schervels)
- A **zo zot as 'n drilnotte** (= in een gekke bui verkeren)
- S **snotkisse** (= arrogant iemand)
- A **vergoord** ("oo" als in "koolen" = oververzadigd, te veel: "ij zoe em vergoord eten in mossels" b.v.)

- A **oangezeeld lopen** ("ee" als in "beenen" = heel raar uitgedost zijn)
- S **scheij** (= afgespleten grote spaander hout)
- W **lammeren** (= betalen; meest gebruikt wanneer het overmaken van geld met enige tegenzin gebeurt)
- A **ij zoe zijne stront ziften** (= hij is zodanig gierig dat hij er werkelijk alles wil uithalen; soms ook wel bedoeld om iemand te beschrijven die op alle pietluttige details let)
- A **oop overul** ("oo" zoals in "koolen" = zonder de minste orde door mekaar)
- A **ij stoat doar ook nog mee ne kezzelirre** (= hij heeft daar ook nog [veel] schulden)
- S **ofpirre** (= hofpeer: een meestal ongetrouwde en hautaine vrouw, die op het erf ["het hof"] autoritair de lakens uitdeelt)
- A **grootsche bloare** ("oo" zoals in "koolen" = een hovaardige en tegelijk dwaze vrouw)
- S **wellegijd** (= een gevoel van welbehagen)
- S **kernoalde** (verbastering van het Franse "canaille" = schurk of ploert; wordt ook soms wel spottend en meer welwillend gezegd voor "sloeber")
- S **blendebirken** (= "blinde beer": een welbekend kinderspel)
- A **overende** (= ontzettend ordeloos)
- A **oop over klooten** ("oo" zoals in "koolen" = een totaal onoverzichtelijke warboel)
- W **opsolferen** (= aansmeren [figuurlijk], dus: bij de neus nemen)
- A **tangerachtig** (= grijpgraag, naar zich toehalend, hamsterend [in de pejoratieve betekenis]. Soms wordt het woord ook gebruikt om iemand aan te duiden die elke toenadering mokkend afwijst)
- S **bielde** (wordt in verschillende betekenissen gebruikt: 1. een [spoorweg]biel; 2. een stalen kogel uit een kogellager; en in een verwijzing naar deze ronde vorm in overdrachtelijke betekenis: 'rode kop', wanneer men bedoelt dat iemand b.v. heel beschaamd stond te kijken: "as 't ij op zijn leuges betruipt wierd, ston 't ij doar nogol mee 'n bielde")
- S **friendelkes** (= franjes: aan de onderkant van een jurk of aan de zijkanen van een tafelkleed b.v.)
- S **boasmuikere** (= 'baasmaker': iemand die altijd en overal gelijk wil halen)
- A **onder zijn vize krijgen** (= er van langs krijgen)
- S **foafte** (= kaakslag)
- W **meesteren** (= behandelen door een geneesheer)
- W **mismeesteren** (= een verkeerde doktersbehandeling toedienen)
- A **tenoastetoe** (= 'te naaste toe': ongeveer)
- S **kientsjessuikere** (= gesuikerde dragees die bij een geboorte cadeau gegeven worden)
- S **krotzak** (= iemand met geen of weinig geld)
- A **krot en kompanie** (= totaal zonder [geld]middelen, financieel helemaal aan de grond)
- A **paljas parterre** (bijna letterlijk Frans: 'paillasse par terre' betekent eigenlijk 'strozak op de grond'; nu wordt een matras bedoeld, die men [bij bezoek b.v.] bij gebrek aan voldoende bedden op de vloer legt voor een van de gasten)
- A **zijn bon krijgen** (= zijn ontslag aangezegd krijgen; vaak ook gebruikt wanneer twee vrijers uit mekaar gaan: één van de twee heeft dan "zijn bon gekregen")
- A **de botter opgeten ên** (= het verkorven hebben)
- A **mee zijn gat in de botter vallen** (= het wel erg goed getroffen hebben)
- S **bresse** (= een heel grote massa, 'n grote hoop: op de Safarkesmarkt was er weerom een "bresse volk", b.v.)
- S **opendoender** (= kurkentrekker of conservenopener)
- A **talvendeur** (= gehalveerd)
- A **tendent** (= ten einde, aan het einde)
- S **toepee** (van het Franse 'toupet' = 'kuif'; iemand die 'n 'kuif' opzet heeft het dus 'nogal hoog in de bol')
- A **op zijn lappen zijn** (= op zwier zijn)
- A **'t ol van pluto** (= een ongezellige, onherbergzame plaats, waar niemand voor zijn plezier zou verblijven)
- A **peetsjen** [of meetsjen] lap (= iemand die in de plaats van de oorspronkelijke dooppeter of doopmeter optreedt, wanneer die b.v. overleden zou zijn)
- A **van 't lam gods geslegen zijn** (volgens mij 'n rare verbastering van de uitdrukking: 'door de hand Gods geslagen zijn', in de betekenis: stomverbaasd zijn)
- A **...geweg** (= op die wijze; telkens gebruikt als achtervoegsel als men de manier wil aanduiden waarop iets gebeurt: "stijfgeweg", "truiskesgeweg", "natgeweg")
- A **suurtoe** (van het Franse 'surtout' = vooral)
- A **tewege** (= nakend, voor de deur staand, in een nabije toekomst: "'t es ruuze of tewege...", "zijne schoonzeune tewege...")
- S **top** (= draaitol)
- A **zoo zot of nen top** (= helemaal gek, narrestreken uithalen, niet te stoppen gekke toeren doen, draaien als een tol)
- A **van zijnen toeter [neuze] muiken** (= een hoge toon aanslaan)
- S **trezebeze** (= een nogal sullige vrouw)
- A **in triepen** (= in repen, dus: helemaal gescheurd)
- S **trunte** (= in de omgang weinig genietbaar vrouwspersoon)
- A **z'ee 't al ooren wonien** (= ze heeft er ergens al iets over opgevangen)
- A **zeere** (= snel, rap: "te zeere reien" b.v. is strafbaar)
- S **zeere** (= pijn: "z'ee zeere in eure rugge")
- A **viveg** (van het Franse 'vif' = levendig)
- W **wirren** (= weren, in de betekenis van zich inspannen, er moeite voor doen)
- W **afketsen** (= afkeuren, een voorstel b.v.; maar ook vaak in de betekenis van 'veel afstand afleggen': "om doar te geruiken moest ij eest nogal wad' afketsen")
- A **algelijk** (= niettemin)
- S **gabbe** (= diepe wonde, die eigenlijk moet gehecht worden)
- W **voanzen** (= smeulen: een brandstapel die nog niet helemaal is uitgedoofd, "ligt te voanzen"; soms ook wel spottend gezegd voor het laten van 'winden', het flatuleren)
- A **alf te stirte** (= 'tot aan de helft maar van de staart', d.w.z. half en half, slechts gedeeltelijk)
- A **alzeleven** (= altijd al; ook: ooit ? = heb je dat "alzeleven" [ooit] al meegemaakt ?)
- W **vermassakreren** (duidelijk van het Franse 'massacrer': afslachten, verknoeien)
- A **nie uit de voeten keunen** (= zich niet of moeilijk kunnen verplaatsen)
- A **voorts van de reste** ("oo" als in "koolen" = voor de rest, tenslotte)
- S **zottekesspel** (= bespottelijk gedoe)
- S **zottekonte** (= nogal luchthartig vrouwelijk persoon)
- A **franke beeste** (= "ee" als in "beenen" = een vrijpostig, zelfs brutaal iemand)
- A **pannene broek** [veste] (= een broek of jasje in geribd fluweel, in gewesttaal ook "paan" genoemd)

- S **floer** (= fluweel)
- S **aftrekker** (= 1. flessenopener [voor kroonstoppen]; 2. ook: vloer- of ruitenwisser, voorzien van een rubber strip)
- S **akkrootsjen** (hier wordt de "oo" lang uitgesproken, zoals in het Nederlandse 'lopen' = tegenslag, hindernis bij het uitvoeren van iets; afgeleid van het Franse 'accroc', dat scheur of haak betekent: van iets waar een "akkrootsjen" in het spel is, zou men dus kunnen zeggen dat het 'niet zonder kleerscheuren' verloopt)
- W **knenzen** (= knarsen, met de tanden of tandwielen b.v.)
- A **zijn beuntjes op iets te weeke leggen** (= bepaalde verwachtingen koesteren)
- A **bloaskes wijsmuiken** (= verzinsels vertellen)
- A **in zijnen [euren, ulderen] blooten** (= poedelnaakt)
- S **wildfant** (= drukdoend, niet in te tomen kind of jong mens)
- S **spelspeeldere** (= iemand die het zo mooi mogelijk wil voorstellen, een toneelspeler dus)
- S **treute** (= zeurderig vrouwmens)
- S **smirpot** (= vette boel)
- S **stekskes** (= lucifers)
- S **kleppe** (= mond in de betekenis van 'snater': "houdt ui kleppe" = zwijg nu maar !)
- S **kodde** (= staart; ook lange staak, b.v. bij het telen van staakbonen: men spreekt dan over een "boonkodde", "oo" hier uitgesproken zoals in "koolen")
- S **buikstik** (= buikspek van een varken)
- A **sebiet** (= nu direct, onmiddellijk)
- S **sminkdooze** (= vrouwspersoon dat eigenlijk toch wel tē veel make up gebruikt)
- A **zonder kikken of mikken** (= zonder opzien, alsof er niets aan de hand is)
- A **prop uit de zak** (= op goed valle het uit, zonder vooraf ook maar iets te berekenen)
- W **mokkelen** (= beredderen; wordt vaak gezegd bij een zogenaamd 'gearrangeerd' huwelijk: in zo'n geval zijn de twee partners aan mekaar "gemokkeld")
- S **schijtkonte** (= een door haar hautain gedrag opvallende vrouw)
- S **plakploastere** (= iemand die bij een bezoek b.v. niet makkelijk buiten te krijgen is; iemand die graag blijft 'hangen')
- A **over zijn tonge kakken** (= braken)
- A **achter ons trekken ze de leere op** ("leere" = hier ladder; in de betekenis gebruikt van: laat ons nu nog gebruik maken van de gunstige situatie, later is 't misschien niet meer mogelijk)
- A **op schok gaan** (= er op uit trekken)
- A **op tramakke gaan** (= zonder bepaald doel van her naar der op wandel gaan)
- S **sjanskerre** (= iemand die wel heel veel geluk heeft)
- S **karakskes** (= kleine platte chocolaatjes, vaak in de vorm van een vlinder, een strik, enz. Ze doen denken aan de meer bekende "kattetongen", ook platte chocoladesnoepjes)
- A **ge keund' azoo den druk uit zijn oogen scheppen** (= je kan zo al van verre zien dat hij er niet blij om is)
- A **god mijn salleken !** (= wel heb je het ooit ! - deze uitdrukking werd veel door vrouwen gebruikt, en is waarschijnlijk een verbastering of verzachting van een andere uitdrukking, waarin de naam van God veel 'ijdel' werd gebruikt: wellicht ter vervanging van een echte 'vloek')
- A **vanzeleven** (= ooit; ook wat er ook gebeure: "nooit vanzeleven")
- S **santeboetiek** (= het hele zootje)
- W **brosselen** (= pruttelen, bereidingen op het fornuis b.v.)
- A **doar keunde verre van kijken** (= dat zal u niet helpen om stevig op de been te blijven; wordt gezegd als iemand volgens zijn gesprekspartner niet genoeg eet)
- S **luimer** (= stroperig persoon)
- S **vooteringe** (= vordering, in de betekenis van 'opschieten')
- S **tinke** (= zeelt)
- A **zoo scheef of 'n tinke** ("ee" als in "beenen"; = onbeschrijflijk scheef)
- A **zoo scheel of nen otter** (= wel heel erg loensend; hier dient wel opgemerkt dat men "of" gebruikt in de betekenis van 'als')
- S **scheel** (= ook, behalve 'met de ogen loensend', deksel)
- W **scharten** (= krabben)
- A **putjes pissen mee 'n ander zijn geld** (= het er goed van nemen met centen die een ander verdiend heeft)
- S **ferchet** (= eetvork; van het Franse 'fourchette')
- A **schrijven mee 't ferchet** (= een overdreven hoge rekening voorleggen [een vork heeft namelijk vier tanden, een pen maar één]; en dus ook: veel te veel geld voor iets vragen)
- W **eeken** (= jeuken)
- A **woar zoe den dienen vervoaren zijn ?** (= wat is er van die man geworden ?)
- A **wa zoe 't er ons letten ?** (= wie of wat zou ons tegenhouden ? "letten" is hier duidelijk verwant aan 'beletten')
- A **ij ee geen noagele om zijn gat te scharten** (= hij bezit helemaal niets, hij is totaal berooid)
- S **kisse** (= kaars)
- S **snotkisse** (= snotpegel die uit de neus loopt; overdrachtelijk gebruikt voor: arrogant, uitdagend optredend persoon)
- S **naffele** (= navel)
- S **eur** (= uier)

INHOUDSTAFEL:

Voorwoord	C. David	blz. 17
Over den vier Ambachten (Errata)		blz. 18
Zestiende-eeuws toneel in Wachtebeke	K. Buyse en A. Creve	blz. 19
Herinneringen uit vervlogen wielerjaren 1950-1955	M. Van Kerkhove	blz. 23
De oorlog (1940-45), jeugdherinneringen		blz. 26
De bevrijding (1944), jeugdherinneringen		blz. 26
Staat van onze bevolking		blz. 28
Wabeekse toale (nog een vervolg)	A. Creve	blz. 29
Inhoudstafel		blz. 32

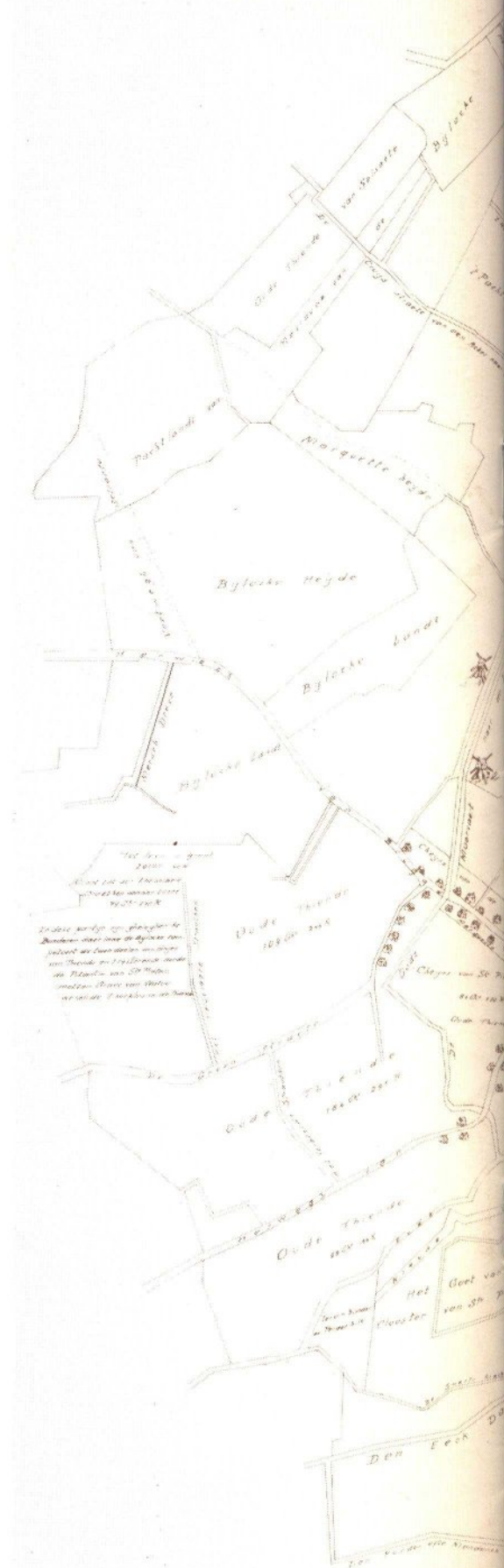
Driemaandelijks mededelingsblad van de
Heemkundige Kring „Oud Wachtebeke”

22ste jaargang 1995 - 2de kwartaal

Afgiftekantoor: Gent X

Verantwoordelijk uitgever:
Paul HESTERS
Stationstraat 165
9185 Wachtebeke

© kaftfoto: J. Semey - RUG



HEEMKUNDIGE KRING «OUD WACHTEBEKE»



*Carte figurative van de prochie Wachtebeke
gedeliveret en ghemackt by my anderschreien ghe-
weerde Landmeter sesside ende Eenen Wachtebeke naar
de waeracht ghe ghegheven by ten versouwe van Ewre
heere Prebiter van Abteij van St. Pieters nevens Ghent
omme te val d'eren in sijne Boesche als kensche jngens
den Graue van Wale W. vander - de twee Ghegheven
in confinnatie van contracte in date 24. May 1576
aengheghen te sichten den Cnclere van de Byschope
des Bistums van St. Petrus Cloutere by Ghent in
Jaer Sinen van 1609. In my Iccorde desen 24
novembere 1628. Byghelastick. Ende was onderteeken
te B. de lae met partike*

*Waer van afschrift
Gent 21 maart 1768
H. vander
P. vanderbeke*

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen.

Verantwoordelijke uitgever:

Paul Hesters, Stationsstraat 165, 9185 Wachtebeke, tel. (09) 345 04 63

WOORD VAN DE VOORZITTER

*"Daarop goot hij water in het wasbekken
en begon de voeten van zijn leerlingen te wassen
en ze met de doek, waarmee hij omgord was, af te drogen"*
Johannes 13, 5

Waarde Heemvrienden,

Bovenstaand citaat wordt sedert eeuwen tot voorbeeld gesteld van opperste dienstbaarheid. Geen wonder dus dat ik deze bijbeltekst gebruik als inleiding van een in memoriam voor Hubert DE MAESSCHALCK, die schielijk overleed op 8 juli 1995. Hubert was immers een en al dienstbaarheid. Eerst als ambulante zuivelhandelaar. Meer bekommerd om het welzijn van zijn klanten dan om eigen gewin. Van in de vroege morgen op pad met een vriendelijke groet, een plezante kwinkslag en vaak ook een bemoedigend woord voor wie in de problemen zat. Toen de zorg voor zijn gehandicapte broer Julien steeds meer zijn zorgen opeiste en de keiharde concurrentie stilaan de gemoedelijkheid van de kleine handelaar verdrong, hield hij het voor bekeken en trad in dienst van de gemeente. Besmet door het virus van de ware middenstander, deed hij hier ook veel meer dan van een modale bediende wordt verwacht. Geen uur was hem te veel, geen dag te lang, geen moeilijkheid te groot, Hubert kende iedereen en op hem kon men rekenen. Als kroon op zijn werk moet zeker de Safarkensmarkt worden vernoemd. Dank zij zijn onvermoeide inzet is dit dorpsfeest uitgegroeid tot een evenement dat tot ver buiten onze grenzen bekend is. De uren, de papieren, de zorgen die hij daaraan heeft besteed, zijn niet te becijferen. Alles was zo fijn uitgekiend dat de deelnemers en wij als comité slechts het draaiboek dienden te volgen opdat het feest in onberispelijke orde zou verlopen. Werkelijk aan alles dacht Hubert in zijn onovertroffen zorgzaamheid. Geen wonder dan ook dat hij bijna iedere markttag te vroeg het feest moest verlaten, oververmoeid en kapot van de stress, terwijl wij onbezorgd konden verder feesten. Groot was onze ontsteltenis dan ook toen hij enkele jaren geleden wegens hartklachten opgenomen werd in het ziekenhuis. De vooruitzichten waren voor Hubert niet zo best en iedereen vreesde het ergste, maar als een feniks uit zijn as verrees hij en nam zijn vertrouwde plaats op het gemeentehuis weer in. De organisatie van de Safarkensmarkt moest hij wel uit handen geven, maar hij hield een wakend oogje in het zeil zodat het verschil niet zo opviel. Zijn afwezigheid hebben wij pas goed gevoeld bij de laatste Safarkensmarkt waarop wij namens het Comité een foto met passende tekst aan alle standhouders hebben overhandigd als pover aandenken aan alles wat hij ervoor gedaan heeft.

De Heemkundige Kring dan, ook daarvoor heeft hij zich mateloos ingezet. Als een van de eerste bestuursleden steeds op de bres. Samen met Arthur Ducheyne de producent van zovele onvergetelijke films over het Wabeekse dorps- en

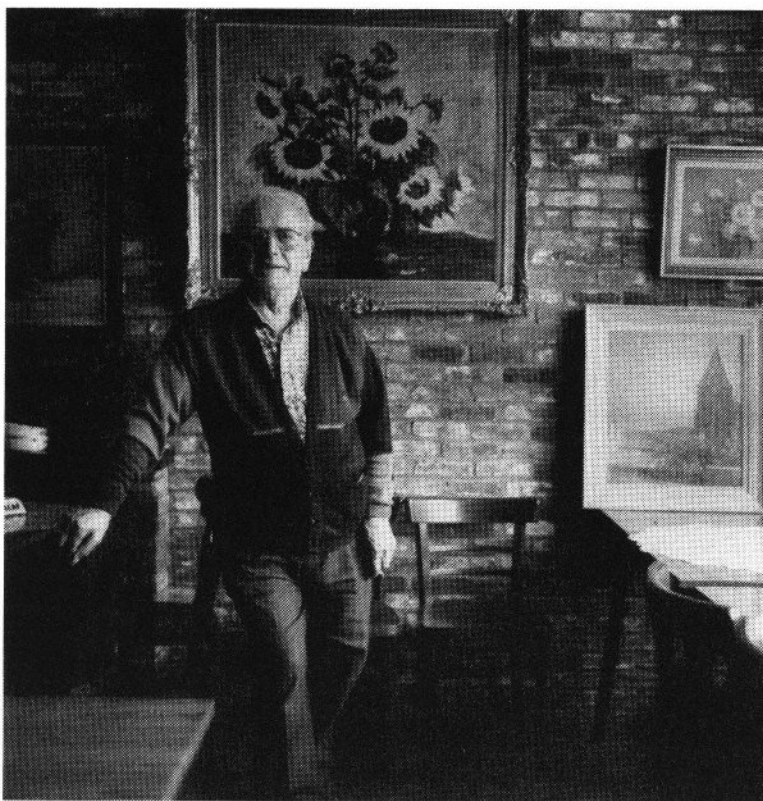
verenigingsleven en de weidse natuur. Films die destijds hoogtepunten waren in de kringwerking. Ontelbare weekends en vrije uurtjes hebben die twee door Wachtebeke gecrosst met de camera in aanslag. Vele avond- en nachtelijke uren zaten zij daarna aan het scherm en de bandopnemer gekluisterd, om alles in balans te brengen. Zijn zoetgevoosde dochter Rita wist daarbij de passende teksten bij de beelden perfect te verwoorden en ongetwijfeld heeft zijn liefvallige ega Yvonneken menig biertje uit de schapraai gehaald en vele koffies geschonken om hun bij deze stresserende bezigheid staande te houden. Hadden onze filmavonden een weergaloze bijval, Hubert bleef steeds bescheiden op de achtergrond. Werken was aan hem besteed maar op eerbetoon was hij niet uit. Hij schuwde het eerder als men hem om zijn grote verdiensten in het licht wilde stellen. Heeft hij later, onder druk van de omstandigheden, zijn bestuursfunctie bij onze Heemkring overgedragen aan dochter Rita, zijn bekommernis om het welzijn van onze Kring bleef. Voor ons is zijn heengaan een groot verlies, maar ongetwijfeld oneindig veel meer nog voor zijn echtgenote en kinderen. Zijn beeltenis zal nog lang in onze gedachten blijven, want persoonlijkheden als hij worden zeldzaam in deze tijd. Hij die steeds rusteloos de perfectie nastreefde moge rusten in vrede.

C. DAVID



*Hubert met zijn grote passie: oude legervoertuigen
Links: Nevejans Gerard -
Rechts: De Maesschack Hubert*

TEN HUIZE VAN ALBERT DE LARUELLE



© De Buck Gustaaf

Het was precies half tien toen we binnenstapten in het lokaal St.-Sebastiaan, Overslag 44. Dit is het huis waar hij met zijn echtgenote, Germaine Van Hoecke, woont. Hier wordt al meer dan tweehonderd jaar bier getapt en gedronken. Ze hebben twee dochters. Marie-José woont te Lokeren en Lucrèce bleef te Overslag. Vader August, die koopman was, overleed op 59 jarige leeftijd in 1934. Zijn moeder Leontine Ysebaert, overleed in 1971. Zij had de handen vol met de huishouding en hun druk bezochte grensherberg. Hier wordt het verslagboek bewaard van de schuttersmaatschappij. De eerste geschriften dateren van 1714 en werden toen geschreven met een ganzerveer bij kaarslicht of petroleumlamp. In 1995 werd Albert gevierd als 60 jaar schutter.

We kregen een familiefoto te zien, vermoedelijk genomen rond de eeuwwisseling, van vader August en diens broers en zussen. De dames waren naaisters van beroep en droegen met de hand gemaakte kledij waarop eigen borduurwerk. De heren waren of koopman of slager. Albert brak met die familiale traditie en werd schilder.

Van zijn 14 tot zijn 18 jaar trok hij naar de schildersschool te Lokeren; dat hield in dat hij gedurende 4 jaar afwisselend 6 maanden onderricht kreeg gevolgd door 6 maanden praktijk. Daarna ging hij in loondienst bij de firma

Rondonck te Zelzate. Later richtte hij een zelfstandig bedrijf op. Buiten het beroep van huisschilder kriebelde er een ietwat artistieke microbe in zijn bloed; hij wilde schilderijen maken. In 1937 moest hij in militaire dienst te Schaarbeek en wonder boven wonder in die stad was een teken- en schilderacademie. Prompt kreeg hij van zijn overste de toelating om er een opleiding te volgen.

Hoeveel werken hij gemaakt heeft kan hij niet zeggen, maar zeker ver boven de tweehonderd.

Albert heeft de mobilisatie en de oorlog meegemaakt. In 1940 lag zijn eenheid te Munsterbilzen en werd hij krijgsgevangen genomen te Oostkamp. Met honderden moesten ze onder Duitse bewaking te voet naar Gent. Op het St. Pietersplein zag hij een winkeltje met openstaande deur en vlug als de wind sprong hij er binnen, kreeg een oude vest en broek, liet het uniform achter en kwam te voet naar Overslag. Blij terug thuis te zijn.

De levensomstandigheden in de eerste oorlogsmaanden waren dragelijk, maar toch kwam daar nogal vlug verandering in: de rantsoening werd schaarser, bezuinigen links en rechts. In de herfst van 1940 werd de grens afgesloten met prikkeldraad en aan het douanekantoor (nu frituur De Grenspost) werd een slagboom geplaatst met Duitse schildwacht. Het dorpsleven werd ontwricht. Met de oorlogsjaren verslechterde de toestand zienderogen.

In 1943 werd Albert opgeëist voor Duitsland en te werk gesteld in Leipzig in een vleeswarenmachinefabriek. Na 8 maanden mocht hij met verlof. Hij gaf er de brui aan en is voor de rest van de oorlog ondergedoken, afwisselend bij Domien Van Leuven in het Rechtstro en ook in de Hoogstraat bij de familie Van Hoecke, soms ook thuis. Als onderduiker had hij het alles behalve gemakkelijk want er was voortdurend controle van de gestapo en Duitse veldgendarmen. Ook liepen er altijd Duitse soldaten heen en weer want "de grenswacht" was ingekwartierd in de woning (nu afgebroken) van Maria en Pol Van Hecke.

Gewiekst als hij was maakte hij, om zijn verborgen vrijheid veilig te stellen, een geheime schuilplaats onder het biljart in de herberg. Meer dan eens is hij er moeten induiken. Tussendoor trok hij 's nachts mee met "de bende" om te smokkelen. Beulenwerk was dat. Zakken van 50 kgr. (graan, vlas, lijnzaad) moesten over land en sloot gedragen worden vanuit Koewacht, Axel, Westdorpe en over de grens gebracht. Het gebeurde vaker dat ze de smokkelwaren moesten achterlaten en vluchten voor patrouillerende douaniers of Duitsers. In zo'n geval hadden ze dan ook niets verdiend. Kwamen ze daarentegen met hun waar toch over de grens, dan kregen ze 200 fr. Maar ja voegde Germaine er aan toe: een fietsband kostte toen 800 fr. op de zwarte markt.

Met de bevrijding in september 1944 verscheen Albert terug onder de mensen. Velen hadden hem in maanden niet gezien en waanden hem nog in Duitsland. Ze konden bijna niet beseffen dat hij op zo een sluwe manier "verstopperje" had gespeeld.

M. Migom

DE KEUREDAG 1995 IN BOEKHOUTE

De privilegiëncouffre van de Vier Ambachten heeft tot september dit jaar in het gemeentehuis te Axel gestaan. Uit veiligheidsmaatregelen was de couffre met een ketting en twee sloten aan de muur vastgeketend. Op zondag 17 september is de couffre uit Axel vertrokken. 's Morgens om 11.45 werd hij losgemaakt en opgeladen. Het transport geschiedde door de Axelaars die de couffre op hun boerenwagen laadden die bespannen was met twee Vlaamse paarden. Het gezelschap op de wagen had zich in de Axelse boeren-klederdracht van circa 1900 uitgedost. In Philippine werden nog enkele voorzitters van heemkringen op de wagen gehesen. Vlak voor de grens werd de couffre gelost en handmatig door burgemeester De Graaf van Axel en ere-burgemeester E. Stockman van Boekhoute over de grens gedragen. Hierbij waren ook de andere twee collega-burgemeesters aanwezig die hun laat-middeleeuws habijt om kregen gedaan. Dit prachtige rood fluwelen habijt was van boven afgezet met echt vossebont, hetgeen met name voor burgemeester Kessen van Hulst (Reynaertstad) een zeer prettige ervaring moet zijn geweest. Inmiddels waren ook de voorzitters van de elfaangesloten heem- en oudheidkundige kringen in hun (zwarte) habijt getooid. Alle kostuums zijn op vakkundige wijze gemaakt door mevrouw C. David (Wachtebeke) en haar medewerkster, waarvoor onze bijzondere dank. Het geheel maakte een blijvende indruk op "De Posthoorn", waar kennelijk nooit veel schokkends voorvalt.

Na het overdragen en de overdracht bij de Posthoorn,

werd de couffre in de rijdende boot van Boekhoute (BOU 2) geladen en ging deze, gevolgd door de boerenwagen, richting Boekhoute. Ongetwijfeld was de rit op dit bijzonder schip een uitgelezen kans voor de vier burgervaders om hun grensoverschrijdende contacten te intensiveren en diverse werkafspraken te maken. Zeker is dat op de boot duidelijk werd dat een burgemeester, die we niet verder bij name noemen, zijn sleutel was vergeten om met de andere drie sleutels de couffre open te doen. Gelukkig vond de stuurman van de BOU 2 een oplossing.

Voor Boekhoute sloot het plaatselijk muziekgezelschap zich bij de stoet aan. In het centrum aangekomen waren de garnaalfeesten reeds in volle gang. Boot en boerenwagen reden tot vlak voor het voormalige gemeentehuis, alwaar de couffre op een podium werd gezet. Elk van de genodigde gasten kreeg een aangewezen plaats op dit podium.

Vervolgens werd de inhoud gecontroleerd. Zoals u weet, bevinden zich in de couffre de belangrijkste verslagen en documenten van de jubileummanifestatie van 1992/93, het jubileumboek 'Over den Vier Ambachten' en een ijzeren kistje. Dit dicht gelaste kistje bevat boodschappen voor de toekomst van de burgemeesters, dijkgraven en voorzitters der heemkringen welke pas in 2042 mogen worden ingezien. Bij het controleren van de inhoud van de couffre lazen de afdragende en ontvangende burgemeesters hun formules voor. Deze formules staan op een perkamenten rol geschreven in een 15de-eeuws Vlaams. Aan de inhoud van de koffer werden een video-

band van de keuredag Axel 1994 toegevoegd en enkele andere documenten. De couffre werd na controle weer met zijn vier sloten gesloten en in het voormalige gemeentehuis gezet, om daar aan de muur te worden vastgeketend. Hier blijft deze een vol jaar staan om daardoor elke belangstellende te worden bekeken.

Nadat de couffre aan de muur was vastgeketend, kwamen koning Philip IV met gemalin en gevolg in Boekhoute aan. Zijne majesteit werd een eindje tegemoet gegaan en naar het podium begeleid waar hij plaats nam. De heer van het Boekhoutherambacht sprak een welkomstwoord uit. Daarna werden hem presentwijnen aangeboden door twee dames die keurig in 17de-eeuws kostuum waren gekleed. De wijn liet zich op de overigens dorstige Keuredag goed smaken.



Burgemeesters van de Vier Ambachten bij de overdracht van de „Couffre”

© Noël De Mynck



Aanbieding van de erewijn aan koning Philip IV

© Noël De Muynck

Tijdens de ceremonie met de koninklijke gasten werd duidelijk wat Philips IV in het ambacht Boekhoute bracht. Zijne majesteit kwam de inwoners mededelen dat zij vanaf heden een voorrecht hadden gekregen om een jaarmarkt te houden. Dit privilege dateert uit 1660. Uiteraard las de koning het niet zelf voor, maar liet dit door de voorzitter van een van zijn adviesraden doen. Na het voorlezen werd het kruis aan de gevel van het voormalige gemeentehuis gehangen. Onder klokgeluid van de kerktoren kon de jaarmarkt een aanvang nemen. Daarna werd het hoog gezelschap op een wagenspel getraceerd dat naast het podium werd opgevoerd.

Nadat dit alles was afgelopen, volgde er een rondleiding over de jaarmarkt. Ter afsluiting vond er een receptie plaats welke werd aangeboden op het kasteel "Ter Leyen", waar de heer Verschaffel als gastheer optrad.

Na hetgeen we in 1994 in Axel hebben mogen aanschouwen, was de historische evocatie van de presentwijnen in Boekhoute voor de liefhebber een prachtig spektakel. De organisatoren hadden in totaal zo'n vijftig mensen in 17de-eeuws kostuum gestoken, waaronder ook zes soldaten met hellebaarden.

Zonder meer verdient de heemkring van Boekhoute, o.l.v. ereburgemeester E. Stockman, alle lof voor de wijze waarop zij de keuredag tot een succes heeft gemaakt. Ook alle lof aan Marc de Vleeschauwer (Assenede) die de evocatie heeft geregisseerd. Vanzelfsprekend liepen er ook dingen fout, vooral in de voorbereiding, maar deze verwaagden wel geheel bij het aanschouwen van het spektakel.

In vergelijking met de Keuredag in Axel (1994) was er nu in Boekhoute veel publiek, een teken dat het begrip Keuredag begint te leven. Kennelijk slagen de heemkringen er steeds beter in de geschiedenis bij de mensen te brengen. Ook was er op de vooraf belegde persconferentie voldoende belangstelling van de pers en hebben de kranten achteraf het geheel positief verslagen. Bovendien werd er tijdens de receptie ook aan de inzet van de medewerkers niet voorbij gegaan en kregen zij een blijvend aandenken.

Nu is het uitkijken naar de Keuredag 1996 waarbij het de beurt is aan Hulst. Naar alle waarschijnlijkheid zal de dag daar rond 31 augustus of 1 september plaatsvinden en samenvallen met de dan gehouden braderiefeesten. Uiteraard valt er over het programma in Hulst nog maar



Aankomst Philip IV en zijn gevolg

© Noël De Muynck

weinig te zeggen. Zal de verovering van de stad worden opgevoerd die in 1996 precies 400 jaar geleden gebeurd is? Of wordt er aangehaakt bij het gebeuren rondom de kerk en Willibrordus? Of wacht ons een andere verrassing?

Zeker is wel dat er over een jaar nog meer medewerkers van de heemkringen in eigen historisch kostuum op de keuredag aanwezig zullen zijn. Naast de vier burge-meesters, de elf voorzitters en andere officials worden er steeds meer kostuums bijgemaakt. Ook zijn er initiatieven om een middeleeuws huurlegertje te formeren com-

pleet in 15de-eeuwse wapenuitrusting. Voor het werken aan de historische kostuums kunnen we overigens nog medewerking gebruiken. Belangstellenden, met name dames die uitstekend naald en draad kunnen hanteren, kunnen zich aanmelden bij uw voorzitter Cesar David. Een ding staat echter als een paal boven water, de Vier Ambachten leven en hun keuredag is daarvan een van de meest sprekende bewijzen.

Tenslotte nog dit, wist u overigens dat in 1997 Wachtebeke aan de beurt zal zijn?

Adrie de Kraker

STAAT VAN ONZE BEVOLKING

OVERLIJDENS JUNI-SEPTEMBER

Wachtebeke 07/06/1995

ROMBAUT ALBERTUS, wedn.... echtg. Wauters Mariette, geb. Wachtebeke 26/04/1915, Kerkstraat, 34, 80 j.

Wachtebeke 16/06/1995

VAN LOO MARTHA, wed. Albert De Waele, geb. Zaffelare 13/10/1903, Godshuisstraat, 13, 91 j.

Wachtebeke 25/06/1995

VAN DEN BROECK GODELIEVE, wed. Adrianus Coenen, geb. Gentbrugge 23/08/1921, Kalve 52, 73 j.

Lokeren 26/06/1995

STOFFELEN MAGDALENA, wed...., geb. Moerbeke-Waas 13/08/1905, Dorp 40, 89 j.

Gent 28/06/1995

ANDRIES CECILIA, wed. Achiel Seghers, geb. Wachtebeke 21/10/1915, Meersstraat 31, 89 j.

Wachtebeke 01/07/1995

DE WEYN BERTHA, wed Jozef de Colvenaer, geb. Clinge (NL) 12/07/1903, Dorp 40, 92 j.

Gent 08/07/1995

DE MAESSCHALCK HUBERT, echtg. De Coene Yvonne, geb. Wachtebeke 11/12/1933, Rechtstro 10, 61 j.

Gent 19/07/1995

VERHOEVEN ERIC, alleenstaande, geb. Lokeren 20/08/1957, Langelede 136, 37 j.

Wachtebeke 21/07/1995

VAN BAMBOST LEONIE, wed. Kamiel Onderbeke en Charles de Vos, geb. Wachtebeke 30/12/1906, Ramonshoek 28, 88 j.

Gent 21/07/1995

DE MEY JOANNES, wedn....geb. Gent 06/02/1914, Meersstraat 31, 81 j.

Gent 31/07/1995

MICHIELS PROSPER, echtg. De Hert Gabriëlla, geb. Wachtebeke 25/01/1910, Kalve 14, 85 j.

Gent 03/08/1995

VAN LOOKE HENRIETTE, echtg. Kahling Herman, geb. Knesselare 04/10/1936, Meersstraat 74, 58 j.

Wachtebeke 04/08/1995

DE LA COURT AIME, ongehuwd, geb. Wachtebeke 09/10/1910, Godshuisstraat 13, 84 j.

Lokeren 08/08/1995

VAN DE STEENE GUSTAAF, wedn. Van De Velde Eveline, geb. Lokeren 05/09/1901, Dorp 40, 93 j.

Wachtebeke 08/08/1995

VAN HOUTE RENEE, wed...., geb. Hamme 28/08/1903, Meersstraat 31, 91 j.

Gent 23/08/1995

STERCK RENATUS, echtg. Van Bambost Angela, geb. Wachtebeke 21/05/1925, Langelede 38, 70 j.

Wachtebeke 25/08/1995

GHYSELINCK GERMAINE, wed. Laby Gaston, geb. Sint-Amandsberg 19/08/1911, Meersstraat 31, 84 j.

Wachtebeke 05/09/1995

VAN DEN HENDE PROSPER, wedn. Van Acker Maria, geb. Wachtebeke 11/12/1905, Langelede 113, 89 j.

Wachtebeke 09/09/1995

VAN KERCKHOVE MARIA, wed...., geb. Wachtebeke 27/05/1922, Overslag 27, 73 j.

Wachtebeke 12/09/1995

BUERINCK ROGER, echtg. Roeland Angela, geb. Zelzate 27/06/1928, Meersstraat 35, 62 j.

Wachtebeke 26/09/1995

ROMBAUT MARTHA, wed. Roets Arthur, geb. Moerbeke-Waas 26/03/1911, Ramonshoek 42, 84 j.

Wachtebeke 23/09/1995

VAN BAMBOST AIME, echtg. Verdurme Maria, geb. Wachtebeke 27/08/1906, Overslag 8, 88 j.

HUWELIJKEN JUNI-SEPTEMBER

02/06/1995

DE ROOVER ETIENNE, Stationsstraat 107, Wachtebeke
DE SMEDT YOLANDE, Stationsstraat 107, Wachtebeke

23/06/1995

APERE FILIP, Palingstraat 14, Wachtebeke
UYTTENDAELE RITA, Palingstraat 14, Wachtebeke

01/07/1995

DROESBEKE PHILIPPE, Tulpenlaan 26, Wachtebeke
VAN STEENKISTE AN, Meiveld 8, Relegem

07/07/1995

VAN DAMME IVAN, Brandstraat 15, Wachtebeke
DE SMET ANNE-MARIE, Brandstraat 15, Wachtebeke

07/07/1995

CREVE ALEX, Kalve 24, Wachtebeke
VAN KERCKHOVE PETRA, Papdijk 9, Wachtebeke

07/07/1995

VANDESTEENE HERVE, Crevestraat 17, Moerbeke-Waas
VAN GEERTRUYDEN SYLVIA, Dr. Jules Persijnplein 4,
Wachtebeke

07/07/1995

DE LAUSNAY GERMAIN, Boerenkrijglaan 20, Berlare
DEKEYSER PATRICIA, Hoogstraat 18, Wachtebeke

07/07/1995

DELANGHE EDDY, Stationsstraat 5, Wachtebeke
DEPREZ JEANNINE, Stationsstraat 5, Wachtebeke

15/07/1995

VAN EENAEME DIRK, Stationsstraat 111, Wachtebeke
WILLE CAROLINE, Stationsstraat 111, Wachtebeke

20/07/1995

DE LETTER YVAN, Peene 50, Wachtebeke
DE VILDER ELS, Stationsstraat 224, Wachtebeke

28/07/1995

VAN KERKHOVE ERIC, Bosstraat 9, Wachtebeke
POIGNAERT MARIANNE, Bosstraat 9, Wachtebeke

28/07/1995

ALLIET CHRIS, Kalve 21a, Wachtebeke
HOSTE AN, Kalve 21a, Wachtebeke

05/08/1995

VERMEULEN DIDIER, Cornilstraat 24, Wachtebeke
PIJNAERT CHRISTEL, Wittewalle 211, Gent

11/08/1995

VAN DE VOORDE JOHAN, Peene 16, Wachtebeke
DUPON KATELIJNE, Peene 16, Wachtebeke

16/08/1995

PLASSCHAERT ALAIN, Walderdonk 17, Wachtebeke
VAN DE VELDE MARTINE, Walderdonk 17, Wachtebeke

19/08/1995

DE SMET BRUNO, Dahlialaan 14, Wachtebeke
MUSSCHE PETRA, Peene 48, Wachtebeke

26/08/1995

HOEBEKE TOM, Kerkstraat 21, Wachtebeke
NEIRYNCK GEERTRUI, Westergemstraat 288, Gent

26/08/1995

VAN BASTELAERE BART, Hillarestraat 230, Lokeren
DE POU ISABELLE, Molenhoek 6, Wachtebeke

16/09/1995

PLOMPEN HENDRICK, Moleneinde 1, Lochristi
GAILLEZ NATASJA, Kalve 76, Wachtebeke

29/09/1995

DE GEEST DIRCK, Geraniumstraat 7, Wachtebeke
VAN WASSENHOVE IVETTE, Eekstraat 163, Lokeren

30/09/1995

DE LOOF ALAIN, Knokseweg 64, Knesselare
MARTENS ANNIE, Kleistraat 23, Wachtebeke

“DE WARE VRIENDEN” EEN EEUW JONG



Koning Honoré Van Laere in 1931

het bekomen van de titel van schutterskoning. Zij zijn nog een schim van wat ze eens geweest zijn.

Buiten deze twee voornoemde gilden werden nog tientallen schuttersverenigingen opgericht. Bijna iedere herberg had een eigen schuttersvereniging. Als men weet dat er tot na de tweede wereldoorlog per wijk tientallen herbergen waren, kan men zich voorstellen hoeveel schuttersverenigingen er geweest zijn. In die maatschappijen werd er samen geschoten voor het koningschap.

Door de terugloop van het aantal herbergen zijn er heden op onze gemeente nog maar enkele van die schuttersverenigingen overgebleven. Zij hebben hun lokaal in “Het Rozenhof” en “De Bruyne Poort” gelegen in het Dorp, “De Rolbaan” in de Molenhoek, “Perigor” op Kalve, “Paradiso” in de Stationsstraat, “De Vliegende Pijl” op de Langelede en de nu honderdjarige schuttersvereniging “De Ware Vrienden”.

De schuttersvereniging die wij hier in het daglicht willen stellen, noemt “De Ware Vrienden”. Wat is er nu bijzonders aan die maatschappij? Zij is één van de weinige die de tijd heeft overleefd. Dit jaar bestaat deze schuttersvereniging honderd jaar. Een eeuweling dus. Men mag het aanzien als een cultureel wonder in deze tijd. Het levenspad ging niet altijd zoals men het zou gewild hebben. Een vereniging wordt gedragen door de mens en deze kan wispelturig zijn. Een stichtingsboek of andere geschreven bronnen over het ontstaan van “De Ware

In Wachtebeke, en ook in de omliggende gemeenten, wordt de schutterssport reeds van oudsher beoefend. De meest tot de verbeelding sprekende namen die aan die maatschappijen of gilden gegeven werden, zijn de St.-Sebastiaansgilde of de St.-Jorisgilde. De plaatselijke schuttersgilden vonden in de meeste gevallen hun ontstaan in de middeleeuwen. Bijna ieder dorp of gemeente in het Vlaamse land bezit, voor het ogenblik, nog zo een gerenommeerde schuttersvereniging. In Wachtebeke hebben wij de St.-Sebastiaansgilde van Wachtebeke en die van Overslag. De leden van die twee gilden stonden bekend als schutters voor de staande “peirse”. In de volksmond sprak men van: “ze schieten omhoge”.

In Limburg hebben jaarlijks nog schuttersfeesten plaats. Zij hebben een zeer oude traditie, waarbij de klederdacht een grote rol speelt. Uiteindelijk komt het er op aan zich op zulk een feest tot schutterskoning of -keizer te schieten. In onze gemeente worden door de twee St.-Sebastiaansgilden jaarlijks schietingen gehouden voor



Beker van Honoré Van Laere in 1933

© De Buck Gustaaf

**bovenste rij :**

Juul Verhoeven - Pol Staelens - - Raymond Geers - Leon Bracke

middenste rij:

Robert Coppens - Cesar Verhulst - Alfons Van Laere - Blance Verhoeven - Hector Van Doorselaere - Jeanne Verhoeven - Staelens - - Cyriel Fermont - - Omer Stevens

onderste rij:

Alfons Fermont - Gustaaf van Rompu - Alois de Brabander - Kamiel Versijp - Prosper Bral - Petrus Staelens

Foto van „De Ware Vrienden” rond 1945

Vrienden” zijn niet meer voorhanden. Het enige stuk waarop wij ons kunnen baseren is de vlag. De eerste vlag is, volgens overleveringen, bij een interne ruzie verscheurd. Dit is gebeurd vóór de tweede wereldoorlog. De juiste datum is niet te achterhalen. Het lokaal van die schuttersvereniging was gevestigd in de herberg “De Groene Poort”. Die herberg was gelegen waar nu de herberg het “Rozenhof” gelegen is, Dorp nummer 80.

Ten tijde van de vlagverscheuring werd de herberg uitgebaat door August Plasschaert. De concurrentie onder de verschillende schuttersverenigingen was groot. Een schuttersvereniging in uw herberg bracht een vaste omzet met zich mee, zodat men verzekerd was van een bepaald vast inkomen. Alle schuttersverenigingen gingen groepsgewijs naar de schietingen van andere verenigingen. Om de schuttersvereniging in zijn herberg te behouden moest de caféhouder bepaalde faciliteiten geven aan die maatschappij. Gebeurde dit niet, dan werd er soms door de schutters bedreigd dat ze zouden verhuizen naar een ander lokaal. De caféhouder moet zorgen voor een goede ruimte om de staande gaaiers op te

zetten. Het lokaal moest groot genoeg zijn en veilig voor de omstaanders. Jaarlijks werd er een teerdag gehouden. Ook hiervoor moest er voldoende ruimte zijn. Hoe beter de schuttersvereniging draaide, hoe meer leden en hoe meer inkomsten voor de caféhouder. Die voorwaarden waren veelal de oorzaak van twisten binnen de vereniging.

Zo verhuisde de schuttersvereniging “De Ware Vrienden”, met de hulp van Honoré Van Laere en Aimé De Pauw, naar een andere locatie. Men nam zijn intrek in herberg “De Bruyne Poort” eveneens gelegen in het dorp te Wachtebeke. Ter gelegenheid van die verhuis werd een nieuwe vlag gemaakt. Het was de vrouw van Theophiel Bauwens, Martha Marquenie, uit de Stationsstraat die de taak op zich nam. Zij naaide de gegevens, die op de oude vlag stonden, op de nieuwe vlag. Het schilderen van de vlag gebeurde door Jozef de Caluwé. Door de vlag is het stichtingsjaar van de maatschappij bewaard gebleven. Op de vlag staat nog vermeld “WIE BOOG EN PIJL HANTEERT WORDT DOOR IEDEREEN GEEERD”. De vlaggestok met kroon werd door



Foto: genomen voor het lokaal, L/R mevrouw Van Wijnsberghe (lokaalhoudster) - Omer Stevens - Romain Fermont - Leon Misseghers - Albert Marquenie

Theophiel Bauwens gemaakt uit een stok die hij meegebracht had uit het toenmalige Belgisch Congo. De vlag zou gewijd zijn door de toenmalige pastoor van Wachtebeke, Ch. Camerman. Dit jaar is het dus een eeuw geleden dat de maatschappij voor het eerst die naam droeg. In die periode telde de vereniging meer dan 30 leden. Er werden zelfs schutters aangetrokken van buiten de gemeentegrenzen.

Vroeger had jaarlijks op tweede Paasdag een schieting plaats. Onderling werd er toen geschoten voor de titel van "schutterskoning". De koningsvogel, meestal in de Belgische driekleur, had een lengte van 80 cm. Wanneer de koning gekend was werd er een rondgang gehouden naar de andere schuttershuizen in het dorp. De koning had voorrang om op elke schieting, door de maatschappij ingericht, het eerst te schieten. In de loop van het jaar werd deelgenomen aan andere schietingen op de verschillende wijkkermissen, zowel buiten als binnen de gemeente. Hierdoor trok men ook schutters van andere schuttersverenigingen aan op de eigen georganiseerde schietingen. Bij een schieting hoorden natuurlijk prijzen. Dit waren vroeger meestal prijzen in natura. Bekers, herinneringsschalen en het maken van een traditionele foto van de winnaars was een vanzelfsprekend iets. Die foto werd dan in het lokaal gehangen. (Zie foto's) De foto en de kader werden door de maatschappij betaald maar werd eigendom van de koning.

De terugloop van het aantal herbergen, de achteruitgang van de wijkkermissen, het gewijzigde levenspatroon en nog andere oorzaken liggen mee aan de basis van de teloorgang van vele schuttersverenigingen. Ook het aantal leden van de maatschappijen kende een grote terugloop. Het voortbestaan van een schuttersvereniging hangt of valt soms op één persoon. Opmerkelijk is ook de veroudering van de leden van sommige schuttersverenigingen. Zo heeft ook de schuttersvereniging "De Ware Vrienden" moeilijke tijden doorgemaakt. Voor het ogenblik tracht Leon Misseghers met de weinig beschikbare middelen de schuttersvereniging overeind te houden.

Op de laatste zondag van maart 1995 had de jongste koningschieting plaats. Het was Leon Misseghers van de Langelede die zich koning van "De Ware Vrienden" mocht noemen.

Voor het ogenblik zijn er nog zeven leden in de maatschappij.

- Romain Fermont
- Albert Marquenie
- Leon Misseghers (voorzitter)
- Maurice de Bruyne
- Hilaire van de Walle
- Raymond Stevens (oudste aangesloten lid)
- Willy Boey

Het lokaal van die schuttersvereniging is nog steeds het café "De Bruyne Poort" in het dorp te Wachtebeke. In hetzelfde lokaal heeft ook de schuttersvereniging "De Bruyne Poort" zijn lokaal.

De terminologie van een schutter is gebonden aan zijn sport en aan zijn prestaties. Men spreekt van "pijlkasse, peze, mikke, klosse, gaai, parnache, kalle, 't zeil, boaleschutter, doublé, schietlap, pijlenmaker, pijleraper, inleg, vleiringen, sprange, zeiveugle, moerveugle enz.....".

De technologie van het schuttersmateriaal stond ook niet stil. De houten boog van weleer is geëvolueerd naar een stalen boog, de Amerikaanse boog tot een katrollenboog, waaraan de laatste elektronische snufjes zijn toegevoegd.

De sfeer van vroeger rond het gebeuren van een schieting behoort voor het grootste deel tot het verleden. Tussen de schietbeurten door kon men kaarten, teerlingen voor konijnen of worsten, voor geld spelen (dit was wettelijk verboden) en een gezellige babbel doen bij pot of pint. Het "broodschieten" zoals men dit noemt werd een doorn in het oog van menige schuttersvereniging. Bepaalde personen rijden van de ene schieting naar de andere met als enig doel: "geldgewin". Zij schuimen soms twee tot drie schietingen af op één dag. De kleine maatschappijen en de caféhouder zijn daar de dupe van. Dit kwam de sport niet ten goede. Ondanks die enkele negatieve geluiden wensen wij de schuttersvereniging "De Ware Vrienden" nog een lang leven.

Paul Hesters

DE SYMBOLIEK VAN HET VAGEVUUR

De naam "vagevuur" als een toestand van loutering kennen wij nog uit onze schooljaren. Het was een "plaats" waar de zielen van de overledenen naartoe gebracht werden om nog een bepaalde boete of penitentie te doen voor hun zonden en tot uitzuivering van hun innerlijke gesteltenis. Hoe meer zonden, hoe langer in het vagevuur. Het doen van een doodzonde had de hel tot gevolg. In het vagevuur was er nog hoop, ja zekerheid eens het koninkrijk der hemelen te betreden.

Afbeeldingen van het vagevuur als een soort wachtkamer vooraleer toe te treden tot de hemelse vreugden, dienden als aansporing voor de voorbijgangers om door gebed, boete en goede werken het verblijf van de dierbare overledenen in het vagevuur te verkorten. Van de monumentale voorstellingen van het vagevuur, traditioneel opgesteld aan de buitenzijde van het kerkgebouw en rechtstreeks in verband met het omliggende - nu veelal verdwenen - kerkhof, blijken vele zich in de provincie Oost-Vlaanderen te bevinden. Meestal zijn ze slecht onderhouden, onvoldoende afgeschermd, vervuild, of erger nog, gewoon afgebroken ter gelegenheid van één of andere renovatie van het gebouw of het kerkhof.

Wij willen hier even dieper ingaan op de geschiedenis en het tot stand komen van de iconografie van het vagevuur.

De geloofsleer over het vagevuur

Volgens Jacques Le Goff zou het ontstaan van de idee van het vagevuur te situeren zijn in het Parijse intellectuele milieu van de late 12de eeuw, waarbij aan de strenge dualiteit tussen hemel en hel een tussenstadium werd toegevoegd, hetgeen beter



Het „vagevuur” onder de kalvarie van Overslag
© Verhoene G., Wachtebeke

kaderde in de realiteit van de nieuwe stedelijke burgermaatschappij. Op die manier konden de tot dan toe "verdoemden" beroepen van geldlener en handelaar toch nog op redding hopen.

In feite is de idee van het vagevuur als toestand van loutering tussen dood en oordeel veel ouder. Het woord purgatorium komt al voor bij Gregorius van Tours (jaar 594). Het vagevuur is dus zeker niet ontstaan uit pure handelaarsberekeningen. Het gaat terug naar de bijbelse opvattingen en naar de theologische leer dat aan zonde noodzakelijkerwijze door boete en loutering moet voldaan worden.

De scholastieke boetetheologie (12e-13e eeuw) steunt op de idee van de barmhartige God, die in gerechtigheid oproept tot boete om de aardse zondesschuld te delgen. God wil aan de mens die in onvolmaakte liefde sterft, de mogelijkheid bieden van een zuivering, een loutering, die de mens waardig maakt voor de hemelse liefdegemeenschap. De kerkelijke vagevuurleer bevat eigenlijk twee grondaspecten. Zij is vooreerst een concrete toepas-

sing, over het graf heen, van de leer over *de gemeenschap van de heiligen*: sommige afgestorvenen kunnen door de voorbede van de levenden, door hun gebeden, vooral door het misoffer, door aalmoezen, ook door aflaten geholpen worden. Dit inzicht erfde de Kerk van het oudtestamentisch Godsvolk, uit het boek van de Makkabeeën. In de Makkabese vrijheidskamp (rond 165 vóór Christus) waren Israëlitische "helden" gesneuveld. Ze waren gevallen in de strijd voor Jahweh, dus fundamenteel trouw aan God en zijn volk. Maar op hun lijken had men heidense amuletten gevonden. Met die zonde op hun geweten was hun lot in de onderwereld toch niet onbetwistbaar zeker. De aanvoerder Judas de Makkabeeër, liet daarom voor hen bidden. Hij organiseerde zelfs een collecte en liet met die 2000 drachmen een "zoenoffer" opdragen. "Dit was een zeer goede en edele daad, vermits hij aan de verrijzenis dacht.... Bovendien overwoog hij dat hun die godvruchtig (Godsgetrouw) ontslapen zijn, een heerlijke beloning te wachten staat. Een heilige en vrome gedachte ... Daarom liet hij voor de doden een zoenoffer opdragen, opdat zij van hun zonde verlost zouden worden" (Makk.12, 43-45).

Wat de gelovige Joden deden, dat deed ook de jonge Kerk. Zij bad voor de afgestorvenen, omdat zij geloofde dat de overledenen nog beproevingen hebben te doorstaan. Dat geloof blijkt uit opschriften in de katakomben, op de graven van de christenen. En ook uit verschillende liturgische gebeden voor overledenen. Dit bidden voor de overledenen werd ook door de Kerkvaders, b.v. door Augustinus, aanbevolen. Men bidt voor "alle" overledenen, gekend of ongekend. Voor apostelen en martelaren bad men in de oude kerk niet. Deze zijn gelouterd gestorven. De martelaren, zegt Cyprianus, hebben door hun marteldood alle zonden uitgeboet. Maar vele andere gelovigen hebben een loutering na de dood nodig. Dit leidt direct naar de idee van een vagevuur.

Het andere grondaspect van de vagevuurleer is dat de zielen die in onvolmaakte liefde gestorven zijn, nog moeten *gelouterd worden*, gereinigd van dagelijkse zonden of bevrijd van tijdelijke straffen. Zij leven in een middentoestand, tussen hel en hemel. Naar die midden- of louteringstoestand verwijzen wellicht de evangeliewoorden: gij zult er voor boeten "tot ge de laatste stuiver betaald hebt" (Mt. 5, 26 en 12, 32).

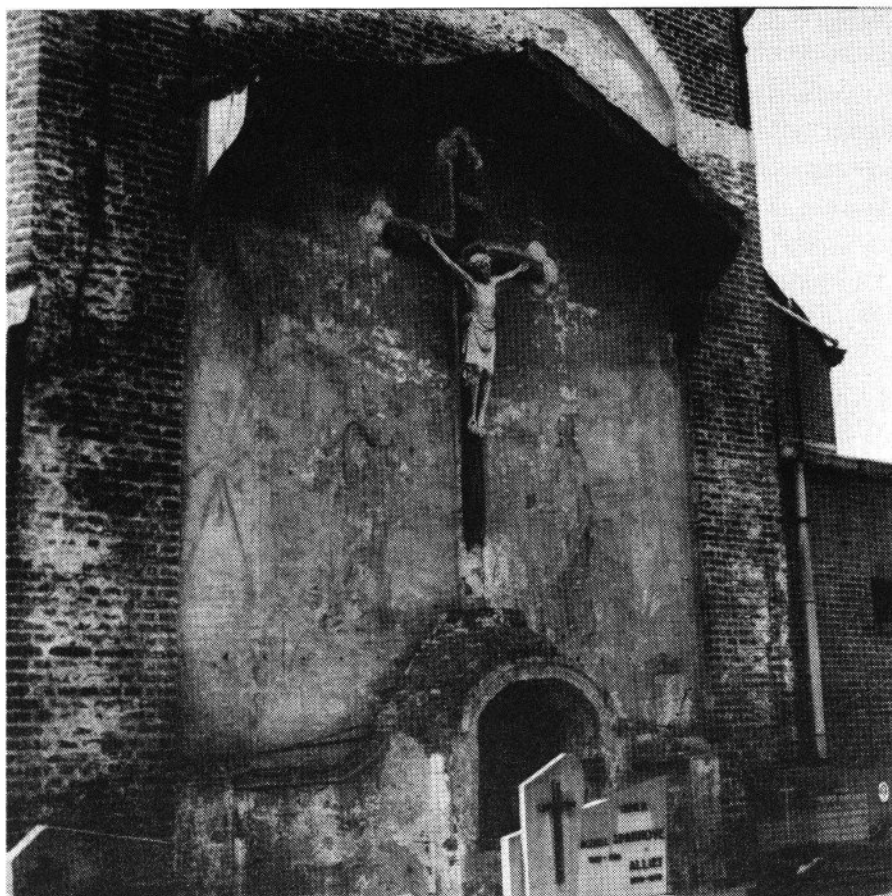
Of nog meer een tekst uit de brieven van Paulus: bij het oordeel zal God door het vuur (van zijn verschijnen ten oordeel) de deugdelijkheid van de werken van een mens keuren en beproeven. Indien het werk van de mens aan de vuurproef van het gerecht weerstaat, dan zal deze zijn loon ontvangen. "Hij zal gered worden, maar als door vuur heen" (1 Cor. 3, 15).

Oosterse Kerken zien de louteringsstraf in de spijt, de gewetenswroeging en de schaamte, de geslagenheid, de angst en onzekerheid over het uur van de bevrijding, enz... In de verzoeningsconcilies tussen Oosterse - en Westerse Kerken (Lyon, 1274 en Florentië, 1439)



De kalvarie achter de Kerk van Overslag
© Verhoene G., Wachtebeke

¹ A. Roets, *Het vagevuur*, in *Collationes Brugenses et Gandavenses*, 1961, pp. 3-23.



Kalvarie en vagevuur Kerk - Wachtebeke-Overslag
© Verhoene G., Wachtebeke

denkt men er niet aan de “plaats” (wachtplaats), of het “vuur” of de “duur” van het vagevuur als geloofspunt op te leggen. Zij beperken zich tot de kern van de vagevuurleer: het bestaan van een louteringstoestand, waarin niet gans reine zielen boeten voor niet kwijtgescholden zonden en straffen.¹

Intussen blijft het volksgeloof en de iconografie het vagevuur voorstellen als een “plaats” waar overledenen door “vuur” gestraft en gelouterd worden. Naar analogie met de drie werelden, de terra morientium (wereld van de sterfelijken), de terra viventium (wereld van de levenden = hemel) en de terra mortuorum (wereld van de doden), wordt de “dodenwereld” op haar beurt door sommigen ook in drie opgedeeld: de hel, het vagevuur en de limbus. Deze laatste plaats was bestemd voor de ongedoopte en dus met de erfzonde “beladen” kinderen, die in een toestand verblijven “waarin lijden noch vreugde heerst”.

De reiniging in het vagevuur was bestemd voor degenen die niet in staat van doodzonde sterven, maar tijdens hun leven nog niet voldoende boete

gedaan hadden om hun zonde-schuld af te lossen. Door het tweede Concilie van Lyon (1274) en het eenheidsconcilie van Firenze (1439) werd het vagevuur als geloofsleer vastgelegd, en door het Concilie van Trente (1545-63) met klem tegen de ideeën van de Reformatie verdedigd. Luther beweerde immers dat het vagevuur nutteloos was, vermits Christus door zijn kruisdood al onze zonden voor eens en voor altijd had uitgewist.

Heiligen en martelaren konden aan het vagevuur ontsnappen en werden rechtstreeks tot de hemel toegelaten. Zij fungeerden er als voorsprekers voor de “gewone” stervelingen, die nog in het vagevuur gelouterd werden. Dit verklaarde de grote bloei van de heiligenverering, de relikwieënhandel, de bedevaartsoorden en de

aflatenhandel. In de late middeleeuwen werd aan de “vrijgestelden” van het vagevuur nog een categorie toegevoegd: de lepralijders. Deze ziekte werd als een zodanige kwelling beschouwd, dat ze gelijkgesteld werd met het lijden in het vagevuur. De middeleeuwse kunstenaars duiden geen specifieke plaats van het vagevuur aan. Sommigen verwijzen naar het midden van de aarde, Dante situeert het daarentegen op een hoge berg. Op laatmiddeleeuwse afbeeldingen zien we vaak dat de brandende zielen te gepasten tijde de zielen naar boven halen. Hiermee wordt verwezen naar het feit dat de gelovigen door gebed, boetedoening en sacramenten de tijdsduur van deze loutering kunnen verkorten.

Voorstellingen van het vagevuur

Alhoewel de historische wortels van het vagevuur in de oudchristelijke periode liggen, komen de oudste voorstellingen pas op vanaf de 14de eeuw. Oudere voorstellingen worden soms ten onrechte als vagevuren geïdentificeerd; het zijn afbeeldingen van hellevisioenen of allegorische voorstellingen

van de "hellevaart" (nederdaling ter helle van Jezus tussen dood en verrijzenis) of het Laatste Oordeel. Het verschil met de helleescènes ligt in het feit dat er bij vagevuren geen duivels aanwezig zijn. In de late middeleeuwen neemt het aantal afbeeldingen toe, om tot een hoogtepunt te komen in de 18de eeuw, wanneer het thema ook in de volkskunst ingang vindt.

Eén van de vroegste afbeeldingen is een vagevuur van circa 1430 in een Nederlands getijdenboek, bewaard te Utrecht. Het is een eenvoudige voorstelling, waarbij twee naakte "zielen" in de vlammen knielen. Een andere vroege afbeelding is terug te vinden in het getijdenboek van Catharina van Kleef. In het *Officium Mortuorum* van een Brugs getijdenboek van 1522 toont een verluchte initiaal het beeld van vijf naakte personages, die zich al biddend in het vagevuur bevinden. Op het titelblad van de *Missae Defunctorum*, uitgegeven op de drukpersen van Plantijn in 1733, is een gravure zichtbaar van brandende zielen, die door twee kleine engeltjes moed worden ingesproken.

De meeste voorstellingen hier te lande zijn 18de eeuws of van latere datum. Ze zijn terug te vinden op alle mogelijke voorwerpen in het kerkgebouw. Voor wat Oost-Vlaanderen betreft vinden wij op een vaandel uit de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Temse een geschilderd medaillon met de afbeelding van een vagevuur. Het stadsmuseum te Lokeren bewaart een groep van onbekende herkomst, met een vernieuwde polychromie. De beelden zijn in zeer goede staat. Er bevinden zich nog voorstellingen van een vagevuur al dan niet met een calvarieberg aan de kerken van Daknam, Schellebelle, Sleidinge, Zele en op een grafmonument van Maria Catharina van Rooyenacker (1788) te Beveren.

Het "vagevuur" van Daknam is onlangs gerestaureerd en werd beschermd monument.²

Het "vagevuur" aan de kerk van Overslag.

Aan de buitenzijde van de kerk van Overslag (Wachtebeke) is nog een "vagevuur" te zien. In de meeste kerken, waar nog een dergelijke voorstelling aanwezig is, bestaat een "vagevuur" uit een calvarie met beelden en een gemetst "vagevuur"

met sculpturen van personen en vlammen. Op Overslag zijn de beelden vervangen door muurschilderingen en de sculpturen van het vagevuur door een schildering van vlammen.

Slechts in enkele rekeningen van het onvolledige register van inkomsten en uitgaven van de kerk van Overslag vinden wij aanwijzingen betreffende de calvarie. Men spreekt enkel van "calvarie" nooit van "vagevuur".

In 1866 werd door Jan Gijsel, schilder uit Zuiddorpe de calvarie herschilderd. In 1885 werd andermaal de calvarie herschilderd door Carel Gijsel, waarschijnlijk de zoon van Jan Gijsel uit Zuiddorpe.

Gebruik van het "vagevuur"

Tijdens de rondgang van de processie en op de feestdag van Allerzielen hield de stoet stil voor het vagevuur om de overledenen te gedenken en te bidden voor hun zielen in het vagevuur.

Toestand van het "vagevuur" in Overslag

Voor wat de ouderdom van het "vagevuur" van Overslag aangaat kunnen wij aannemen dat er bij de kapel (vóór de bouw van de kerk in 1712) geen vagevuur aan de kapel stond. Waarschijnlijk is het "vagevuur" geplaatst bij het bouwen van de kerk in 1712. Het houten Christusbeeld, dat oorspronkelijk op de calvarie hing, hangt nu in de kerk en is, volgens de gegevens van het kunstpatrimonium, te dateren rond het jaar 1720. Dit stemt ongeveer overeen met de bouw van de kerk.

De figuren aan de calvarieberg van Overslag zijn geen beelden maar muurschilderingen. Zij hadden veel te lijden onder de weersomstandigheden. Het beschermende dak is jarenlang afgetakeld en nu weggenomen voor de restauratie van de kerk. Er zal een nieuw beschermdakje boven de calvarie geplaatst worden.

De muurschilderingen zijn reeds verschillende malen overschilderd. Er werd niet altijd nauwkeurig gehandeld bij de schilderwerken aan die calvarie, zodat men nu vier personen kan zien in plaats van de twee oorspronkelijke figuren, Onze-Lieve-Vrouw en leerling Joannes de Evangelist.

Volgens ooggetuigen gebeurde de laatste "restauratie" in de jaren dertig door Jos De Caluwé, kunst schilder uit Wachtebeke.

² M. Buyle, *Een kermis is een geseling waard. Voorstellingen van het vagevuur in de monumentale kunst*, Monumenten & Landschappen, jg. 14, nr.3, mei-juni 1995, pp. 6-17.

Het "vagevuur" is losgekomen van de kerkmuur door grondverzakking. De houten plank, met geschilderde vlammen, is aan herstelling of vernieuwing toe. Bij het leggen van de electriciteit in de kerk heeft men over de beschilderde plank een elektrische kabel gelegd.

De toestand van geheel het vagevuur is niet schitterend. Doch niet gewanhoopt. Wat in Wachtebeke reeds lang verdwenen is, wil men in Overslag waarden. Een nieuw beschermdak is het begin. De

verplaatsing van de elektrische leiding is de volgende stap en het terug rechtzetten van het vagevuur is een noodzaak. Voor de herstelling of de conservering van de muurschilderingen wordt contact gezocht met de dienst Monumenten en Landschappen. Met hun deskundig advies willen wij als heemkundige kring een materiële en financiële hulp bieden zodat het "vagevuur" van de kerk van Overslag zal blijven bestaan voor ons nageslacht.

P. Hesters

DE WABEEKSE TOALE... (Nog maar een vervolg !)

- A **dad' es nogol 'n dodde** (= dit is echt de moeite [van het geven, of van het krijgen] niet waard)
- W **truntelen** (= traag in actie, in beweging komen)
- A **te koarpelen leggen** (= iemand kwellen, op de rooster leggen, aan het lijntje houden; heeft misschien iets te maken met het spartelen van een karper op het droge)
- S **peuzeken** (= aker, klein putemmertje)
- A **smeerkes** ("ee" als in "beenen" = bleek en gespannen van gelaatsuitdrukking: "ze ziet er moar smeerkes uit")
- S **katijf** (= iemand die het vlug koud heeft)
- W **buischen** (= geweldig te keer gaan; wordt b.v. van een hevige wind gezegd)
- A **erdebie !** (= eigenlijk een heel zacht krachtwoord, zoiets als 'verdorie!')
- W **ramasseren** (= bijeenrapen; bijna letterlijk het Franse woord 'ramasser')
- A **kolderiek** (= vlug woedend; het Franse 'colère' is hier duidelijk te herkennen)
- A **op ne schupstoel zitten** (= zich in de ongemakkelijkste positie bevinden)
- A **van de wirke** (= verkeerd, in de foutieve richting)
- A **zijn duim in zijn anden ên** (= alle troeven in handen hebben, in een comfortabele positie verkeren)
- A **over den duim kommen** (= betalen)
- W **lenzen** (= betalen, maar meestal met tegenzin: "ij zal nogol meugen lenzen !")
- A **oppnief** (= opnieuw, nog 'n keer)
- S **wellegijd** (= 'welligheid', zoveel als aangename situatie, knusse sfeer: "as ze doar toekwamt woas 't nogol 'n wellegijd")
- S **schusse** (= schort)
- S **dsjoel** (= te braaf persoon, te gemakkelijk te manipuleren man)
- A **outen leggen** (= houtjes verleggen, dus iets wat eigenlijk niet het minste nut heeft: wordt gezegd van iemand die zich met futilliteiten bezig houdt)
- A **de struik uitleggen** (= alles wat men over iemand of iets weet uit de doeken doen)
- A **van kisken schiet** (= van het slechtst denkbare gehalte)
- A **besneukeld** (= tamelijk dronken: "ij zag 't er ol wa besneukeld uit" = hij had wel al wat pinten op)
- W **overschuifelen** (= helemaal in het defensief dringen: "ij zoe em rap loaten overschuifelen" = hij zou zich te gemakkelijk in de hoek laten dringen)
- W **berechten** (in de R.K. Kerk = de laatste sacramenten toedienen)
- S **lepsause** (= een sip, betrokken, bijna wenend gezicht trekken: "akke 't em nie toegavve, woas 't lepsause")
- S **trok** (= koude [lucht]tocht; ook: neiging, zich aangetrokken voelen tot iemand of iets: "ij eet er nog altijd trok noar" = hij voelt zich nog altijd aangetrokken)
- S **kwinten** (= halve gare)
- W **vletten** [of] rondvletten (= zich haastig van het ene punt naar het andere begeven)
- A **slechte smete** (= slechte gewoonte: "doar eet ij 'n [slechte] smete van weg" = dat is zijn eerder onaangename manier van doen)
- A **an ui ooren loaten noajen** (= zich iets laten aansmeren)
- A **geen afdroagen an ên** ("ee" als in "beenen" = er niets mee te maken hebben, er helemaal niet toe verplicht zijn)
- A **oe scheid da ?** ("ee" als in "beenen" = hoe scheidt men dat, hoe zit dat eigenlijk in mekaar ?)
- S **bruutzak** (= brutaal iemand, iemand die er met een al te grove borstel door gaat)
- S **ijsstoel** (= prikslee, arreslee: slede, gewoonlijk slechts voor één persoon, die ofwel [soms] geduwd wordt, ofwel getrokken, ofwel voortbewogen door de berijder zelf met twee stokken die voorzien zijn van ijzeren pinnen; vandaar 'prikslee')
- S **rommeties** (= reumatiek)
- A **eigen rechtswirts** (= volle neven en nichten; de kinderen van broers, zusters, broer en zuster)
- A **rechtswirts kinders** (= de kinderen van volle neven en nichten, achterneven en -nichten dus)
- A **da ee zijnen tijd g'ad gelijk de broambezen** (= dat is nu totaal voorbijgestreefd)
- W **verschoonen** (= van ondergoed wisselen; soms ook in de

- betekenis 'verontschuldigen')
- S **verschoon** ("oo" als in "koolen" = vers ondergoed)
- A **geklappig** (= graag tot een praatje bereid)
- S **dorre** (= dooier [van een ei])
- S **sloef** (= slof, pantoffel)
- W **geilen** (= onbedaarlijk luid wenen [heeft dus aan geen kanten iets te maken met de betekenis die men er nu in het 'AN' aan geeft])
- S **noeschoard** (= iemand die "noes", dus 'schuin' handelt, bijna een synoniem van het moderne 'schuinsmarcheerder')
- S **ammezure** (een wel heel ondoorzichtige verbastering van het Franse 'embouchure', hier in de betekenis van mondstuk van een blaasinstrument; iemand heeft een goede of een slechte "ammezure": hij heeft dus genoeg of onvoldoende geoefend om zuiver te blazen)
- W **errebekken** (= twistend elkaar plagen)
- S **sponsanddoek** (= badhanddoek)
- S **schuiten** (= houten klompen of holleblokken zonder bovenleertje; het woord wordt haast uitsluitend in het meervoud gebruikt)
- A **'n dorre leggen** ("dorre" is hier een dooier van een ei; een zogenaamd 'windei' komt zonder kalkschaal van de kip. Iemand die alleen een "dorre legt" heeft ook de kalkschaal vergeten: hij doet dus iets helemaal fout)
- S **klutseken** (= klein overschotje, meestal van vloeistoffen gezegd: "een klutseken kaffee, 'n klutseken bier")
- S **kiepkap** (= gehakt vlees; wordt ook wel gebruikt om iets aan te duiden dat totaal vernield is)
- S **sneukelbete** (= een hapje dat eigenlijk te klein van omvang is om de honger volledig te stillen, integendeel de eetlust aanscherpt doordat men slechts "sneukelt" [= snoept]; eigenlijk een mooie "Wabeekse" vertaling van het Franse 'amuse gueule')
- S **kliester** (= bloembol om in de grond te stoppen: van dahlia's bijvoorbeeld)
- S **koeter** (= koewachter en dus "Wabeeks" voor cowboy; wordt echter dikwijls gebruikt om een eerder dom manspersoon aan te duiden)
- A **stront wie eet'er ui gescheten** ? (wordt denigrerend gezegd over iemand die helemaal onterecht te hoog van de toren blaast)
- A **ten alze liggen** (= 'om de hals liggen' en betekent dus iemand vleiend trachten te overhalen)
- S **pinne** (= stekelig mens, meest van vrouwen gezegd)
- S **desschinge** (= een pak slaag)
- S **perlevee** (= lelijke of spectaculaire val)
- A **onvermeugen** (= met een enigszins overlaste maag, het gevoel dat men heeft bij een moeilijke spijsvertering)
- W **verteuteren** (= helemaal onnodig een bezit opmaken, over de balk gooien)
- A **ziendelijk** (meest gebruikt in de uitdrukking "nie ziendelijk" = niet geschikt om onder de ogen te komen)
- S **blommekee** (= bloemenruiker; waarschijnlijk een contaminatie tussen 'bloemen' en 'boeket')
- S **gekooksel** (= warm bereide maaltijd)
- S **dein** (= erf, afgebakend stuk grond)
- S **gedoente** (= gebouw, optrekje op een stuk grond)
- S **pietjesvolk** (= lieden van lager allooi)
- A **gooleganst** (= 'heel en gans', helemaal dus)
- S **ponk** (= oorspronkelijk duidde men hiermee een holte of plaats aan waar men iets verborg; vandaar de betekenis die er meestal aan gegeven wordt: [een niet onbelangrijke hoeveelheid] opgespaard geld)
- A **de gieregijd bedriegt de wijsijd** (= men kan iets zodanig spaarzaam aanpakken dat het resultaat ook maar niets is)
- A **d'er 'n schoarte ingoan** (= er met de grove borstel door gaan, iets met grote kracht aanpakken)
- A **achter eene stirten** (= voortdurend een meisje achterna lopen, wel met de bedoeling haar in te palmen)
- S **puienrek** (= kikkerdril)
- S **bunsel** (= bundeltje doeken waarin een pasgeboren kind werd gewikkeld)
- W **beêwegen** (= op bedevaart gaan)
- S **ondergelente** (= 'de onderste ledematen', hier in de betekenis van het onderste gedeelte van het lichaam)
- S **stoeferken** (= fantasie zakdoekje dat heren in het borstzakje van het colbertjasje dragen)
- A **'r den dieren tijd in bringen** (= zodanig veel van iets verbruiken dat het ten laatste veel geld zal kosten)
- S **krammenoäe** (= wel zeer ver gezochte verbastering van het Franse 'carbonade': bepaald stuk vlees dus)
- S **zoale** (hier zijn twee betekenissen mogelijk: ofwel 'zaal', ofwel 'zadel' [van een fiets b.v.])
- W **titsen** (= eventjes aanraken, met de vingertoppen als het ware; wordt ook vaak gezegd wanneer van lichamelijke aanraking geen sprake is: als men door iets op een speelse manier te zeggen iemand wil plagen of iets wil laten uitspreken [ev. bekennen] wat hij eigenlijk voor zich wil houden)
- A **ij een geen zittend gat** (= hij kan niet lang op dezelfde plaats blijven, hij wil voortdurend met iets bezig zijn)
- W **ui verleeten** (= zich vervelen [wederkerig werkwoord])
- S **bloatseken** (= verbastering van het verkleinwoord 'blaadje'; bedoeld wordt een blaadje papier)
- A **poepken tegen d'irde** (= [letterlijk] laag bij de grond: iemand met korte beentjes wordt o.a. zo aangeduid)
- S **teite** (= duidelijke verbastering van het Franse 'tête': hier wordt dus, in rauwe taal, iemands hoofd bedoeld)
- S **ekstijl** (= draaipaal van een hek)
- W **grollen** (= snurken in zijn slaap)
- S **wintel** (= kaakslag)
- S **tjonk** (= vormeloze klomp; een "tjonk ges" [gras] b.v.)
- S **sentenijl** (= verbastering van het Franse 'sentinelle', schildwacht; wel een extreem voorbeeld van volkse verbeelding en humor, want hier wordt een eenzaam achtergelaten [honde]drol bedoeld, "ne stront" dus)
- A **achter eene stirten** (= voortdurend een meisje achterna lopen, wel met de bedoeling haar in te palmen)
- A **ij es de kiete af** (= hij is aan het einde van zijn adem, hij kan niet meer verder)
- S **euj** (= hooi)
- S **oest** (= oogst)
- A **ij es zijn voeten goan wasschen** (= hij is er van door gegaan)
- W **biezebijzen** (= heen en weer schommelen of wiebelen)
- S **lekkerkoeke** (= peperkoek)

- S **pieleken koujd** (= roomijsje)
 A **smirregen das** (= onbetrouwbaar personage)
 S **stulle** (= klomp, meestal boter of vet: “n stulle bottere”)
 A **nen steek-maar-op** (= een smoes, een uitvindsel om de ware toedracht te verdoezelen)
 S **slekketekker** (= bajonet, gevaarlijk steekmes)
 A **de nijper op de stirt** (= nu komt het er echt op aan, nu zitten we aan het cruciale moment)
 A **mee eiers liggen** (= ergens zodanig gebonden zijn, dat men eigenlijk niet meer vrij is te doen wat men wil; wordt vaak gezegd van iemand die ‘de scheve schaats’ rijdt)
 S **annewuiten** (= raar personage)
 A **de groenink zit op zijne rugge** (= hij is totaal onbezorgd, hij denkt dat het wel vanzelf zal gaan)
 A **zijn devooren doen** (= zijn best doen, doen wat men moet doen: “devooren” is hier duidelijk een verbastering van het Franse woord ‘devoir’)
 A **op zijne nest gepakt** (= op heterdaad betrapt, in het Frans: ‘en flagrant délit’)
 S **sprietvlechtere** (= onbeduidend manneke)
 S **alleboate** (= betweterig vrouwmens, “wijf” eigenlijk)
 W **murmereren** (= mopperen, ontevreden zijn, wij verwijzen hier naar het Franse ‘murmurer’)
 A **schavakken stouen** (= iets doen dat eigenlijk geen nut heeft, al was het maar om ‘met iets bezig te zijn’)
 S **achterwoarsterigge** (= baker, vroedvrouw)
 A **zijnen top uitsloan** (= zijn ‘gevoeg’ doen)
 S **baffe** (= flop, iets wat net niet goed van pas, niet goed gelegen komt)
 W **isvullen** (= verbastering van het ‘vullen van de aars’, iemand geven wat hij graag heeft, iemand vleien dus)
 A **tsietsjen** (= ietwat, een heel klein beetje)
 S **gramatte** (= zeer bazige vrouw)
 A **mee zijn ooren an den blok stoan** (= schulden hebben)
 A **gestoept** (= kort en gedrongen, van iemand die niet al te groot is, maar verder nogal struis, zegt men: “nen gestoepten”)

INHOUDSTAFEL:

Voorwoord	C. David	blz. 33
Ten Huize van Albert de Laruelle	M. Migom	blz. 34
De keuredag 1995 in Boekhoute	Adrie de Kraker	blz. 35
Staat van onze bevolking		blz. 37
„De Ware Vrienden” een eeuw jong	Paul Hesters	blz.39
De Symboliek van het vagevuur	Paul Hesters	blz. 42
Wabeekse toale (nog een vervolg)	A. Creve	blz.46

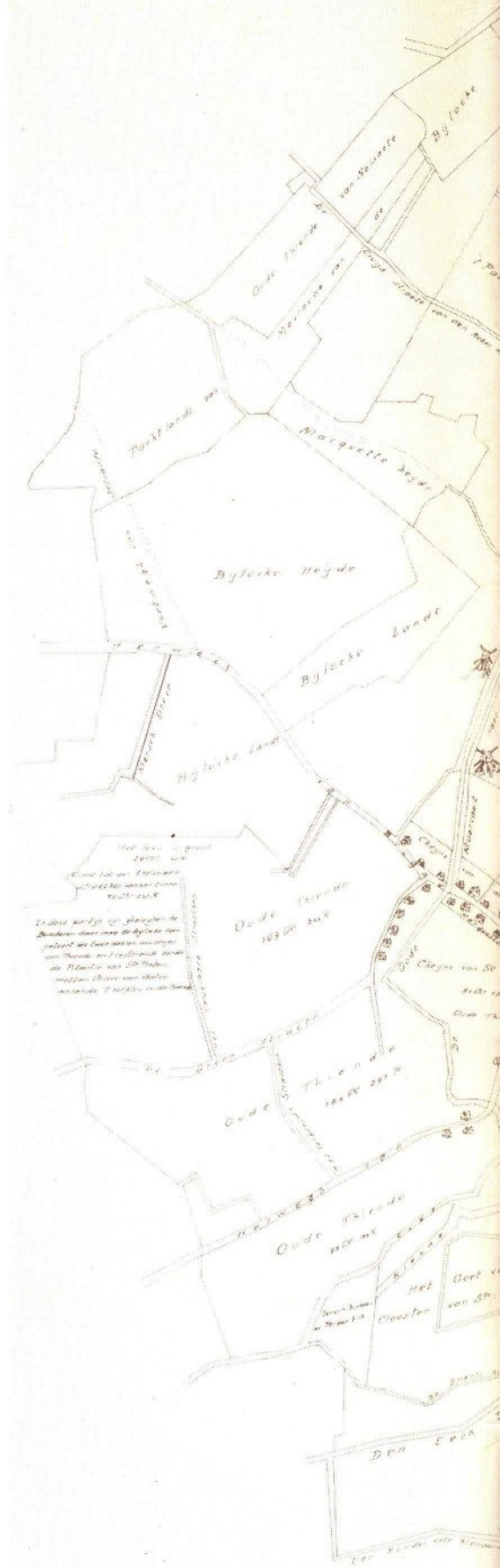
Driemaandelijks mededelingsblad van de
Heemkundige Kring „Oud Wachtebeke”

22ste jaargang 1995 - 3de kwartaal

Afgiftekantoor: Gent X

Verantwoordelijk uitgever:
Paul HESTERS
Stationsstraat 165
9185 Wachtebeke

© kaftfoto: J. Semey - RUG



HEEMKUNDIGE KRING «OUD WACHTEBEKE»



Gezette figuur van de prochie Wachtebeke
gedelineerd en ghemakent by my onderscreven ghe
sworne Landmeter residentende te Oud Wachtebeke door
de waarsachtighe ghesinghenheit ten verzoeken van Ewre
Heere Bevelde van Abdye van St. Pieters nevens Ghent
omme te valideren in Synne Boeke als hiesche inghen
den Gheve van Wafel Verwende: de ziele d'erde ghesinghen
in conformiteit van contracte van den 24. Maye 1572
aengeghaven tusschen den Cloostere van de Byloche
den Wastocher van St. Pieters Cloostere by Ghent na
Jens Steven van Idoghen my Loovende disse 24
daghkere 1572 d'ijerstelick. Ende van onderteeken
P. De laer met parische

Voorvan afscrift.
Gent 21 maart 1785
H. van der Weide

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen.

Verantwoordelijke uitgever:

Paul Hesters, Stationsstraat 165, 9185 Wachtebeke, tel. (09) 345 04 63

WOORD VAN DE VOORZITTER

*“Van die dag en dat uur
weet niemand iets af
ook niet de engelen in de hemel”
Mattheus 24 Vers 36.*

Een magere troost voorwaar voor degenen die ongeduldig wachtten op het jaarboek en het 3-maandelijks blad.

WAARDE HEEMVRIENDEN

Uiteindelijk werd Uw geduld beloond want het Jaarboek '95 is verschenen en met veel luister den volke kond gedaan op de receptie in Overslag op 16.02.96. Inderdaad, het is een eind in '96 geworden eer het boek van de persen rolde. Het is dan ook een kanjer geworden, 345 bladzijden, integraal gewijd aan Overslag. Eensdeels aan de geschiedenis van Kerk en Parochie, een kleiner deel aan Omer Van Puyvelde, een in muziekmiddens zeer bekend organist en componist die geboortig is van Overslag en wel eens in de kijker mocht geplaatst. Omstandige uitleg over dit alles werd verstrekt op de receptie waar de vluggen hun boek konden afhalen. Vele leden zullen hun boek intussen thuis bezorgd gekregen hebben, de anderen mogen het eerstdaags verwachten. Al het immense werk dat Paul Hesters heeft verzet om de geschiedenis zo volledig mogelijk te boek te stellen heeft er wel toe geleid dat het laatste kwartaalboekje van onze Heemkring in de brand gebleven is. Het exemplaar dat U heden in handen houdt zou dus in feite het 4e kwartaal '95 moeten behelzen maar is het eerste trimestrieel blad van '96. Vanaf nu verschijnt het ledenblad immers nog 3 maal per jaar. Omdat wij persé het minimum-lidgeld onveranderd willen houden moesten wij ergens inkrimpen. Meteen neemt ook de werkdruk voor de uitgever, om tijdig genoeg lezenswaardig klaar te krijgen, iets af. Om hem nog wat werk uit handen te nemen zijn bijdragen van leden, over geschiedenissen van vroeger, steeds welkom. Een voorbeeld daarvan vindt U elders in dit blad. Meteen ook een oproep om oude foto's te bezorgen voor het jubileum-jaarboek van volgend jaar. Het dikke jaarboek '95 dreigt een serieus gat te slaan in onze kas. Om niet helemaal tot de bedelstaf te worden veroordeeld bieden wij als overdruk het boek "OVERSLAG, Geschiedenis van de Parochie en het

Kerkgebouw" te koop aan de prijs van 500 frank (+ 100 fr. verzendingskosten indien het per post dient bezorgd). Een ideaal geschenk voor al wie zich met dit grensgehucht verbonden voelt. Van de weeromstuit is dit jaar het lidgeld voor nieuwe leden ook opgetrokken tot 500 frank. De oude getrouwen zijn echter van de goeie, zij zijn er met 300 frank van af, hoewel wij met veel genoegen een hogere bijdrage zouden waarderen. Als men nagaat wat je betaalt voor andere vergelijkbare uitgaven in de commerciële sector is het al bij al een spotprijs. Ik denk hier bijvoorbeeld aan "Schooltijd in Wachtebeke", een uitgave die wellicht het lezen waard wordt maar waaraan wij onze medewerking niet konden verlenen omdat wij ons als heemkring niet willen inlaten met commerciële initiatieven, hoe lofwaardig ook. In dit verband haal ik ook aan de pogingen om, in analogie wat gebeurt in andere gemeenten, een boek "Wachtebeke in oude foto's" van de grond te krijgen. Hoewel de uitgever ons terzake vrij gunstige voorstellen deed zijn wij ook hier niet bezweken voor de verlokkingen van de commercie. Hierbij speelde ook het feit dat wij volgend jaar zinnens zijn een fotoboek uit te brengen ter gelegenheid van ons jubileum. Onze Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke" werd immers gesticht op 10 DECEMBER 1967 zodat wij volgend jaar ons 30-jarig jubileum vieren. Later dit jaar willen wij dit nog meer in de verf zetten. Intussen wens ik U nog veel leesgenot met het jaarboek en een gul onthaal voor de bestuursleden die het lidgeld komen ophalen, voor zover zij niet reeds Uw deur en geldbeugel passeerden.

De Kringvoorzitter
Cesar DAVID

VOORSTELLING VAN HET JAARBOEK '95 TE OVERSLAG

Het is nog zelden gebeurd maar de publicatie van het jaarboek ging dit keer gepaard met een zekere luister. Misschien als compensatie voor het late verschijnen en zeker ook omdat het een boek betreft dat specifiek een gehucht van onze gemeente behandelt.

Dat het initiatief in goede aarde viel, bewees de grote opkomst. Niettegenstaande de beperkte bekendmaking en het feit dat er op de gemeente nog belangrijke evenementen te doen waren was de opening een grandioos succes. Door panne in de drukkerij en omdat het jaarboek heel wat dikker uitviel dan eerst gepland, was er wel enige druk nodig geweest om voldoende boeken ter plaatse te krijgen om al de gegadigden, leden en boekenliefhebbers, een exemplaar te kunnen meegeven. Uiteindelijk is alles nog goed gekomen en kon ik als voorzitter om 19.45 u. de Burgemeester van Axel en de Burgemeester van Wachtebeke, vergezeld van niet minder dan 3 schepenen, E.H. Pastoor en de vele aanwezigen welkom heten met volgende toespraak.

“Omdat er voor hen geen plaats was in de herberg”
Lucas 2 Vers 7

In plaats van naar een kleine stad zijn wij naar een klein gehucht getrokken, waar er wel plaats is in de herberg, om de geboorte te vieren van het 29e Jaarboek van de Heemkundige Kring “Oud Wachtebeke”. Waarde Kringleden en Genodigden. Het is niet onze gewoonte om een nieuw jaarboek in te huldigen met toespraken en receptie maar deze keer mocht het wel iets meer zijn. Het is immers een lijvig boek geworden, prachtig verlucht met enkele kleurfoto's en volledig gewijd aan Overslag, dit internationale gehucht met zijn zeer specifiek saamhorigheidsgevoel en boeiende geschiedenis. Reden te over dus om dit alles eens in de kijker te plaatsen. Aanleiding voor dit onderwerp was de restauratie van de kerk, waaraan dit boek nog een bijkomende dimensie heeft gegeven. Bij het vele opzoekingswerk omtrent de geschiedenis kwam auteur Paul Hesters ook uit bij de Calvarie en het bas-relief “Het Vagevuur”, aan de achterzijde van de kerk. Zijn bemoeienis heeft er toe geleid dat dit kunstwerk terug in zijn vroegere ere wordt hersteld. Een waakzame aandacht van onze Heemkring om al het schone uit het verleden zoveel mogelijk te behouden, te renoveren of te inventariseren werpt beslist vruchten af. Overslag, Geschiedenis van de parochie en het Kerkgebouw, voorwaar een boek dat in geen enkel Overslags gezin mag ontbreken. Ten behoeve van niet-leden of wie het als geschenk wil aanbieden, hebben wij er een afzonderlijke uitgave van gemaakt. Vermits onze Onder-Voorzitter, auteur Paul Hesters, niet drinkt heeft hij tijd om tijdens de receptie het boek te tekenen en desgewenst van een opdracht te voorzien. Er is hiervoor een tafel voorzien vooraan het podium. Een tweede item in het Jaarboek, te danken aan het onverdroten vorsingswerk en schrijverstalent van ons eminent bestuurslid Wies Creve, is gewijd aan Omer VAN PUYVELDE, een wonderkind uit Overslag, geen sant in eigen land maar bij muziekkenners befaamd als auteur van vele orgelwerken en organist van de kerk Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieters te Gent. Geboren als zoon van een Overslagse slager, bespeelde hij reeds op 6-jarige leeftijd het orgel tijdens de hoogmis. Een kunstenaar dus die wat meer erkenning verdient in eigen dorp. De aanwezige leden van onze Heemkundige Kring kunnen het boek afhalen tijdens of na de receptie aan de daartoe voorziene

stand. Zo hebt U Uw juweel vlugger in handen en het bespaart ons heel wat werk voor het thuisbezorgen. Al deze beschouwingen ten spijt weet U amper waarover het gaat want ook ik kreeg de boorling nog niet te zien. Hoog tijd dus om de ware helden van deze avond aan het woord te laten. Ik wil daarom Onder-voorzitter en verantwoordelijk uitgever Paul Hesters vragen het doopceel te lichten van zijn oeuvre.

Daarop nam Paul het woord. In een zeer gedegen en gedocumenteerde toespraak wist hij het publiek te boeien. Het bleek overduidelijk dat hij zijn materie beheerste en de geschiedenis van Overslag grondig bestudeerd had. In een bondig overzicht schetste hij de parochie van in het prille begin met een kapelletje tot het heden en de restauratie die nu bijna voltooid is. Hoewel het onschatbaar is hoeveel tijd en energie hij aan dit lijvig boekdeel gewijd heeft ging zijn betoog niet uit naar eigen inbreng. Zijn dank ging uit naar deze die hem bij zijn opzoekingen en uitwerking geholpen hadden. Voornamelijk Vicaris E.H. Achiel Roets werd welgemeend dank gezegd. Hij immers heeft de integrale tekst nagelezen en op taal- en stelfouten verbeterd. Zo ver ging zijn bekommernis zelfs dat hij zijn opname in het ziekenhuis heeft uitgesteld tot het boek klaar was. Helaas kon hij op deze huldiging niet aanwezig zijn want hij was ernstig ziek in het hospitaal opgenomen. Een welgemeend applaus viel Pauls toespraak te beurt, waarna Wies Creve voor de micro kwam om zijn bijdrage over Van Puyvelde toe te lichten. Velen waren wat verwonderd dat Overslag kon roemen op een musicus. Geen sant in eigen land blijkbaar, maar in muziekmiddens is hij des te meer bekend. In een gloedvol betoog wist Wies de betekenis van Omer Van Puyvelde te plaatsen. Tot slot van zijn betoog bezwoer hij de Heer Burgemeester en Schepenen de naam van Omer Van Puyvelde voor eeuwig te verbinden aan Overslag door het nieuw aangelegde kerkplein naar hem te noemen.

De heer Burgemeester, die natuurlijk “op zijn nest gepakt was”, nam vervolgens het woord met een welwillend oor voor dit voorstel. Hij verheelde echter niet dat zulks nog heel wat administratieve besommeringen met zich zou brengen en dat de hele gemeenteraad daar eerst nog zijn zegje over moest doen. Heel wat makkelijker had Burgemeester De Graaf van Axel het, meer dan het voorstel toejuichen hoefde hij niet te doen. In een ludieke toespraak verwoordde hij zijn verbondenheid met deze 2-landen parochie.

Tot slot nam, namens het gemeentebestuur, Schepen De Vleeschouwer het woord. Lovende bewoordingen voor onze Heemkring streelden ons ego. Bewondering en erkentelijkheid voor het werk van de beide auteurs vormden de hoofdtoon van zijn speech. Eerlijkheidshalve moeten wij bekennen dat het niet bij woorden alleen gebleven is. Een substantiële bijdrage vooraf heeft dit prachtig boek mede mogelijk gemaakt. Na de lofwoorden van onze Schepen en de vele toespraken hadden de meeste aanwezigen “dust” gekregen en derhalve werd Dhust geschonken ter lafenis en om zonder droge keel gezellig te kunnen napraten. Velen maakten ook van de gelegenheid gebruik om hun boek af te halen, en eventueel door de auteurs te laten tekenen. Alleszins een geslaagde avond, voor herhaling vatbaar in volgende jaren.

Cesar DAVID

STAAT VAN ONZE BEVOLKING

OVERLIJDENS 4DE KWARTAAL 1995

- † Wachtebeke 21/10/1995
DE VREEZELEOPOLD, geb. Wachtebeke 17/05/1914, echtg. Juliana STAELENS, Axelsvaardeken 52, 85j.
- † Gent 25/10/1995
WILLEMS IRMA, geb. Zelzate 30/09/1932, echtg. Leon Misseghers, Langelede 22, 63j.
- † Wachtebeke 01/11/1995
PAYHILLE MARCEL, geb. 09/01/1922, Godshuisstraat 13, 73j.
- † Wachtebeke 05/11/1995
PLASSCHAERT IRMA, geb. St.-Kruis-Winkel 16/07/1909, wed. Joris Seijssens, Overslag 11, 86j.
- † Gent 80/11/1995
SYS MARGUERITE, geb. Moerbeke-Waas 23/08/1926, echtg. Theophiel Verplancke, Kerkstraat 43, 69j.
- † Evergem 12/11/1995
POPPE ALMA, geb. Wachtebeke 09/10/1915, wed. Camiel Wauters, St.-Franciesdijk 4, 80j.
- † Gent 20/11/1995
DHOORE KURT, geb. Gent 28/06/1972, zoon van Frans en Andrea Horeweghe, Langelede 61, 23j.
- † Wachtebeke 26/11/1995
DAVID ROGER, geb. Moerbeke-Waas 13/12/1938, echtg. Henriette Willems, Ramonshoek 88, 57j.
- † Wachtebeke 23/11/1995
THYS MARTHA, geb. Wachtebeke 18/08/1906, wed. Leo van de Voorde, Begonialaan 16, 89j.
- † Gent 29/11/1995
MASURE GERARDINA, geb. Ertvelde 19/08/1906, wed. Oscar Galens, Parklaan 6, 89j.
- † Wachtebeke 02/12/1995
COPPENS DOMIEN, geb. Kluizen 23/10/1898, wedn. Bertha van de Voorde, Meersstraat 31, 97j.
- † Wachtebeke 05/12/1995
DE BRUYNE MAURICE, geb. Moerbeke-Waas 25/01/1906, wedn. Maria de Rechter, Bovenhoek 26, 89j.
- † Wachtebeke 09/12/1995
TEMMERMAN MARIA, geb. Gent 28/12/1901, wed. Albertus Boone, Meersstraat 31, 93j.

- † Wachtebeke 22/12/1995
SCHEPENS ELZA, geb. Wachtebeke 19/03/1937, echtg. Roger Ongenaë, Walderdonk 99, 58j.
- † Wachtebeke 23/12/1995
DECALUWE ACHILLE, geb. Wachtebeke 18/05/1910, jonge man, Ramonshoek 11, 85j.
- † Gent 24/12/1995
DECONINCK MAGDALENA, geb. Wachtebeke 31/01/1907, wed. Gustaaf de Laruelle, Godshuisstraat 13, 88j.
- † Axel 28/12/1995
VELDEMAN IRENE, geb. Wachtebeke 29/07/1924, wed. Renaat Coppens, Reepstraat 9, 71j.
- † Wachtebeke 30/12/1995
VAN WAES MARIA, geb. Sint-Kruis-Winkel 30/05/1901, echtg. Cyriel Van Poucke, Meersstraat 31, 94j.
- † Wachtebeke 31/12/1995
BROCHE IRENA, geb. Sint-Amandsberg 29/06/1913, wed. Jules Waeytens, Meersstraat 31, 82j.
- † Gent 31/12/1995
SMITZ JORIS, geb. Evergem 23/04/1927, wedn. Yvonne Verlackt, St.-Franciesdijk 25, 68j.

HUWELIJKEN 4DE KWARTAAL 1995

- Wachtebeke 20/10/1995
HESTERS CHRIS, Pierets de Colvenaerplein 25, Zelzate
VAN BOCKSTAL VERONIQUE, Stationsstraat 1, Wachtebeke
- Wachtebeke 28/10/1995
DE BOCK WIM, Meerskant 49, Zele
DE CALUWE GREETJE, Kalve 30, Wachtebeke
- Wachtebeke 01/12/1995
LAMMENS FREDDY, Langelede 122, Wachtebeke
DE WAELE MARTINE, Langelede 122, Wachtebeke
- Wachtebeke 29/11/1995
NEYT STEVEN, Zwaluwlaan 6, Wachtebeke
MIRANDA PETRA, Roggestraat 1 Zelzate

HUWELIJKSJUBILEA 1996 IN WACHTEBEKE

- 01/03/1996
COPPENS RAYMOND en DE SMET BLANCA,
Spoorwegstraat 32, 50 jaar

02/03/1996
 SPRUYT VICTOR en DE MUL MARIA,
 Ramonshoek 24, 50 jaar

20/11/1996
 DE MEY ALBERT en VERPLANCKE BERTHA,
 Meersstraat 25, 50 jaar

04/03/1996
 HAMPTON EDUARD en VAN ASSEL GABRIELLA,
 Zwaluwlaan 8, 50 jaar

18/12/1996
 SCHEPENS THEODOOR en BOCKSTAEL MARIETTA,
 Zwaluwlaan 1, 50 jaar

22/05/1996
 BRACKE ALBERT en NOENS GERMAINE,
 Melkerijstraat 10, 50 jaar

31/12/1996
 DE BRUYNE ALOIS en SEGERS MARCELLA,
 Langelede 80, 50 jaar

18/06/1996
 DE LA RUELLE PHILEMON en SWARTELE GERMAINE,
 Reepstraat 12, 50 jaar

04/07/1996
 PLOVYT RENAAT en VAN MEULEBROECK IRMA,
 Spreeuwstraat 5, 50 jaar

10/07/1996
 L'ECLUSE GUSTAVUS en ROETS MARIA,
 Kalve 40, 50 jaar

13/07/1996
 GUENTER LEO en VANDRIESSCHE FRIDA,
 Meersstraat 31, 60 jaar

01/08/1996
 BAERS GERARD en COLMAN YVONNE,
 Kalve 7, 50 jaar

28/09/1996
 IDE ANDRE en TEMMERMAN LINA,
 Oudeburgse Sluis 44, 50 jaar

09/10/1996
 BUYSSE KAMIEL en DE MEYER ELISABETH,
 Kalve 13, 50 jaar

10/10/1996
 ROMBAUT HECTOR en DE BAETS ANGELE,
 Kerkstraat 38, 50 jaar

24/10/1996
 VAN GAEVER JOSEPH en WALBRECHT ELISABETH,
 Meersstraat 27, 60 jaar

16/11/1996
 VAN HEYGHEN GUSTAAF en VAN DE VOORDE
 GABRIELLE, Langelede 142, 50 jaar

24/10/1996
 VAN GAEVER GASTON en WAEM MARIE LOUISE,
 Stationsstraat 199, 50 jaar

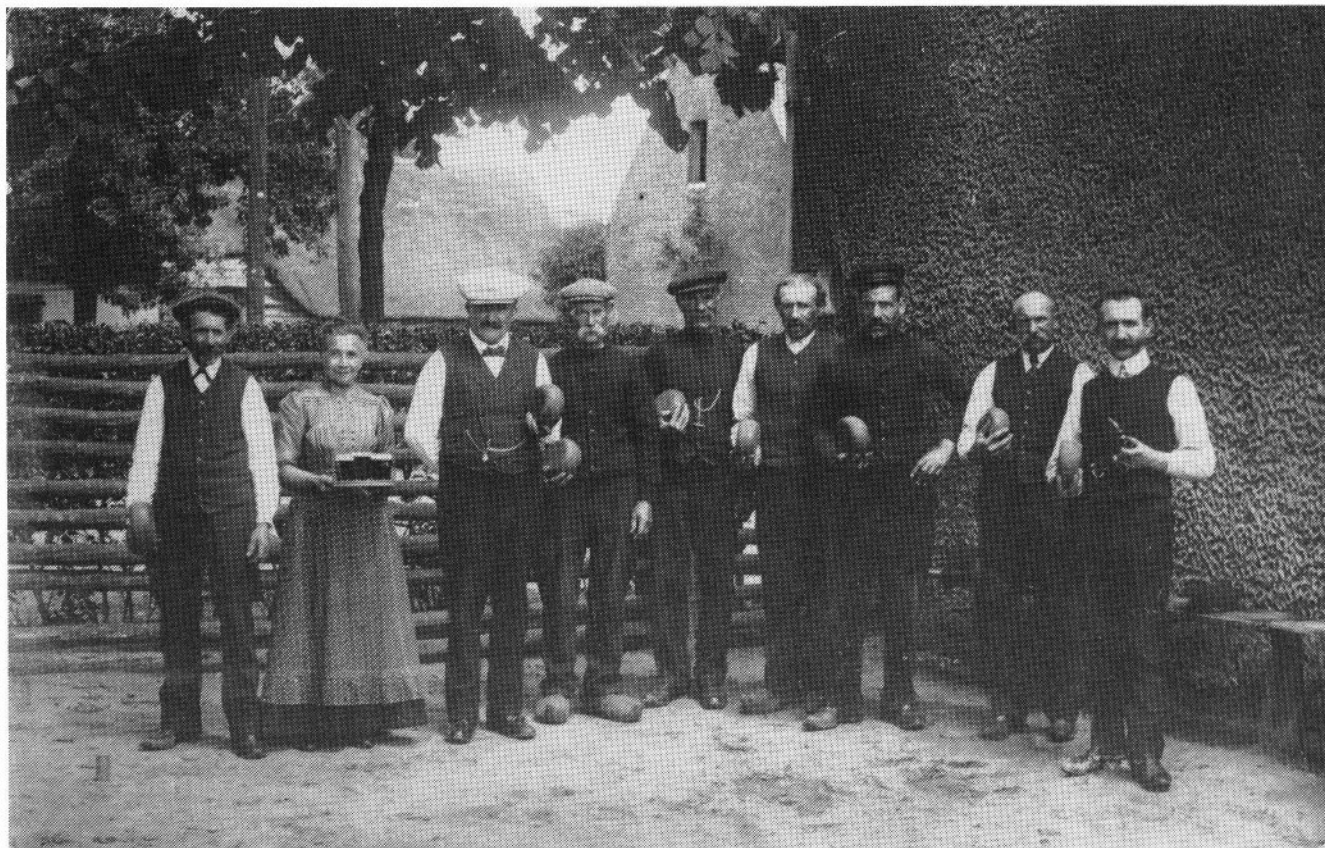
FOTO'S UIT DE OUDE DOOS

Met het oog op de uitgave van een fotoboek over Wachtebeke, als JUBILEUMJAARBOEK '96-'97 - Onze Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke" bestaat dan immers 30 JAAR - zijn wij op zoek naar oude foto's van gebeurtenissen, groepen, personen, gebouwen of landschappen. Wij doen dan ook een dringende oproep tot onze leden om hun archief er op na te kijken en ons hun documentatie te bezorgen. Alles wordt terugbezorgd. Wij nemen enkel kopij en bezorgen U het origineel zo spoedig mogelijk terug. De auteur van wat een uniek boek moet worden, is onze secretaris Guy TRANGEZ, Melkerijstraat 42, WACHTEBEKE. Uiteraard kunt U ook terecht bij om het even welk bestuurslid. Een schoolvoorbeeld van wat wij beogen is navolgende foto die wij kregen van mevr. Bertha VERSWALM (wwe van Bakker COONE uit de Molenhoek). Zij bezorgde ons een foto van 'n boldersploeg met beschrijving van de personen die er op staan. Hierna dus haar uitleg bij de foto:

De persoon, eerste van links, is Jan BUERICK die de suisse was in de kerk. De vrouw is Rosalie WILLAERT, gehuwd met Bernard VERSWALM, uitbaatster van de herberg. Nu woont in dat huis de weduwe van Oscar

Hillaert. De persoon naast mijn grootmoeder was de toenmalige notaris VAN DAMME, die was gehuwd met Louise Dhondt. Ze hadden geen kinderen en woonden in het huis waar dokter Hoste gewoond heeft. De 4e persoon heette ROETS Eduard, woonde in het huisje Molenhoek 11, dat nu afgebroken is van Ernest Van Kerckhove. De 5e persoon is een HILLAERT, de voornaam ben ik vergeten, en woonde waar nu de naftepomp is van Pennisol. Ge ziet de gevel op de foto, er zat een venster-tje. De 6e persoon dus was mijn peter Bernard VERSWALM. Een roeper op de verkopen met de bel. De 7e persoon is Louis POPPE, de vader van Madeleine Poppe die nog woont in het ouderlijk huis. De 8e persoon is August VERSWALM, broer van de uitbater Bernard. Die woonde op Kalve. De laatste is mijn vader Frans VERSWALM, eerst kleermaker en daarna brievenbesteller. Ik heb altijd mijn ouders horen vertellen dat ze de herberg moeten sluiten hebben van de Duitsers en dat was in 1917. Het plafond was te laag en het werd toen de schrijfstube van de soldaten. Dit verhaal is echt want ik ben de dochter van Frans Verswalm. Ik ben nu 83 jaar.

Bertha VERSWALM.



L-R Jan BUERICK (oud-suisse in de kerk), Rosalie WILLAERT (echtg. B. Verswalm, grootmoeder van Bertha), notaris VAN DAMME (echtg. Louisa Dhondt), Eduard ROETS barbier, Phideel HILLAERT, Bernard VERSWALM (grootvader en peter van Bertha Verswalm), Louis POPPE (vader van Madeleine Poppe), August VERSWALM (broer café-uitbater Bernard Verswalm), Frans VERSWALM (vader van Bertha Verswalm)

ONZE JONGENS IN FRANKRIJK (1)

Toen op vrijdagmorgen 10 mei 1940 de hel van de oorlog over West-Europa en België losbarstte, werd iedereen daardoor helemaal verrast. En toch had iedereen zich al lange tijd aan het uitbreken van een dergelijke catastrofe verwacht. Het rommelde al te lang tegen het einde van de dertiger jaren. En dus was men in Brussel ook al lang bezig met de voorbereidingen. Het leger werd 'gemoderniseerd' en uitgebreid, er werden versterkingen aangelegd en die waren al enkele maanden bezet door gemobiliseerden uit vorige lichtingen dienstplichtigen (klassen genoemd), die onder leiding van beroepsmilitairen de rekruten van de lopende klassen kwamen versterken.

De voorbereidingen waren echter niet beperkt tot acties op het uitsluitend militaire terrein. Er werd te Brussel en bij de ondergeschikte besturen nogal wat papier zwart gemaakt bij het uitwerken van administratieve maatregelen die onmiddellijk in werking zouden treden zodra de vijandelikheden uitbraken. Er werden onder andere lijsten aangelegd van 'staatsgevaarlijke' individuen, Belgische staatsburgers of ook niet, die in de gegeven omstandigheden zonder uitstel in verzekerde bewaring moesten gesteld worden.

De verantwoordelijke hooggeplaatsten braken zich echter ook nog het hoofd over een groot aantal mensen, die helemaal niet staatsgevaarlijk waren, maar die, eenmaal in handen van de vijand, voor hem een reserve aan menselijke krachten zouden betekend hebben. Dat waren de jongens en volwassen mannen tussen 16 en 35 jaar die ofwel nooit militaire dienst hadden moeten doen, ofwel daaraan nog moesten beginnen. Men noemde die hele categorie Belgen de '1e Werfreserve'. Het reilen en zeilen van die werfreserve was in handen van een tweetalig organisme, dat, zoals het toen paste in het ABL (Armée Belge - Belgisch Leger), meestal met zijn Frans-talige afkorting werd aangeduid: het C.R.A.B. (Centre de Recrutement de l'Armée Belge). In het Nederlands kon men het letterwoord trouwens niet zo vlot uitspreken: R.C.B.L. (Recruteringscentrum van het Belgisch Leger).

Op 13 mei 1940, toen het al duidelijk was dat de Duitsers in een ijltempo België binnentrokken, kregen de Wachtebeekse jongens en mannen vanaf 16 tot 35 jaar, die onder de bevoegdheid van het Recruteringscentrum vielen, het bevel om zich zonder verwijl naar Ieper te begeven, met het doel zich te onttrekken aan Duitse bevelen. Men zei er wel niet bij hoe dat moest gebeuren. De mannen konden zich aanbieden op het gemeentehuis,

waar ze ontvangen werden door veldwachter Gustaaf Verswalm, en waar ze een legitimatiepapiertje in handen kregen, voorzien van de gemeentelijke stempel en de handtekening van schepen Aimé De Pauw. Daarmee moesten ze het dan maar redden.

De mannen uit Wachtebeke zijn in verschillende kleine groepen vertrokken. Enkele van die mensen, die nu allen de zeventig voorbij zijn, hebben we opgezocht om hun eigen wedervaren te vertellen. Iedere groep heeft zijn aparte 'reisgeschiedenis' gehad. Wij hopen ook in de volgende edities van ons ledenblad deze reeks verder te zetten. Wij beginnen nu met een weergave van het verhaal van Jeroom Coppens.

* * *

Jeroom was in de nieuwjaarsmaand van 1940 een druk besproken jongen geweest, wegens de heldhaftige rol die hij had gespeeld bij het verdrinkingsdrama, waarbij enkele jonge schaatsers om het leven kwamen. Maar dat is een ander verhaal, waard om apart verteld te worden. Bij die hele geschiedenis was hij nog net geen 16 jaar,



*Jeroom Coppens
net geen 16 jaar oud*



*Het logement van de vier vluchtelingen
in Zuid-Frankrijk*

maar op 14 maart 1940 had hij die verjaardag net wel gevierd. In hetzelfde voorjaar was zijn neef Raymond Coppens uit de Spoorwegstraat eveneens zestien geworden, en dat was ook het geval voor Robert Van Rentergem (nu woonachtig in het Rechtstro).

Recht over het ouderlijk huis van Jeroom in de Kerkstraat woonde de Gentenaar Marc Pyck, die om familiale redenen op dat moment bij pleegouders verbleef, maar blijkbaar bekend stond als inwoner van Wachtebeke op ons gemeentehuis. Marc (velen noemden hem 'Marcus' in die tijd) was toen 17 jaar, en dus zoals de anderen verplicht om de wijk naar Frankrijk te nemen.

De expeditie - of moeten we over de 'vlucht' spreken? - werd aangevat met de fietsen volgeladen. Men kan zich inbeelden in welke gemoedstoestand de ouders van de vier jongens zich bevonden toen die samen vertrokken. Ze gaven hen alles mee wat maar enigszins nuttig en niet te zwaar om dragen was; ze stopten hen vol met goede raad en met al het geld dat ze konden missen. Op 15 mei zwaaide men ten afscheid en verdwenen de vier in de richting van Terdonk-brug. Van daar ging het naar Mariakerke en Drongen: zo trokken ze rond de stad Gent

uit vrees voor een Duits luchtbombardement. Over Deinze, Tielt en Roeselare bereikten ze Ieper, waar ze brood kochten, en Poperinge, waar ze een gedeelte van hun Belgisch geld in Franse munt omzetten. De burgers waren daar heel vriendelijk tegenover die jonge gasten, die volledig op zichzelf aangewezen waren.

In Poperinge moesten ze hun fiets achterlaten en de trein op, richting Abbeville. Heel traagjes, omdat er ettelijke treinen dezelfde richting namen, ging de trein vooruit, en stopte dan nog om de haverklap omdat vele treinen, die alle naar Abbeville wilden, herhaaldelijk werden aangevallen door Duitse Stuka's (duikbommenwerpers). Bij elke stop vluchtten de passagiers uit de trein en doken de droge grachten in.

In Abbeville stond het station in brand. Er volgde een bevel: verder te voet naar Rouen, het valies aan de hand! Er werd maar losjes gesproken over een afstand van 'n goede... 100 kilometer!

Te Rouen zouden ze opgevangen worden in de Caserne Taillandier.

Het was nu zaak om zo vlug mogelijk over de Somme te

geraken, want de Duitse pantsercolonnes naderden snel. Op 20 mei hebben ze trouwens het Kanaal bereikt, precies op dezelfde dag als deze ongewenste gasten ook in Wachtebeke arriveerden. In Abbeville en omgeving vonden onze vluchtelingen, tussen terugtrekkende soldaten en een massa weggegooide uitrustingsstukken, enkele rugzakken van het Belgisch leger. De inhoud van de valiezen werd daarin overgeheveld, wat het marcheren naderhand toch ietwat makkelijker maakte.

Het ging dan verder over het stadje Eu, waar ze behalve wijn en leverpastei, ook nog een kindervagen buit maakten. De mensen onder ons die die dagen nog hebben meegemaakt, kunnen zich nog voorstellen welke ongelooflijke verwarring in die dagen heerste. Men rustte, at en sliep waar de gelegenheid zich ook maar voordeed. Zo kwam ons viertal pas op 27 mei te Claville-Motteville aan, waar ze werden opgewacht door burgers met een dreigend jachtgeweer: men zag de jonge knapen voor infiltranten van de 'cinquième colonne' aan! De '5e colonne' was de naam die men gaf aan clandestiene medewerkers van de vijand die achter de eigenlijke frontlijn opereerden. Die werden zonder pardon geëxecuteerd, en ook de burgers werden gewaarschuwd waakzaam te zijn tegenover dergelijke indringers. In deze algemene paniek zag het er dus niet goed uit voor ons groepje. Gelukkig voor hen was daar in de streek ook een Vlaamse boer gevestigd. Toen men dan eindelijk tot het besef kwam dat het om 'des gamins flamands' ging, die zo dapper hadden gevochten gedurende 'la grande guerre' van 14-18, werden de plooiën glad gestreken, zelfs nog met omstandige excuses daarbij.

Op 28 mei 1940, op de dag dat het Belgisch leger capituleerde, bereikten de vier eindelijk de brug over de Seine en vonden ze in de kazerne Taillandier te Rouen een groep andere Belgen.

Ze kregen daar... soep - voor het andere proviand moesten ze zelf maar zorgen - en ze konden daar een nachtje slapen. De volgende morgen: de trein op, naar Toulouse. Die reis heeft enkele dagen in beslag genomen, maar eenmaal daar, ging het verder te voet naar Croix-Daurade, waar ze nabij een school in een hangar op stro werden gelogeerd, zo 'n 40 man. Ze werden daar wel door de zorgen van het Belgisch leger bevoorrad, en konden daar ook het Belgisch geld dat hen nog restte in Franse biljetten omzetten.

Jeroom Coppens, omdat uit zijn papieren bleek dat hij 'étudiant' was, werd tot afdelingsoverste aangesteld. En na ongeveer een week kon hij het al afstappen met zijn afdeling. Want hoewel Mussolini het op 10 juni 1940 al veilig genoeg vond om nu ook de oorlog aan Frankrijk te verklaren, oordeelden Fransen en Belgen dat de situatie

gevaarlijk genoeg was om nog verder naar het Westen terug te trekken. Bij een temperatuur van 38 graden Celsius (zal er nog ooit een zomer zoals in '40 komen?) ging het met de trein naar L'Isle-Jourdain. Dat is niet zo'n grote afstand, maar daar werd de tocht, alweer te voet, verder gezet tot in Cologne. Daar moest de hele grote groep zich verspreiden. Het groepje, waarvan onze vier Wachtebekenaren deel uitmaakten, arriveerde, weerom te voet, met het hele hebben en houden op de rug, in het plattelandsdorpje Saint-Pierre, in het departement van de Gers.

Op de zolder van een klaslokaaltje werd stro uitgespreid, en daar zouden de dappere kleine Belgen verblijven in afwachting van betere tijden. De grote heren waren weg (die hadden ook schrik voor de oprukkende Duitsers) en dus zeiden de boeren daar ter plaatse aan hun onverwachte medeburgers: probeer het hier maar zo goed mogelijk te doen... Te drinken was er: wijn... water kon gevaarlijk zijn! De konijntjes, die eigenlijk van de heren waren, waren nu van niemand meer, en werden met toelating van de 'maire' gretig opgepeuzeld, bekwaam klaargemaakt door de Wachtebeekse kok, Marc Pyck... Daar leerden onze mannen ook dat patatten voor de Fransen eigenlijk een groente waren, en dus helemaal geen hoofdbestanddeel van de maaltijd. De hele troep werd gerund door boy-scouts, die zelf onder de leiding stonden van Belgische officieren.

Wij weten dat Frankrijk op 22 juni met Duitsland een wapenstilstand sloot. In die overeenkomst zat ook een scheiding tussen bezet Frankrijk (het noorden) en zogenaamd Vrij Frankrijk (ten zuiden van wat men de 'demarcatieline' noemde). Onze jongens zaten in 'onbezet' Frankrijk, en vormden daar eigenlijk een Belgische enclave, onder het bevel van Luitenant-Generaal Ridder Selliers de Moranville. Hun onderhoud viel ten laste van de Belgische Staat, maar niemand kan zich nu nog inbeelden hoe de levensomstandigheden daar toen waren! Kleren en schoenen waren helemaal versleten, in zoverre dat sommigen op schoenen liepen die van touwen gevlochten waren. Omdat enerzijds het geld op was, en anderzijds weinig te koop was, werd er door sommige jonge mannen ook meegenomen wat maar onder de hand viel.

Op 3 augustus kwam het bevel: de Belgen terug naar huis! Ook die tocht is op een memorabele wijze verlopen.

's Nachts moesten onze jongens te voet naar Gimont, op de Route Nationale van Toulouse naar Auch. Te Gimont gingen ze de trein op, met 68 in één wagon... richting Bordeaux, richting demarcatieline.

Die lijn vormde een echte, zwaarbewaakte grens. Men kon er zomaar niet overheen zonder strenge controle. Drie volle dagen bleef de repatriëringstrein daar stilstaan... Met wat konden die jonge kerels zich ondertussen bezig houden? Er werd in de Garonne gezwommen (de legendarische zomer van '40 hield nog altijd stand) niettegenstaande dit een heel snelvlietende stroom is. Aan Jeroom was zoiets natuurlijk wel besteed, hij is altijd een uitstekend zwemmer geweest, die het uren in het water kon volhouden.

Hij vertelde mij ook een niet zo prettig incident dat ze daar met een kleine groep beleefden: terwijl ze uitbundig aan het 'genieten' waren van de mooie rijpe vruchten in een uitgestrekt abrikozenveld, werden ze daar brutaal uit verjaagd door een aantal Senegalese soldaten, bajonet op het geweer!

Na drie dagen kon de trein eindelijk de demarcatielijn over. Daar stonden vanzelfsprekend Duitse schildwachten. Wij hier, die in België waren achtergebleven, kunnen ons moeilijk voorstellen dat dit de eerste Duitse militairen waren die onze vluchtelingen te zien kregen, drie maanden na het uitbreken van de oorlog!

Jeroom verzekert dat de verzorging van de teruggekeerden door Duitse verpleegsters op een correcte en efficiënte manier werd aangepakt. Wij kunnen ons trouwens voorstellen hoe die jongens er na al die omzwervingen en ontberingen uitzagen...

Over de spoorweg ging het dan eindelijk verder over Angoulême en Parijs (Jeroom herinnert zich dat ze de Eiffeltoren zagen) naar Brussel toe, vanwaar Gent dan toch niet meer zo ver was. Jeroom en zijn neef Raymond zijn dan samen via Terdonk te voet terug in Wachtebeke gearriveerd in de nacht van 9 op 10 augustus 1940. De oorlog was precies drie maanden oud.

Men kan zich de blijdschap van ouders, familie, vrienden en burens inbeelden, hoewel de 'verloren zonen' er echt niet schitterend voorkwamen en dik onder de vlooiën zaten...

Mijn zegsman vond dit echter het ergste niet. Het is hier niet de plaats om een bilan op te maken van deze overijlde massavlucht naar Frankrijk, en zeker niet om te zoeken naar schuldigen of zeg maar verantwoordelijken. Waren de thuishkomenden overgelukkig, in heel wat families, zo voegde Jeroom Coppens daar aan toe, moest men niet meer rekenen op een terugkeer. Ongeveer 500 jonge mannen van het C.R.A.B.-R.C.B.L. zijn om het leven gekomen, door ziekte, ongeval of oorlogsgeweld.

Door ziekte. Als men ook maar een ietsje verbeelding

aan de dag legt bij de verhalen over deze tocht, kan men zich daarover helemaal niet verwonderen.

Door ongeval. Rond Rouen is er een treinbotsing geweest; van uit diezelfde stad vertrokken overladen boten naar Engeland, waarbij, hoe kon het anders, ook drenkelingen te betreuren vielen. In de buurt van Evreux werden jongens opgeëist om verdedigingswerken te velde mee te helpen oprichten. Hierbij vielen ook een vijftigtal doden.

Door oorlogsgeweld... In Aubigny-en-Artois heeft zich een vreselijk voorval afgespeeld, te vergelijken met wat wij hier in de Meidagen te Vinkt hebben meegemaakt. Ook ginder in Frankrijk dachten Duitse soldaten ten onrechte dat ze door burgers werden belaagd. Tweeënzeventig Franse burgers, en ook nog zesentwintig Belgische C.R.A.B.-jongens, werden daar gefusilleerd.

Nee, niet alle verhalen eindigen met een happy end...

Wies Creve
25 januari 1996.

Plannen zijn er vele in het hart van den mensch, maar de wil des Heeren geschiedt. Spr. XIX, 21.

†

BID VOOR DE ZIEL
van Mijnheer
CLEMENT DHAUWE
echtgenoot van Mevrouw
JOSINA POPPE
geboren te Wachtebeke den 10 Januari 1905 en er bij ongeval overleden den 13 November 1944.

Groot is de beproeving, die de Heer ons heeft overgezonden. In den bloet van zijn jaren werd de duurzame overledene uit het leven schielijk weggerukt. Met diepe treurnis en gebroken hart buigen wij nochtans voor den H. Wil van God en blijven vertrouwen op Zijn Hellige Voorzienigheid.

Het offer dat wij brengen moge den duurzame overledene de zaligheid, en ons steun en troost verwerven bij den Heer.

Voor uw geloovigen, o Heer, wordt het leven veranderd, niet ontnomen, en door het verdelgen van onze vergankelijkheid hier op aarde, verkrijgen wij een onvergankelijke woning bij U. Daarom kunnen wij aan hen, die door den dood worden getroffen geen betere bewijzen van liefde geven, dan voor hen te bidden.

Duurzame Echtgenoot, liefste Dochtertje, beminde Moeder en Familieleden, blijft steeds voor mij bidden. Dit gebed zal U helpen deze zware beproeving te dragen en zal mij spoediger het eeuwige geluk bezorgen. Mijn geest, mijn liefde blijven bij U. Eens worden wij hier weer allen vereenigd. Tot weerziens.

H. Hart van Jezus, ik betrouw op U. 300 d. afl.
R. I. P.

DRUK. CREVE-CHEVENS - WACHTEBEKE.

Jeugdherinneringen van Jozef VAN DE STEENE

Om, na de bevrijding, opnieuw vervoer tussen Pottershoek en het dorp mogelijk te maken, moest er een andere brug gebouwd worden. Op de Langelede waren bomen gehakt. Deze waren eigendom van het provinciebestuur. Na de tussenkomst van de heer Stefan Waelpuut, konden de boomstammen langs de vaart naar Pottershoek gevlot worden. Nadat een kraan de grote stukken uit de vaarweg had gehaald en de doorvaart werd vrijgemaakt, konden de werken aanvangen. De brughoofden waren nog min of meer bruikbaar gebleven. Vijf grote boomstammen kwamen in de lengte over het bruggat te liggen. Daar boven kwamen dwarsliggers uit de in de lengte gekliefde halve boomstammen te liggen. De tussenruimten werden gevuld met sintels die waren aangevoerd door het schip van de gebroeders Van Eenname uit Wachtebeke. Toen de zaterdagavond het werk klaar was, keek ieder met fierheid en voldaanheid neer op de geleverde prestatie. De burens en omwonenden hadden met zeer beperkte middelen een half wonder gerealiseerd.

Clement Dhauwe, uit de herberg - huis dat nog steeds bestaat - ingetrouwd bij Sosse (Jozefine) vond dat een brug zonder leuning toch te gevaarlijk was voor de kinderen die dagelijks tot viermaal toe over de brug zouden moeten om naar school te lopen. Dat waren er toch heel wat. Naast de kleuters die naar 't "papschooltje" in 't klooster moesten, waren er de kinderen van Remi en Maria Van de Voorde, Hilaire en Aline, Gilbert

De Letter, Roger De Clercq, Valère en Irène Schepens, Nelly Dhauwe, wij alle vier Omer, Yvonne, ikzelf en Gerard Van De Steene, Michel De Craene en nog een paar uit het Heilig Huisje; Oswald Soetens en zijn broer "Mandeken", zo genoemd omdat hij steeds met een mandje i.p.v. een boekentas naar school liep. De zondag was in die tijd nog de enige rustdag en werd er niet gewerkt.

De maandagmorgen zou het eerste werk zijn een leuning aan te brengen aan het bouwwerk. Toen we de maandagmorgen over onze nieuwe brug naar school liepen, waren René en Albert Vervaet vanuit het bootje van Eedje De Gentenaar met een haak aan het dreggen. Ze zegden "Clement Dhauwe is verdronken". Wij konden het niet geloven. Samen met Montje L'Ecluse en nog anderen was Clement in 't dorp de nieuwe brug gaan vieren. Bij het terug naar huis keren was hij zelf naast de brug terechtgekomen en jammerlijk verdronken. Dat was op 13 november 1944. Ik zie nog het beeld voor ogen toen ze hem gevonden hadden, een heel eind van de plaats waar hij was ingesukkeld. De kinderen die stonden toe te kijken werden toen weggestuurd, naar school. Van leren kwam er die dag niet veel in huis. We vernamen 's middags dat ze Clement nog op een ladder hadden gelegd en naar de herberg bij zijn vrouw en moeder hadden gedragen. Hij bloosde nog alsof hij nog leefde. De brugleuning kwam er. Voor Clement Dhauwe was het te laat. Hij was amper 39 jaar geworden.

In de jaren '50 werd een nieuwe, betonnen brug gebouwd. Ze werd hoger boven de waterspiegel aangelegd, zodat de boten er ongehinderd onder konden. De opritten werden verhoogd zodat de aanpalende hoven in de diepte lagen. Voor de brug werden speciale kelders gebouwd onder de baan, voor het geval er nog eens zou moeten gedynamiteerd worden. Meteen werd in 1952/53 de nieuwe betonbaan aangelegd naar Sint-Kruis-Winkel door de firma Van Mossevelde.

RECONSTRUCTIE VAN DE BEBOUWING EN BEWONING VAN WACHTEBEKE

Inleidend woord

Het ontstaan, de groei en de bloei van een gemeente zijn van verschillende factoren afhankelijk. Zo is Wachtebeke ontstaan als een ontginningsgebied van enkele kloosters en abdijen in onze streken. Dit begin ligt ver achter ons in de geschiedenis. Meer dan zevenhonderd jaren waren nodig om Wachtebeke vanuit zijn beginsituatie te laten uitgroeien tot zijn hedendaagse vorm en uitzicht.

De Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke" begint met een nieuw opzet: de reconstructie uitbouwen van de woon- en leefplaatsen, de straten en huizen van onze gemeente Wachtebeke.

Het wordt een "monnikenwerk" gespreid over meerdere jaren. Aan de hand van archiefmateriaal, oude en recente foto's en met de hulp van mondelinge informatie verstrekt door tijdgenoten, huidige bewoners, willen wij zo getrouw mogelijk de toestand van alle straten van het dorp Wachtebeke herconstrueren, vanaf de oorsprong van elke straat tot op heden.

Voor dat werk van lange duur rekenen wij op de hulp van de huidige bewoners of eigenaars van woningen en eigendommen.

Beschikken wij hierbij over archiefmateriaal?

- Er zijn vooreerst de tien-jaarlijkse bevolkingsboeken van de gemeente. Deze werden eerst in 1848 begonnen. In deze registerboeken kunnen wij de evolutie van de bevolking en van de inwoners van de huizen van Wachtebeke, straat na straat, volgen.
- Plaatsen zoals Dorp, Kalve, Ramonshoek, Langelede en Walderdonk zijn echter ouder dan 1848. Ze zijn dus niet helemaal in de tien-jaarlijkse bevolkingsboeken terug te vinden. Ze zullen dus meer opzoekingswerk in oudere archieven vragen (Het jaarboek 1989 nr. 23 van de Heemkring "Oud Wachtebeke" "Langs Wachtebeekse wegen" door W. De Coninck, is daarvoor een voorbeeld).
- Wij beschikken wel over enkele officiële bewoningsoverzichten. Het oudste duidelijk bewoningsoverzicht is het "penningkohier" van 1572. Deze registers werden opgesteld met het doel belastingen te innen om de oorlogen van de toenmalige vorsten te kunnen bekostigen. Die registers zijn uiteindelijk niet voor dat militaire doel gebruikt geworden.
Een duidelijker beeld van de land- en grondverdeling

is wel te vinden in de archieven van de abdij Bijloke van Gent (Dit archief bevindt zich nu in het stadsarchief te Gent).

In een archiefstuk van 1587 is Wachtebeke verdeeld in "belopen" en deze "belopen" zijn onderverdeeld in "percelen". Per perceel worden bijkomende gegevens vermeld, zoals de grootte van het perceel, de belastbare grootte, de eigenaar van de grond en de pachter. De indeling van de percelen is in dit document nog altijd hetzelfde als in de huidige situatie van de gronden.

Aan de hand van deze registergegevens (uit de jaren 1572 en 1587) kunnen wij nu nog een betrekkelijk duidelijk beeld vormen van Wachtebeke 1587 tot in de huidige situatie van 1995.

De resultaten van deze archiefonderzoeken over de straten en de woningen van de gemeente hopen wij te publiceren in de volgende jaarboeken van de Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke". Wij hopen dat zij een bron van informatie en van vreugde om familie-vergelijkingen worden voor vele inwoners van Wachtebeke.

DE STATIONSSTRAAT

Om deze reeks van heemkundige artikelen over woningen en straten van Wachtebeke te starten kozen wij voor een bepaalde straat, **DE STATIONSSTRAAT**, en speciaal voor één huis, de woning van "Tuur Mossevelde en juffrouw Margriet". Wij beginnen eerst met de vraag over het ontstaan van de Stationsstraat.

1 *Ontstaan van de Stationsstraat van Wachtebeke*

De Stationsstraat van Wachtebeke ontleent haar naam aan een tamelijk recent gebeuren: de aanleg van de spoorlijn Moerbeke - Zelzate. Deze spoorlijn werd gebouwd tussen 1860 en 1868; ze werd op 25 maart 1868 in gebruik genomen. Vóór die tijd, bepaald vóór 1860 bestond er op het terrein van wat nu de Stationsstraat heet, geen enkele woning (tenzij in de Lindestraat).

De straat stond toen bekend als de "Langestraete". Zij vormde de verbindingsweg tussen Wachtebeke-centrum en de wijk Ramonshoek. Alle percelen die rond 1860 aan de "Langestraete" paalden, waren "landbouwgronden" of "bossen". In de registers van het kadaster worden de percelen aan de rechterkant van de "Langestraete" tot aan de latere spoorweg (1855-60) als volgt getekend en gekenmerkt:

TOESTAND RECHTERKANT STATIONS- STRAAT TOT ROND 1860

B 2317	Andries Petrus en Felix en zusters Wachtebeke	huis
B 2314	De Meulemeester Willem te Gent	land
B 2313	De Meulemeester Willem te Gent	land
B 2312	De Meulemeester Willem te Gent	bos
B 2311	Van de Velde Marcellus Wachtebeke	land
B 2306	Stevens Bernard Wachtebeke	land
B 2305	Tacq - Fermont winkelier Wachtebeke	land
B 2301	Plettinck - Strack te Tielt	land
B 2300	Persyn Emmanuel Wachtebeke	land
B 2299	Creve Petrus Wachtebeke	land

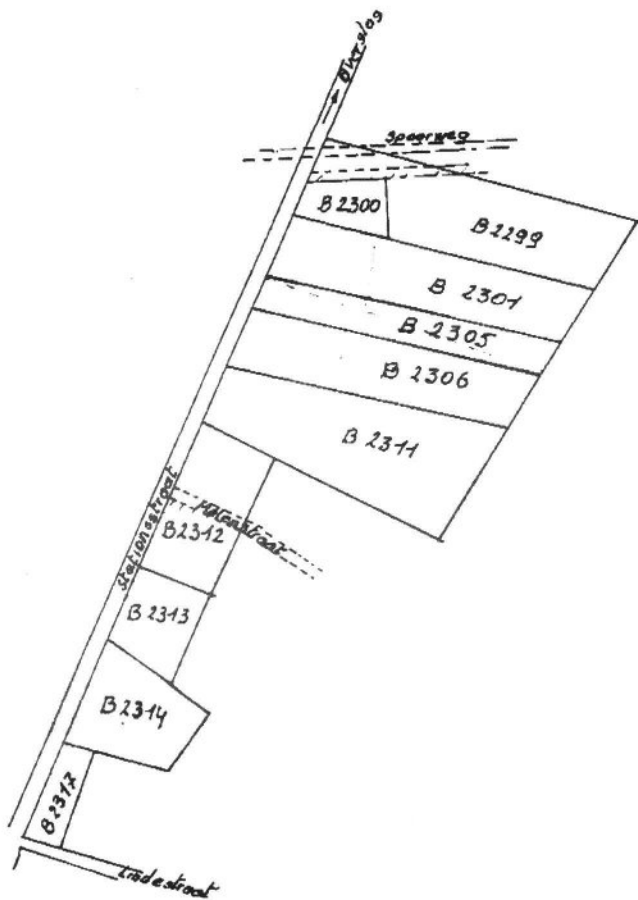
Na het aanleggen van de spoorlijn werden op de lengte tussen Lindestraat en de spoorlijn, na 1860 al 41 woningen aan de rechterkant van de "Stationsstraat" gebouwd.

HUIDIGE SITUATIE "STATIONSSTRAAT" RECHTERKANT TOT AAN DE SPOORWEG (1995)

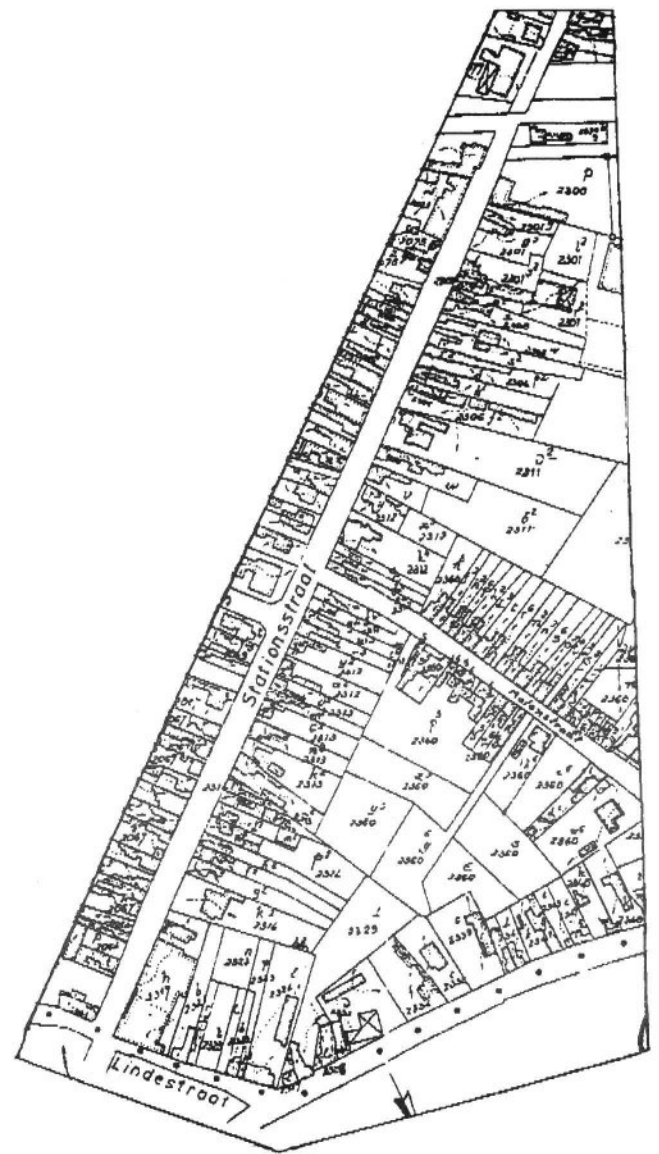
De eigenlijke bewoning van de "Langestraet" kwam tot stand bij de aanleg van de spoorlijn Moerbeke - Zelzate, die op 25 maart 1868 in gebruik werd genomen. De bouw van het station en de bijhorende woning voor de stationschef bracht de eerste bewoners naar die straat.

Door de aanleg van de spoorweg werd de heraanleg van de weg in die straat een must. Het goederenvervoer langs het spoor vond een grote expansie. Steenkool, bouwmaterialen, meststoffen enz.. werden aangevoerd. Hout, vloerstenen, dieren enz.. werden vervoerd vanuit Wachtebeke naar elders. Zelfs streekverhuizers (landbouwers) verhuisden per spoor naar Wallonië of Frankrijk.

Toestand van de "Langestraat" tot rond 1860



Huidige situatie rechterkant Stationsstraat



Rondom het station werden herbergen en afspanningen gebouwd voor de reizigers en voermannen. Ook verschillende bedrijven zagen er voordeel in van hun bedrijf te runnen dicht bij het station. Eén der eerste ondernemers die er het nut van inzag was Leo Persijn, handelaar in kolen en meststoffen.

Aan de hand van de bevolkingsregisters kunnen wij de inwoners van de woningen opvolgen. De bouw van nieuwe woningen kunnen wij volgen aan de hand van dezelfde registers, waarbij wij ons steunen op de nummering van de woonhuizen. Hierdoor kunnen wij bij benadering het jaartal geven waarin die woningen werden gebouwd. Een precieze omschrijving vinden wij enkel terug in het notarisarchief. Een andere moeilijkheid ligt hem in het feit dat de bewoners niet altijd de eigenaars zijn van het huis of slechts later eigenaar ervan geworden zijn. Dit vraagt ook kadastronderzoek te Gent.

2. *Vraag om de "puzzel" van de "Stationsstraat" te helpen ontraadselen*

Alles op een rij geplaatst, zien wij dat die opzoekingen betreffende de woningen een puzzel kunnen worden waarin waarschijnlijk heel wat stukjes zullen ontbreken.

Zonder de hulp van de huidige eigenaars of andere bewoners is het samenstellen of aanvullen van die puzzel

bijna onmogelijk.

Daarom stellen wij aan iedere inwoner of oud-inwoner van onze gemeente *een paar vragen*:

1. gegevens over het huidige woonhuis: over de aankoop ervan door wie en wanneer? samen met de vermelding waar en hoe de verkoper het goed heeft verkregen?
2. gegevens over de verbouwingen: in welk jaar, door welke architect en aannemer?
3. foto's van de huidige en de voorgaande woning.
4. wie waren de vorige bewoners van die woning, zodat wij gemakkelijk een aanwijzing hebben in de registers.

Wat bieden wij u na de afwerking, van onze kant?

- een volledig historisch overzicht van uw woning met de vermelding van de vroegere bewoners en de verbouwingsfasen.
- alle gegevens worden gepubliceerd in de jaarboeken van de Heemkring "Oud Wachtebeke" dit naargelang de vordering van de opzoekingen.

3. *"Tuur Mossevelde en juffrouw Margriet" in de Stationsstraat nr. 21, Wachtebeke*

Als voorbeeld nemen wij hier de woning Stationsstraat nr. 21.

Die woning staat bij de oud-Wachtebenaars bekend als





het huis van "Tuur Mossevelde en juffrouw Margriet". Wij tekenen eerst het gezin waaruit deze stammen.

* Stephanus Josephus Van Mossevelde werd geboren te Zuiddorpe op 25 december 1853. Hij was metsers beroep. Op 27 april 1882 huwde hij te Zuiddorpe met Leonie Marie van Risseghem, geboren te Zuiddorpe op 26 april 1859. Het jonge paar liet zich in het bevolkingsregister van Wachtebeke inschrijven op 24 april 1882 en vestigde zich in de Lindestraat nr. 6.

In 1883 bouwde Stephanus Van Mossevelde een nieuwe woning in de Stationsstraat op een deel van kadaster nr. B 2313.

Het aanvullend register van de bevolking 1880-90 vermeldt op blz. 1099 een woonhuis met als huisnummer 3. De woning op de hoek van de Stationsstraat, waar nu de firma Staelens-Vervaeet gevestigd is, werd bij de Lindestraat ingeschreven.

* Uit het huwelijk Stephanus Van Mossevelde - Leonie Van Risseghem ontsproten vier kinderen:

1. Arthuur Joseph Van Mossevelde geboren te Wachtebeke 31/03/1884
2. Julma Prudentia Joanna Van Mossevelde geboren te Wachtebeke 13/05/1887, overleden te Wachtebeke 01/06/1887
3. Margarita Maria Van Mossevelde geboren te Wachtebeke 01/08/1888
4. Joseph Domien Machildis Van Mossevelde geboren te Wachtebeke 09/03/1890.

* Het vierde kind uit dit gezin, Joseph Van Mossevelde, zou de basis worden van het grote wegen- en bouwbedrijf Van Mossevelde. Eerst gevestigd in de Stationsstraat te Wachtebeke (nu nr. 24) onder de leiding van Joseph Van Mossevelde, de jongste broer van Arthuur, en later op de Hoge Weg te Gent onder de leiding van Albert Van Mossevelde, de jongste zoon van Joseph.

Na het huwelijk van Joseph Van Mossevelde met Augusta De Mey had dit jonge paar zich in de Stationsstraat gevestigd op het huidige nr. 24, waar het voornoemde bouwbedrijf werd opgericht.

* In het ouderlijk huis bleven Arthuur en Margarita, na het overlijden van hun ouders (Stephanus Van Mossevelde overleed op 29 augustus 1921 en Leonie Marie Van Risseghem overleed op 20 februari 1912) samenwonen. Arthuur werd *aannemer van bouwwerken en kolenhandelaar*. Hij was de bouwheer en aannemer van de meeste woningen in de huidige Molenstraat. De eerste rijkswachthuizen en een andere huizenrij in de Stationsstraat werden ook door Arthuur van Mossevelde gebouwd. Zijn zuster, jw. Margarita van Mossevelde, werd *onderwijzeres* in de school op Ramonshoek: zij stapte elke dag één of twee keer van de Stationsstraat naar Ramonshoekschool heen en terug. Voor alle goede werken was juf. Margriet aan te spreken.

Tuur en Margriet waren twee zeer eigenaardige ongehuwde figuren die door hun levenswandel en opvattingen

gen in het oog sprongen. Voor de beschrijving van hun levenswijze verwijzen wij naar de reeks "Beeldekens uit onze kinderjaren" "De chocolade van Tuur" verschenen in ons driemaandelijks tijdschrift, Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke".

De woning was een eenvoudige werkmanswoning met twee plaatsen vooraan, in het midden een voordeur, en achteraan een woonplaats en keuken. Rechts van de woning was een inrijpoort. Op het erf stond een schuur en verschillende stallingen dienstig voor het opbergen van bouwmaterialen. Om in het levensonderhoud te voorzien hield men er ook enkele runderen en varkens op na. Achter de gebouwen lag een boomgaard waarop diverse kalkputten waren aangelegd. Het erf bezat een uitweg langs de huidige Molenstraat. Die straat is ontstaan door de bouwwoede van Arthur Van Mossevelde.

Als kolenhandelaar waren op het erf verschillende open opslagplaatsen voor kolen aangelegd. De kolen werden aan de statie met een stootkar of kar en paard (en door de even eigenaardige Achiel Pieters) afgehaald. Het paard van Arthur Van Mossevelde droeg de kentekens A.B. wat stond voor "Armée Belge". Hij had het paard aangekocht bij het Belgische leger.

Na het overlijden van Arthur op 26 januari 1962 en Margarita op 10 februari 1968 kwam de eigendom in het bezit van de kinderen van hun broer Joseph Van Mossevelde, meer bepaald Albert Van Mossevelde. De woning was een korte tijd onbewoonbaar. Begin 1969 werden de plannen voor de verbouwingen opge maakt door architectenbureau I. Van Mossevelde - P. Nelis uit Afsnee en goedgekeurd door Stedenbouw in maart 1969. Het was aannemer R. Van Gansbeke uit Nevele die het metselwerk op zich nam; het schrijnwerk werd gedaan door de plaatselijke schrijnwerker Gilbert Wijngaert.

De woning werd in 1971 verhuurd aan A. Coone - Cerpentier. In augustus 1973 nam Urbaan de Brabander - Creve de woning in pacht, hij was melkboer van beroep en woont nu in de Kerkstraat nr.15. In december 1977 werd de woning verhuurd aan Elie Vanden Bossche - Missinne. Het zijn nog steeds dezelfde huurders die in 1996 het woonhuis nr. 21 in de Stationsstraat bewonen. De eigenaar van de woning is Van Hoecke Simonne, weduwe Albert Van Mossevelde (1996).

Paul Hesters



De oude "rijkswachthuizen" in de Stationsstraat, rechts, juist voorbij de Molenstraat, gebouwd door Art. Van Mossevelde.



Oude foto van laatste huizen van wat eens de Stationsstraat zou worden, juist vóór het Axelsvaardeken en Ramonshoek.



Het stationsgebouw, zicht richting Moerbeke-Waas, links in de verte het "cementfabriekje".

INHOUDSTAFEL:

Voorwoord	Cesar David	blz. 49
Voorstelling van het jaarboek '95 te Overslag	Cesar David	blz. 50
Staat van onze bevolking	Adrie de Kraker	blz. 51
Foto's uit de oude doos	Bertha Verswalm	blz. 53
De schitterende bange meidagen van 1940	Wies Creve	blz. 54
De noodbrug	J. Van de Steene	blz. 58
Reconstructie van de bebouwing en bewoning van Wachtebeke	Paul Hesters	blz. 59

Driemaandelijks mededelingsblad van de
Heemkundige Kring „Oud Wachtebeke”

22ste jaargang 1995 - 4de kwartaal

23ste jaargang 1996 - 1ste kwartaal

Afgiftekantoor: Gent X

Verantwoordelijk uitgever:

Paul HESTERS

Stationsstraat 165

9185 Wachtebeke

© kaftfoto: J. Semey - RUG

